

UNIVERSITAT DE
BARCELONA

EUDEL *Jean Monnet Chair on
European Union
Environmental Law*

WORKING PAPER SERIES N°2

TREBALLS DE RECERCA:

Títol d'Expert en Dret Ambiental de la UE

**Efectes jurídics dels inventaris IBA i la seva
incidència al Delta del Llobregat, Sonia Lozano
Goldberger, 2019**

Vista de la maresma de les Filipines, al Delta del Llobregat. Font: elaboració pròpia.

Resum: El present treball exposa els principals pronunciaments jurisprudencials que determinen els efectes jurídics dels inventaris d'*Important Bird Area* (IBA) en la declaració de Zones d'Especial Protecció per a les Aus (ZEPA) i en la protecció dels espais on es troben les espècies protegides per la Directiva d'Aus, en virtut del seu article 4.4. Aquest anàlisi s'aplica a la IBA núm. 140: Delta del Llobregat, la qual delimita una superfície molt superior a la dels espais estrictament protegits i que es troba en una clara situació de vulnerabilitat. Es conclou amb la necessitat de delimitar l'àrea inclosa dins la IBA núm. 140 com a ZEPA i de portar a terme una protecció adequada de la mateixa de conformitat amb la Directiva d'Aus i amb la jurisprudència exposada.

Paraules clau: Directiva d'Aus. Zones d'Especial Protecció per a les Aus. Inventaris IBA. Delta del Llobregat.

ÍNDEX

ABREVIACIONS	1
INTRODUCCIÓ.....	2
I. ZONES D'ESPECIAL PROTECCIÓ PER A LES AUS.....	5
1. CONCEPTE I MARC NORMATIU.....	5
2. DECLARACIÓ DE ZEPA.....	6
2.1 Procediment de declaració	6
2.2 Les ZEPA declarades a Catalunya	8
3. CONTEXT.....	10
II. INVENTARIS IBA	11
1. CONCEPTE	11
2. JURISPRUDÈNCIA SOBRE ELS EFECTES DE LES IBA	14
2.1. Rellevància de les IBA en la declaració de ZEPA	14
2.1.1. <i>Jurisprudència comunitària</i>	14
2.1.2. <i>Jurisprudència estatal</i>	17
2.2. L'aplicació a les IBA de l'article 4.4 de la Directiva d'Aus	19
2.2.1. <i>Jurisprudència comunitària</i>	19
2.2.2. <i>Jurisprudència estatal</i>	22
3. CRÍTiques DOCTRINALS SOBRE ELS EFECTES DELS INVENTARIS IBA.....	25
III. LA PROTECCIÓ DEL DELTA DEL LLOBREGAT I LA INCIDÈNCIA DEL SEU IBA	29
1. CONTEXT I VALORS NATURALS.....	29
1.1. Evolució del Delta del Llobregat.....	29
1.2. Valors naturals.....	30
2. ÀREES PROTEGIDES I IBA DEL DELTA DEL LLOBREGAT	32
2.1. Espais naturals protegits	32

2.2. IBA núm. 140: Delta del Llobregat	37
3. AFECCIONS AL DELTA DEL LLOBREGAT I SITUACIÓ ACTUAL: INADEQUADA DELIMITACIÓ DE LA ZEPA I MANCA DE PROTECCIÓ DE LA IBA.....	39
3.1. Transformacions de principis de segle.....	39
3.2. Situació actual	42
3.3. Valoració personal	46
CONCLUSIONS	49
FONTS I BIBLIOGRAFIA	53
JURISPRUDÈNCIA	57
ANNEXOS	63

ANNEX I: Informe *Valores Naturales del Delta del Llobregat*, elaborat per Cristina Sánchez Alonso, Delegada territorial de SEO/BirdLife a Catalunya, adjuntat com a document probatori de la demanda presentada per DEPANA contra la MMPGM i la RPEPA.

ANNEX II: Informe sobre l'ampliació de la ZEPA del Delta del Llobregat, elaborat per DEPANA i presentat juntament amb la iniciativa formulada davant el Parlament de Catalunya per promoure l'ampliació de la ZEPA núm. 146 a la IBA núm. 140.

ABREVIACIONS

AN: Audiència Nacional

BOE: Butlletí Oficial de l'Estat

BOPC: Butlletí Oficial del Parlament de Catalunya

DEPANA: Lliga per a la Defensa del Patrimoni Natural

DOGC: Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya

IBA: *Important Bird Areas*

MPPGM: Modificació Puntual del Pla General Metropolità en l'àmbit del Parc Agrari del Baix Llobregat

RPEPA: Revisió del Pla Especial de Protecció i Millora del Parc Agrari

SEO: Sociedad Española de Ornitología

STJUE: Sentència del Tribunal de Justícia de la Unió Europea

STS: Sentència del Tribunal Suprem

STSJ: Sentència del Tribunal Superior de Justícia

TJUE: Tribunal de Justícia de la Unió Europea

TS: Tribunal Suprem

TSJ: Tribunal Superior de Justícia

UE: Unió Europea

ZEPA: Zona Especial per a la Protecció de les Aus

INTRODUCCIÓ

La destrucció dels espais naturals és un fet que malauradament està present en el nostre dia a dia, tant en l'entorn més immediat com en els territoris més llunyans. En gran part dels casos, aquesta destrucció es deu a la insuficient protecció que s'atorga a les espècies i hàbitats que ens envolten i que formen part de la superfície on ens desenvolupem. Així, la manca de voluntat política i la pressió provinent de certs interessos econòmics, entre altres factors, han propiciat la degradació de la natura i la consegüent pèrdua de biodiversitat.

El Delta del Llobregat n'és un clar exemple. Es tracta d'un lloc que, tot i reunir unes característiques naturals singulars i especialment rellevants, ha patit greus transformacions al llarg dels anys que han modificat en una proporció desmesurada els seus terrenys i la seva activitat faunística. Ara bé, continua sent un espai que manté uns valors naturals únics i que està molt present en la vida de les persones que creixen en les localitats del seu voltant, com és el meucas.

Donat que he tingut ocasió de conèixer (o de començar a conèixer) la complexa situació en la que es troba el Delta del Llobregat, on el reconeixement oficial dels seus espais naturals juga un paper clau en la seva conservació, vaig decidir posar de manifest en el present treball el règim jurídic que se li aplica i, sobre tot, destacar la rellevància de la seva inclusió en els inventaris d'Àrees Importants per a les Aus (IBA, per les seves sigles en anglès), documents que, com es veurà, tenen un gran pes en la declaració i protecció de les espècies d'aus i dels seus hàbitats, emparats per la normativa comunitària.

La utilització i els efectes d'aquests documents són una qüestió debatuda i que ha estat tractada per la jurisprudència del Tribunal de Justícia de la Unió Europea i també pels tribunals interns. És un aspecte que em sembla especialment interessant i del que no tenia gaire coneixement fins que vaig començar a treballar al Fons de Defensa Ambiental¹ i aprendre de les actuacions que s'han portat des de l'entitat ecologista Lliga per a la Defensa del Patrimoni Natural (DEPANA) sobre la matèria i, en concret, respecte del Delta del Llobregat.

¹ El Fons de Defensa Ambiental és una associació amb seu a Barcelona que té com a finalitat l'assessorament jurídic ambiental sense ànim de lucre. Lloc web: <<http://fonsdefensaambiental.org/>> [Consulta: 17 de juliol de 2019].

A més, en un dels seminaris organitzats per la Càtedra Jean Monnet de Dret Ambiental de la UE², on s'insereix el present treball de recerca, vaig tenir ocasió d'assistir a l'exposició de la Dra. Inmaculada Revuelta Pérez, qui, entre altres coses, ha exercit com a Magistrada Suplent en el Tribunal Superior de Justícia de la Comunitat Valenciana i ha conegut de casos en els quals s'ha tractat el paper dels inventaris IBA. En la mateixa sessió, assistí com a ponent l'advocat Lluís Toldrà i Bastida, membre del Fons de Defensa Ambiental i de DEPANA, qui explicà la situació del Delta del Llobregat en quant a la protecció dels seus espais naturals. Va ser en aquest moment quan vaig decidir l'objecte del treball.

Així, el que es pretén en aquest document és, en primer lloc, posar de manifest el valor jurídic dels inventaris d'IBA, a través dels diferents pronunciaments jurisprudencials que s'han posicionat al respecte, tant pel que fa a la declaració d'espais de protecció especial per a les aus com a la protecció dels espais que s'inclouen en els inventaris i que no compten amb el reconeixement oficial i figures de protecció. Per tant, es busca entendre què implica que un territori estigui inclòs dins un inventari IBA, a efectes jurídics.

D'altra banda, l'objectiu del treball és estendre aquest anàlisi al cas concret del Delta del Llobregat, el qual compta amb espais naturals protegits, integrats dins la Xarxa Natura 2000, i amb una sèrie d'espais que no han estat declarats però què s'inclouen dins l'inventari IBA. Com es veurà, el percentatge d'espais naturals protegits del Delta constitueix un percentatge molt menor al que representa l'espai delimitat a l'inventari.

Per dur a terme aquest estudi, les metodologies emprades són la de recerca de camp i la recerca aplicada, en tant que es pretén és comprendre una situació en un context concret i de fer servir els coneixements assolits per experts, per aplicar-los a dita situació. Pel que fa a l'anàlisi dels efectes dels inventaris IBA, ha sigut necessari recopilar textos normatius i pronunciaments jurisprudencials comunitaris i interns, i han sigut d'especial utilitat determinats estudis comparatius sobre la matèria. En concret, un article de la Dra. Revuelta³ i un

² Seminari de formació en Dret ambiental de la UE de 21 de març de 2019: *La incidència en el Dret intern del Dret de la UE sobre biodiversitat*. Jean Monnet Chair on European Union Environmental Law. Lloc web: <<https://ub-jmchaireuenvironmentallaw.com/en/home/>> [Consulta: 17 de juliol de 2019].

³ REVUELTA PÉREZ, Inmaculada (2011): "Las ZEPAS: discrecionalidad de la Administración y alcance de los inventarios BirdLife", *Revista Española de Derecho Administrativo*, nº 149, p. 199-229.

document elaborat per l'organització SEO/BirdLife⁴, molt rellevants a l'hora d'exposar la jurisprudència comunitària i interna que s'ha pronunciat al respecte del valor jurídic de les IBA i d'entendre els diferents posicionaments existents sobre els seus efectes.

Així mateix, pel que fa a la descripció de la situació del Delta del Llobregat, també s'han emprat diferents materials. Sobre la informació relativa a l'evolució dels espais naturals del Delta i de la seva protecció jurídica, s'han recopilat articles, estudis elaborats per diferents organitzacions, resolucions administratives i judicials, així com altres recursos documentals i electrònics. En aquest sentit, ha sigut molt útil la informació facilitada per DEPANA, concretament per José García Moreno, ciutadà del Prat de Llobregat, gran coneixedor del Delta i vicepresident de l'esmentada entitat, sense qui no hagués pogut arribar a entendre gran part de les qüestions que aquí es plantegen i a qui li estic especialment agraïda.

El present treball consta de tres blocs principals, ordenats per epígrafs, i amb un últim epígraf on s'exposen les conclusions finals a les quals s'ha arribat. El primer bloc consta d'una breu explicació sobre les Zones d'Especial Protecció per a les Aus (ZEPA): el seu concepte i el marc normatiu general, la seva presència a Catalunya i el context que sobre les mateixes interessa en aquest document. El segon epígraf està dedicat als inventaris IBA: el seu concepte, les delimitacions d'IBA a l'Estat i a Catalunya, els pronunciaments jurisprudencials principals sobre els seus efectes i una breu descripció de les crítiques doctrinals que s'han detectat en contra de l'aplicació d'alguns dels seus efectes.

El tercer epígraf descriu la situació del Delta del Llobregat: els seus valors naturals; els espais que es troben protegits mitjançant diferents figures de protecció i els espais que integren la delimitació de la seva IBA; i els diferents impactes recents que han transformat en major mesura el seu terreny i activitat natural, així com la situació actual en la que es troba el Delta i els projectes que continuen amenaçant el seu territori; seguit d'una valoració personal on s'aplica l'anàlisi efectuat en els epígrafs anteriors respecte de quins efectes hauria de comportar la inclusió de les àrees no protegides dins l'inventari IBA. Finalment, s'exposen una sèrie de conclusions sobre tot allò descrit i analitzat en els diferents punts del treball.

⁴ GELLEGO BERNAD, María Soledad (2014): *La Red Natura 2000 en España. Régimen jurídico y análisis jurisprudencial*, SEO/BirdLife, Madrid.

I. ZONES D'ESPECIAL PROTECCIÓ PER A LES AUS

1. CONCEPTE I MARC NORMATIU

Les Zones d'Especial Protecció per a les Aus, conegudes com a ZEPA, són àrees protegides que es designen per ser llocs de vital importància per garantir la supervivència de les aus europees. Es tracta d'àrees favorables per a la conservació tant de les aus migratòries com de les sedentàries, i s'inclouen les zones de reproducció i de nodriment, així com els seus hàbitats naturals.

Amb les ZEPA s'intenta conservar la biodiversitat del continent, no només a través de la protecció de les aus, sinó també dels hàbitats dels quals aquestes depenen i dels aprofitaments tradicionals que hi realitza l'ésser humà.

L'obligació de declarar ZEPA prové de la Directiva 79/409/CE, de 2 d'abril, relativa a la conservació de les aus silvestres, avui derogada i substituïda per la Directiva 2009/147/CE, de 30 de novembre (d'ara endavant, "**Directiva d'Aus**"). Aquesta directiva va ser transposada a nivell estatal inicialment per la Llei 4/1989, de 27 de març, de Conservació dels Espais Naturals i de la Flora i Fauna Silvestre, a través d'una modificació de la mateixa mitjançant la Llei 43/2003, de 21 de novembre, de Monts, i posteriorment en la **Llei 42/2007, de 13 de desembre, del Patrimoni Natural i de la Biodiversitat**⁵ (articles 41, 43 i 44).

Les ZEPA, juntament amb altres àrees protegides –les Zones Especials de Conservació (ZEC) i els Lloc d'Interès Comunitari (LIC)-, formen una Xarxa d'espais naturals protegits de la UE anomenada **Xarxa Natura 2000**⁶. Aquestes categories d'espais protegits són introduïdes per la Directiva 92/43/CEE, de 21 de maig, relativa a la conservació dels hàbitats naturals i de la fauna i flora silvestres⁷ (d'ara endavant, "**Directiva d'Hàbitats**")⁸.

⁵ Modificada per la Llei 33/2015, de 21 de setembre, per la qual es modifica la Llei 42/2007, de 13 de desembre, del Patrimoni Natural i de la Biodiversitat.

⁶ La Xarxa Natura 2000 es defineix a la Directiva d'Hàbitats (article 3.1) en els següents termes: "*Aquesta xarxa, composta per llocs que alberguin tipus d'hàbitats naturals que figurin en l'Annex I i d'hàbitats d'espècies que figurin en l'Annex II, garantirà el manteniment o, en el seu cas, el restabliment, en un estat de conservació favorable, dels tipus d'hàbitats naturals i dels hàbitats de les espècies de què es tracti en la seva àrea de distribució natural. La xarxa Natura 2000 inclourà així mateix les zones de protecció especials designades pels Estats membres d'acord amb les disposicions de la Directiva 79/409/CEE*".

⁷ V. GARCÍA URETA, Agustín (2006): "Cuestiones sobre el régimen jurídico de la Red Natura 2000", en: ESTEVE PARDO, José, *Derecho del medio ambiente y administración local*, Fundación Democracia y Gobierno Local, Barcelona, p. 711-726.

⁸ La seva transposició a nivell intern també ve donada per la Llei 42/2007, de 13 de desembre, del Patrimoni Natural i de la Biodiversitat.

2. DECLARACIÓ DE ZEPA

2.1. Procediment de declaració

La superfície i el nombre de ZEPA són declarats pels Estats membres. No obstant, a diferència del que succeeix amb les ZEC⁹, en el **procediment de declaració** no intervé la Comissió Europea, sinó que l'estat es limita a efectuar una comunicació, a efectes de coordinació, a la Comissió. Al respecte, l'article 4 de la Directiva d'Aus disposa:

1. Les espècies esmentades en l'Annex I seran objecte de mesures de conservació especials en quant al seu hàbitat, amb la finalitat d'assegurar la seva supervivència i la seva reproducció en la seva àrea de distribució.

En aquest sentit es tindran en compte:

- a) Les espècies amenaçades d'extinció;*
- b) Les espècies vulnerables a determinades modificacions dels seus hàbitats;*
- c) Les espècies considerades com rares perquè les seves poblacions són escasses o perquè la seva distribució local és limitada;*
- d) Altres espècies que requereixin una atenció particular degut al caràcter específic del seu hàbitat. [..]*

Els estats membres classificaran en particular com a zones de protecció especial els territoris més adequats en número i en superfície per la conservació d'aquestes espècies dins de la zona geogràfica marítima i terrestre en què és aplicable la present Directiva.

2. Els estats membres prendran mesures semblants amb respecte a les espècies migratòries no contemplades a l'Annex I l'arribada de les quals sigui regular, tenint en compte les necessitats de protecció en la zona geogràfica marítima i terrestre en què s'aplica la present Directiva en allò relatiu a les seves àrees de reproducció, de muda i d'hivernada i a les zones de descans en les seves àrees de migració. A tal fi els estats membres assignaran una particular importància a la protecció de les zones humides i molt especialment a les d'importància internacional.

A Catalunya, el sistema d'àrees protegides es configura actualment d'acord amb el model establert per la **Llei 12/1985, de 14 de juny, d'Espais Naturals**. Dita Llei preveu el Pla d'Espais d'Interès Natural ("PEIN") -aprovat pel Decret 328/1992, de 14 de desembre- un pla territorial de caràcter sectorial que té com a objectiu la identificació dels espais naturals per tal d'atorgar-los-hi una protecció bàsica. La major part dels espais del PEIN (un 95% de la seva superfície) formen part de la Xarxa Natura 2000. D'acord amb la Llei 21/2006, de mesures en matèria de medi ambient, la inclusió d'un espai a la Xarxa Natura 2000 implica la seva integració al PEIN.

⁹ Les ZEC estan subjectes a un procediment de declaració complex (previst a l'article 4 de la Directiva d'Hàbitats), mitjançant el qual els Estats proposen una llista de llocs amb hàbitats naturals i espècies de fauna i flora silvestres, que serveixen a la Comissió per elaborar el llistat de LIC en cadascuna de les regions biogeogràfiques de la UE (alpina, atlàntica, boreal, continental, estèpica, macaronèsica, del mar negre, mediterrània i panònica). Finalment, en el termini de sis anys, els Estats han de declarar els LIC com a ZEC.

3. Els estats membres enviaran a la Comissió totes les informacions oportunes de manera que aquesta pugui prendre les iniciatives adequades a efectes de la coordinació necessària per què les zones contemplades en l'apartat 1, per una banda, i en l'apartat 2, per l'altra, constitueixin una xarxa coherent que respongui a les necessitats de protecció de les espècies dins la zona geogràfica marítima i terrestre d'aplicació de la present Directiva.

4. Els estats membres prendran les mesures adequades per evitar, dins les zones de protecció esmentades en els apartats 1 i 2, la contaminació i el deteriorament dels hàbitats així com les pertorbacions que afectin a les aus, en la mesura en què tinguin un efecte significatiu respecte dels objectius del present article. Fora de dites zones de protecció els estats membres s'esforçaran també en evitar la contaminació o el deteriorament dels hàbitats.

La regulació de la Directiva, com es pot observar, és molt parca: no s'estableixen de forma exhaustiva els criteris per designar ZEPA ni s'estableix un procediment reglat de designació d'aquestes, ni tampoc es concreta el tipus d'informació que s'ha de proporcionar. Això va provocar la reticència dels estats membres a l'hora de designar ZEPA i la consegüent apertura de procediments d'infracció contra els estats incomplidors per part de la Comissió, en molts casos desembocats en processos davant el TJUE¹⁰.

Com s'ha exposat, l'article 4.1 de la Directiva d'Aus obliga als estats membres a classificar com a ZEPA els territoris més adequats, en número i superfície, per la conservació de les espècies mencionades. Aquest precepte, però, resulta imprecís, doncs no fixa els criteris que determinen aquestes declaracions. Per tant, ha sigut el TJUE qui ha establert les directrius que s'havien de seguir, interpretant aquest precepte en sentit restrictiu i disposant que la declaració s'havia de basar exclusivament en **criteris ornitològics**, descartant la possibilitat de considerar aspectes econòmics o socials (defensat per alguns estats sobre la base de l'article 2 de la Directiva)¹¹.

¹⁰ SSTJUE de 17 de gener de 1991, C-334/89 (Itàlia); de 28 de febrer de 1991, C-57/89 (Alemanya); de 2 d'agost de 1993, C-355/90 (Espanya); d'11 de juliol de 1996, C-44/95 (Regne Unit); de 19 de maig de 1998, C-3/96 (Països Baixos); de 18 de març de 1999, C-166/97 (França); de 25 de novembre de 1999, C-96/98 (França); de 7 de desembre de 2000, C-374/98 (França); de 26 de novembre de 2002, C-202/01 (França); de 27 de febrer de 2003, C-415/01, (Bèlgica); de 23 de març de 2006, C-209/04 (Àustria); de 13 de juliol de 2006, C-191/05 (Portugal); de 28 de juny de 2007, C-235/04 (Espanya); de 25 d'octubre de 2007, C-334/04 (Grècia); de 13 de desembre de 2007, C-418/04 (Irlanda); i de 14 d'octubre de 2010, C-535/07 (Àustria).

¹¹ Destaquen les SSTJUE de 2 d'agost de 1993, C-355/90; d'11 de juliol de 1996, C-44/95; i de 19 de maig de 1998, C-3/96.

Pel que fa al **termini**, la Directiva no preveu un límit específic per complir amb l'obligació de designar ZEPA, per la qual cosa, igual que la resta de disposicions de la Directiva, s'havia d'incorporar al Dret nacional en el termini, establert a l'article 18, de dos anys. Per tant, abans de l'any 1981 -o dels dos anys posteriors a la incorporació d'un Estat membre a la Comunitat Europea-, s'exigeix una classificació completa de ZEPA. No obstant, estrictament no es pot considerar que exigeix un límit temporal màxim a l'obligació de declarar ZEPA per part dels estats, doncs la protecció eficaç de les aus pot comportar que es declarin noves ZEPA o s'ampliïn les ja existents, quan així ho exigeixin les importants característiques ambientals d'aquells llocs¹².

En quant a l'obligació de proporcionar informació sobre les ZEPA, des de l'any 1997, aquesta informació s'ha de plasmar en el **Formulari Normalitzat de Dades**¹³ de la Xarxa Natura 2000 aprovat per la Decisió 97/266/CE, de la Comissió, de 18 de desembre (avui derogada per la Decisió 2011/484/UE, de la Comissió, d'11 de juliol), dictat en desenvolupament de la Directiva d'Hàbitats.

D'acord amb allò establert per la Llei 42/2007, de 13 de desembre, del Patrimoni Natural i de la Biodiversitat (articles 6, 36.1 i 44), correspon al Ministeri la declaració i gestió de ZEPA a l'Estat espanyol quan es tracti d'espais situats en àrees marines sota la sobirania o jurisdicció nacional, sempre i quan no existeixi continuïtat ecològica de l'ecosistema marí amb l'espai natural terrestre objecte de protecció. En qualsevol altre cas, la declaració d'aquests espais, així com la seva gestió, correspon a les Comunitats Autònomes¹⁴.

2.2. Les ZEPA declarades a Catalunya

A l'Estat espanyol, actualment hi ha 647 ZEPA declarades, constituint un 20,11% de tot el territori nacional¹⁵, i a Catalunya, en concret, n'hi ha 73¹⁶.

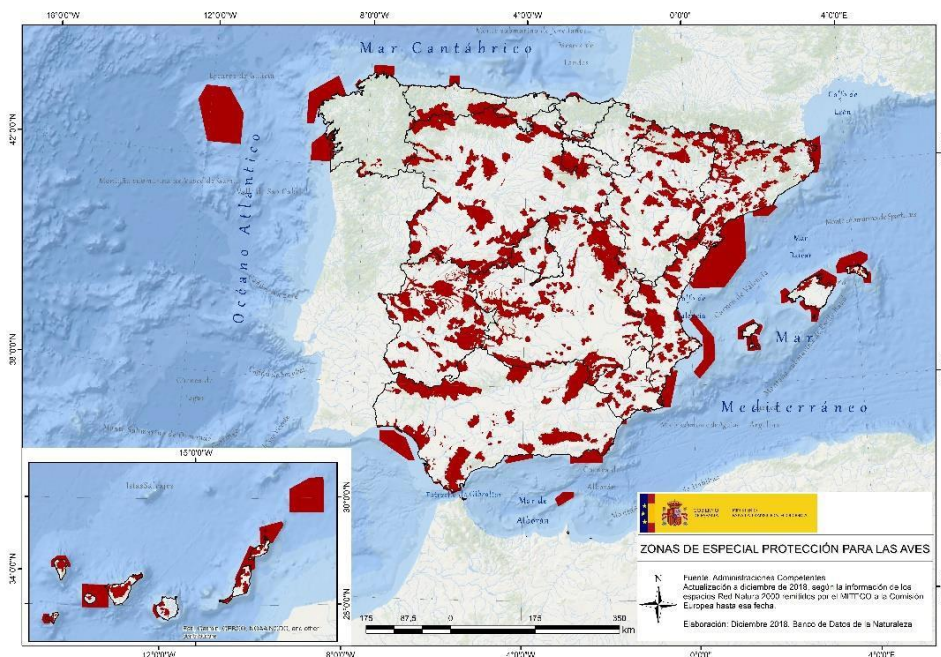
¹² Destaca la STJUE de 23 de març de 2006, C-209/04, on el Tribunal indica que és incompatible amb l'objectiu de protecció eficaç de les aus no protegir llocs d'excel·lent importància per a la seva conservació, pel sol fet de què les excepcionals característiques del lloc s'hagin manifestat amb posterioritat a l'adaptació del Dret intern a la Directiva d'Aus. Aquesta sentència la cita GARCÍA URETA, Agustín (2010): *Derecho Europeo de la Biodiversidad. Aves silvestres, hàbitats y especies de flora y fauna*, Iustel Publicaciones, Madrid, p. 257-258.

¹³ Pel seu compliment es disposa de l'aplicació informàtica *Natura 2000 SFD Manager*, desenvolupada per la Comissió Europea. Enllaç: <<http://cdr.eionet.europa.eu/help/natura2000>>.

¹⁴ A Catalunya, s'ha de seguir el procediment establert a l'article 34 bis 3 de la Llei 12/1985.

¹⁵ MINISTERIO PARA LA TRANSICIÓN ECOLÓGICA. Zonas de Especial Protección para las Aves (ZEPA). Enllaç: <<https://www.miteco.gob.es/es/biodiversidad/temas/espacios-protegidos/red-natura-2000/zepa.aspx>> [Consulta: 16 de juny de 2019].

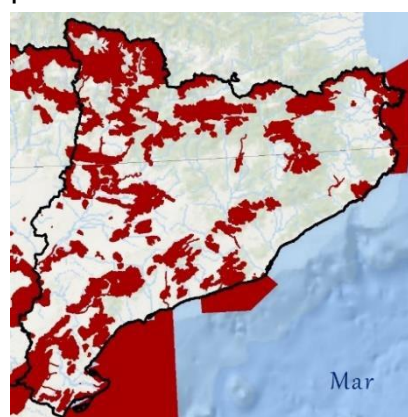
¹⁶ DEPARTAMENT DE TERRITORI I SOSTENIBILITAT. Xarxa Natura 2000 a Catalunya. Enllaç: <http://mediambient.gencat.cat/ca/05_ambits_dactuacio/patrimoni_natural/senp_catalunya/el_si>

Mapa de les ZEPA a l'Estat espanyol. Font: *Ministeri de Transició Ecològica*¹⁷.

La Generalitat de Catalunya, mitjançant els corresponents **Acords de Govern**, ha aprovat diverses llistes d'espais a incorporar a la Xarxa Natura 2000, la primera aprovada l'any 1997. Anteriorment ja havien estat designades una sèrie de ZEPA mitjançant els Acords de Govern 09/1987 i 06/1994 (aquesta última, declarant com a ZEPA espais del Delta del Llobregat). Posteriorment, es varen proposar diversos espais com a LIC i designació de ZEPA mitjançant Acords de desembre de 2001 i de gener de 2003. Així mateix, l'any 2005 es va proposar la designació com a ZEPA d'alguns dels espais ja proposats com a LIC.

Al setembre de 2006, mitjançant Acord de Govern 112/2006, es va aprovar la proposta catalana de Natura 2000. Aquesta implicà la designació de noves ZEPA i la proposta de nous LIC. Posteriorment, la Xarxa Natura 2000 ha estat modificada pels Acords de Govern 115/2009, 150/2009, 166/2013 i 150/2014¹⁸.

Ampliació a l'àmbit de Catalunya.

[stema/xarxa_natura_2000/xarxa_natura_2000_a_catalunya/](https://www.miteco.gob.es/es/biodiversidad/temas/espacios-protectidos/red-natura-2000/zepa_cataluna.aspx)>, i llistat de ZEPA a Catalunya del MINISTERIO PARA LA TRANSICIÓN ECOLÓGICA. Enllaç: <https://www.miteco.gob.es/es/biodiversidad/temas/espacios-protectidos/red-natura-2000/zepa_cataluna.aspx> [Consulta: 19 de juny de 2019].

¹⁷ Disponible a la pàgina web del MINISTERIO PARA LA TRANSICIÓN ECOLÓGICA: <https://www.miteco.gob.es/es/biodiversidad/servicios/banco-datos-naturaleza/informacion-disponible/rednatura_2000_zepa_descargas.aspx#prettyPhoto> [Consulta: 27 de juny de 2019].

¹⁸ DEPARTAMENT DE TERRITORI I SOSTENIBILITAT. Xarxa Natura 2000 a Catalunya. Elaboració de la proposta catalana de Natura 2000. Enllaç:

3. CONTEXT

Les ZEPA constitueixen una categoria d'espais protegits que ha anat plantejant diversos **conflictes judicials** en els darrers anys. Aquest fet es deu, entre altres coses, al fet que la Directiva d'Aus no estableix els criteris que s'han de seguir en les declaracions de ZEPA. A això s'afegeix les deficiències en la regulació de les ZEPA en el nostre ordenament jurídic.

L'**obligació de designar els territoris** ZEPA ha donat lloc, principalment, a dos tipus de recursos per incompliment: els processos centrats en l'anàlisi de zones concretes la declaració de les quals era objecte de discussió, i, d'altra banda, els processos que realitzen un control quantitatiu de les declaracions efectuades en cada estat. Com es veurà, la Comissió Europea i el TJUE, per comprovar la suficiència de les declaracions de ZEPA per part dels estats membres, han anat utilitzant com a referència els inventaris d'Àrees Importants per la Conservació de les Aus i la Biodiversitat (*IBA*, per les seves sigles en anglès), realitzats per l'organització *BirdLife International* i els seus socis en cada estat (SEO/BirdLife, en el cas de l'Estat espanyol).

10

En aquest àmbit, la jurisprudència, tot i reconèixer amb contundència el valor d'aquests inventaris, s'ha anat desenvolupant de forma contradictòria en alguns aspectes, com, per exemple, en el marge d'apreciació que correspon a l'administració declarant i la seva vinculació amb els esmentats inventaris. En el present treball s'exposarà aquesta qüestió en el següent epígraf, partint de la jurisprudència del TJUE i així mateix analitzant el seu tractament pels tribunals interns.

A més, en relació amb l'**obligació** que estableix l'apartat 4 de l'article 4 de la Directiva d'Aus, **de protegir les ZEPA davant actuacions que li puguin ocasionar danys**, el TJUE també s'ha pronunciat, consagrant l'aplicació d'aquesta obligació de protecció inclús en zones no declarades expressament. Com a conseqüència, s'han produït condemnes per incompliment tant per manca de protecció d'una zona com per no haver-la protegit. Aquest aspecte també serà objecte d'anàlisi.

II. INVENTARIS IBA

1. CONCEPTE

Els inventaris d'Àrees Importants per la Conservació de les Aus i biodiversitat (*Important Bird Areas*, IBA) són documents que identifiquen els espais d'importància internacional per a la conservació de les poblacions d'aus. Aquests inventaris són desenvolupats per l'organització no governamental *BirdLife International*, amb la participació dels seus socis nacionals en els seus respectius territoris (a l'Estat espanyol, per SEO/BirdLife).

L'objectiu dels inventaris d'IBA és identificar la xarxa mínima d'espais que són críticament importants per assegurar la supervivència i la gestió de les espècies d'aus silvestres en Europa i en el món. En principi, les IBA s'identifiquen a escala nacional, utilitzant les dades locals recopilades de cada espai. Aquests espais, no obstant, són identificats a través de criteris internacionals estandarditzats i numèrics, consensuats per experts i científics a escala mundial. Els esmentats criteris tenen caràcter quantitatiu i no excloent, per permetre que siguin comparables.

Per tant, per que un lloc sigui inclòs en l'inventari d'IBA i designat com a tal, ha de complir amb aquests criteris, l'aplicació dels quals es realitza sempre sobre la informació ornitològica més precisa i el coneixement més exacte disponible. Això explica que s'hagin realitzat diverses revisions en la mesura en què s'ha anat acumulant un major i millor coneixement de la distribució i abundància de les espècies. Cal destacar, a més, que aquests treballs són finançats en part per les administracions públiques¹⁹.

Els inventaris IBA no apareixen ni en la Directiva d'Aus ni en la normativa estatal, però tenen una gran rellevància en la designació de ZEPA, confirmada pels tribunals²⁰, tal com es veurà al següent apartat.

Els **criteris** pels quals s'identifiquen les IBA es troben agrupats en tres nivells d'acord amb la seva valoració com a àrees d'importància mundial (criteris A), europea (criteris B), o de la Unió Europea (criteris C)²¹.

¹⁹ Per més informació sobre la història i evolució de les IBA a Europa i a l'Estat espanyol, v. GELLEGO BERNAD, María Soledad (2014 p. 58 i ss).

²⁰ *Ibidem*, p. 57.

²¹ BIRDLIFE INTERNATIONAL. Data Zone. IBA criteria. <<http://datazone.birdlife.org/site/ibacriteria>>.

Els **critèris C o d'importància per a la Unió Europea** només s'utilitzen per identificar IBA a la UE i tenen per objectiu complir amb els criteris de la Directiva d'Aus per a la designació de ZEPA. Per aquestes àrees s'utilitzen set criteris basats en les espècies i subespècies de l'Annex I de la Directiva d'Aus i en les aus migratòries no incloses en l'esmentat Annex:

- C.1: Zones que acullen regularment un número significatiu d'una espècie mundialment amenaçada;
- C.2: Zones que acullen regularment, com a mínim, l'1% del total de la població rellevant a la UE, és a dir, d'una espècie de l'Annex I de la Directiva d'Aus;
- C.3: Zones que alberguen regularment, com a mínim, l'1% del total de la població d'alguna altra espècie migratòria;
- C.4: Zones que comprenen, també, grans grups de més de 20.000 aus aquàtiques o de més de 10.000 parelles d'aus marines;
- C.5: Llocs que fan de coll d'ampolla, pel qual passen de forma regular més de 5.000 cigonyes o més de 3.000 rapinyaires o grues;
- C.6: Que la zona sigui una de les cinc més importants a cada regió europea per les espècies de l'Annex I (criteri denominat "top 5");
- C.7: Llocs designats com a ZEPA o seleccionats per ser-ho sobre la base d'altres criteris.

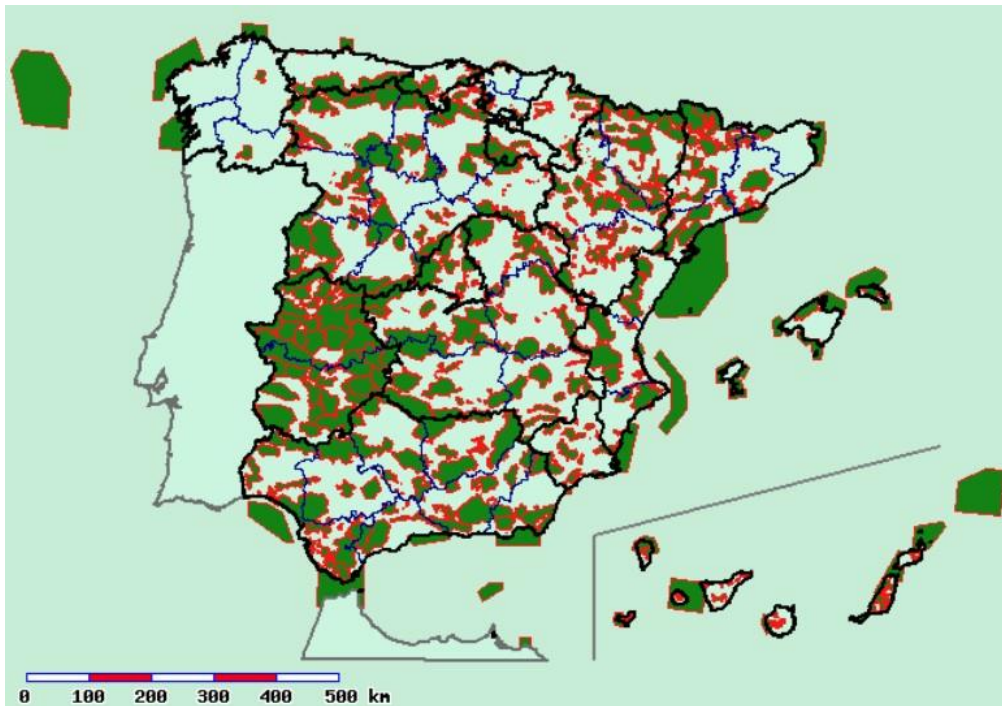
12

L'any 2011 es va publicar l'últim inventari d'IBA de l'Estat espanyol, finançat pel Ministeri de Medi Ambient²². Aquest nou inventari d'IBA inclou 469 IBA que ocupen una superfície de gairebé 24 milions d'hectàrees, de les quals més de 18 milions són terrestres i 5 milions i mig són marines, la qual cosa suposa el 36% de la superfície terrestre de l'Estat (un 3,5% més que en l'inventari de 1998).

Aquestes dades posen de manifest que l'Estat espanyol és el país -o, com a mínim, un dels països- més important de la UE per la conservació de les aus. Actualment, Espanya ocupa la segona posició en major varietat d'espècies d'aus d'Europa, amb 622 espècies²³.

²² V. SEO/BIRDLIFE (2011): *Las Áreas Importantes para la Conservación de las Aves en España*, SEO/BirdLife, Madrid, 72 p.

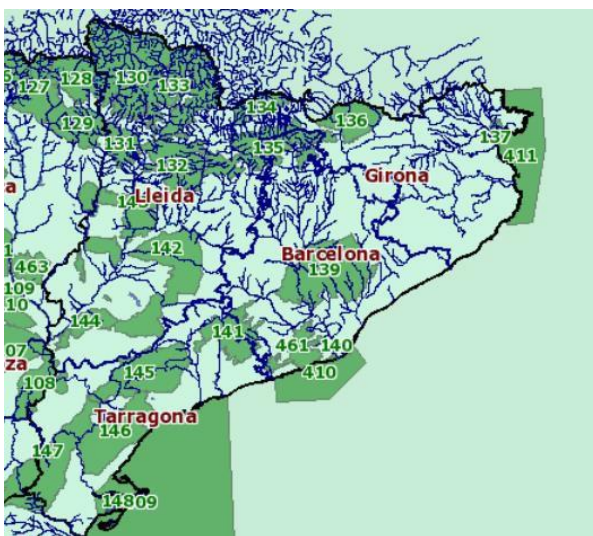
²³ V. ROUCO, Miguel; COPETE, José Luis; DE JUANA, Eduardo; GIL-VELASCO, Marcel; LORENZO, Juan Antonio; MARTÍN, Marce; MILÁ, Borja; MOLINA, BLAS; SANTOS, David M. (2019): *Lista de las aves de España*, SEO/BirdLife, Madrid, 52 p.

Mapa de les IBA a l'Estat espanyol. Font: SEO/BirdLife²⁴.

Pel que fa a Catalunya, cal dir que es tracta d'una de les regions més poblades i industrialitzades de la Península Ibèrica, però que, tot i així, presenta diferents i variats hàbitats. Entre aquests hàbitats, destaquen algunes zones humides, com són el Delta de l'Ebre, el Delta del Llobregat i els Aiguamolls de l'Empordà, on són protagonistes les aus aquàtiques i les larolimícoles.

13

Ampliació a l'àmbit de Catalunya.

L'inventari d'IBA de 2011, va enregistrar 25 IBA a Catalunya, suposant el 34,3% de la seva superfície terrestre. Els problemes de conservació de les IBA a Catalunya varien segons la ubicació i tipologia de les IBA, però, en general, presenten una pressió de les amenaces bastant intensa en comparació amb la mitjana enregistrada en tot l'Estat²⁵.

²⁴ SEO/BIRDLIFE: Cartografía IBA. Enllaç: <<https://www.seo.org/cartografia-iba/>> [Consulta: 26 de juny de 2019]. Un altre mapa de les IBA de l'Estat espanyol es pot trobar a la pàgina web del MINISTERIO PARA LA TRANSICIÓN ECOLÓGICA, a l'enllaç: <https://www.miteco.gob.es/es/biodiversidad/servicios/banco-datos-naturaleza/informacion-disponible/ibas_descargas.aspx> [Consulta: 26 de juny de 2019].

²⁵ Ob. cit. SEO/BIRDLIFE (2011, p. 38-39).

2. JURISPRUDÈNCIA SOBRE ELS EFECTES DE LES IBA

En el present apartat, s'exposa la principal jurisprudència, tant comunitària com estatal, que s'ha pronunciat respecte de la importància de les IBA en la declaració de ZEPA i en la protecció dels hàbitats importants per a les aus emparades per la normativa comunitària.

Per portar a terme aquesta exposició, tal com s'ha introduït al començament, ha resultat especialment útil, d'una banda, l'anàlisi portat a terme per SEO/BirdLife sobre el règim jurídic de la Xarxa Natura 2000 a Espanya, publicat al desembre de 2014²⁶, així com també alguns estudis doctrinals²⁷. No obstant, donat l'interval de temps transcorregut des de la publicació d'aquests estudis, s'afegeixen sentències dictades amb posterioritat.

21. Rellevància dels inventaris IBA en la declaració de ZEPA

Com hem vist, l'article 4.1 de la Directiva d'Aus obliga als Estats membres a classificar com a ZEPA els territoris més adequats, en número i superfície, per a la conservació de les espècies mencionades en l'Annex I i de les aus migratòries l'arribada de les quals sigui regular.

14

No obstant, com s'ha explicat a l'anterior epígraf, la Directiva no estableix els criteris que s'han de seguir per portar a terme la declaració de ZEPA, per la qual cosa la Comissió Europea i el TJUE utilitzen els inventaris IBA com a paràmetre de control del territoris declarats en cada Estat membre.

Així, a l'actualitat, existeix important i abundant jurisprudència sobre el paper de les IBA en la designació de ZEPA. Aquí es pretén exposar les línies bàsiques i es parteix, en primer lloc, dels pronunciaments de la jurisprudència comunitària, i posteriorment s'exposa el seu tractament per part de la jurisprudència interna.

2.1.1. Jurisprudència comunitària

La Comissió Europea, qui ha encarregat i finançat l'elaboració de diversos inventaris IBA, des dels inicis ha vingut utilitzant aquests informes com a document de referència per analitzar el grau de compliment dels Estats membres a l'hora de designar ZEPA.

²⁶ GALLEGO BERNAD, María Soledad (2014).

²⁷ REVUELTA PÉREZ, Inmaculada (2011).

La primera sentència del TJUE que va declarar l'incompliment d'un Estat membre basant-se en els inventaris IBA va ser la **Sentència de 19 de maig de 1998, C-3/96**, la qual condemnà als Països Baixos per insuficient declaració de ZEPA en número i en superfície, sobre la base de l'article 4.1 de la Directiva d'Aus. El paràmetre que va permetre al Tribunal arribar a aquesta conclusió va ser la IBA 89, la qual contemplava més del doble de zones i de superfície de les àrees que es varen designar com a ZEPA.

La citada resolució ja va reconèixer la importància dels inventaris, declarant que aquests, pel seu reconegut **valor científic**, poden ser utilitzats com a base de referència per apreciar els incompliments de l'Estat en la matèria. Aquesta sentència va fixar les bases de la doctrina i va servir per condemnar diversos estats per insuficient declaració de ZEPA prenent com a referència les àrees incloses als inventaris IBA²⁸.

Sobre la base d'aquesta doctrina, el TJUE ha entès que els inventaris suposen una referència actualitzada i precisa per identificar les zones més adequades, en número i superfície, per a la conservació de les aus, i que representen l'ús dels millors coneixements científics disponibles. No obstant, des del primer moment i de forma reiterada, el Tribunal ha afirmat que els inventaris, tot i tenir un rellevant valor probatori, **no són jurídicament vinculants** pels Estats i que, per tant, aquests no estan obligats a declarar els territoris inclosos ni a ajustar-se a la delimitació geogràfica de les àrees identificades.

D'entre totes aquestes sentències, la de **28 de juny de 2007, C-235/04**, per insuficient designació de ZEPA per part del Regne d'Espanya en diverses comunitats autònomes (Andalusia, Balears, Canaries, Castella-La Manxa, Catalunya, Galícia i València), suposa un punt d'inflexió per les IBA inventariades a l'Estat espanyol. El pronunciament del TJUE, en aquest cas, va ser que l'inventari d'IBA gaudeix de **presumpció de certesa** sobre el número de zones que mereixen d'aquesta qualificació i la superfície afectada, la qual cosa suposa el desplaçament de la càrrega de la prova. Així, es declara que l'estat compleix si s'ajusta a les determinacions de l'IBA, i que si es pretén oposar, ha d'acreditar la inconsistència científica d'aquesta determinació. En aquest sentit, es

²⁸ Destaquen les SSTJUE de 26 de novembre de 2002, C-202/01 (França); de 6 de març de 2003, C-240/00 (Finlàndia); de 20 de març de 2003, C-143/02 (Itàlia); de 25 d'octubre de 2007, C-334/04 (Grècia); de 28 de juny de 2007, C-235/04 (Espanya); de 13 de desembre de 2007, C-418/04 (Irlanda).

pronuncia la més recent **Sentència de 26 d'abril de 2018, C-91/17**, la qual va condemnar a l'Estat de Bulgària per no classificar com a ZEPA els llocs i les superfícies indicades a l'inventari i no haver provat la seva manca d'adequació.

La Sentència del 2007 va indicar que el règim de l'article 4 de la Directiva d'Aus té un objectiu de conservació específic i reforçat per a les espècies d'aus de l'Annex I i les migratòries l'arribada de les quals sigui regular, que es justifica pel fet que són les espècies més amenaçades i que constitueixen un patrimoni comú de la comunitat, i que per assolir aquest objectiu és necessari actualitzar les dades científiques per determinar la situació de dites espècies, a fi de classificar com a ZEPA els territoris més apropiats²⁹. En conseqüència, procedeix utilitzar les **dades científiques més actualitzades** que es trobin disponibles, com aquells proporcionats per l'inventari d'IBA i les seves actualitzacions.

De fet, en general, els estats no han presentat proves científiques que donessin suport al seu llistat de zones declarades i que desvirtuessin els inventaris. De forma residual, un cas en el qual un estat ha aconseguit fer prevaldre les designacions oficials front els inventaris és precisament el resultat de la citada Sentència de 28 de juny de 2007, on el Tribunal i la Comissió varen acceptar les declaracions aprovades per diverses comunitats autònomes i es desvirtuà l'inventari espanyol per part de la comunitat autònoma de Canàries.

Des d'un primer moment, el TJUE ha reconegut expressament cert **marge de decisió** als estats per escollir les àrees a designar com a ZEPA³⁰. Amb el temps, però, el seu abast s'ha anat precisant en termes restrictius, declarant el Tribunal que els estats tenen espai per determinar els criteris ornitològics aplicables, però estan obligats a designar totes les àrees que els compleixin³¹. A la pràctica, no obstant, s'han imposat els criteris de les IBA.

En definitiva, el TJUE ha atorgat als inventaris d'innegable valor jurídic. Aquests inventaris constitueixen la referència per a la definició dels complimentaments estatals en quant a la designació de suficients ZEPA en número i superfície, i gaudeixen de presumpció de certesa que implica el desplaçament de la càrrega de la prova de l'incompliment. Aquest reconeixement es deu al seu indubtable valor científic,

²⁹ STJUE de 28 de juny de 2007, C-235/04, i STJUE de 13 de juliol de 2006, C-191/05.

³⁰ STJUE de 2 d'agost de 1993, C-355/90 (cas Marismas de Santoña).

³¹ V. GARCÍA URETA, Agustín (2010, p. 220), que manifesta que els apartats 1 i 2 de l'article 4 de la Directiva d'Aus té efecte directe, en tractar-se d'una norma suficientment precisa i incondicional i, que, d'acord amb la STJUE de 24 d'octubre de 1996, C-72/95, ha de ser aplicat per les autoritats estatals, en particulars les judicials, encara que no hagi sigut invocat per un particular.

en ser inventaris elaborats per associacions de reconegut prestigi. Així, el Tribunal ha reconegut que aquests inventaris, tot i no ser d'estricta i obligat compliment, poden, degut al seu valor científic reconegut, ser utilitzats com a base de referència per a la definició dels territoris més adequats que han de ser designats com a ZEPA.

2.12. *Jurisprudència estatal*

En primer lloc, cal assenyalar que el Tribunal Suprem, en la seva **Sentència 2740/2008, de 20 de maig de 2008** va concloure amb que l'administració, tot i que disposa de cert marge per delimitar ZEPA, aquesta classificació obeeix a criteris ornitològics determinats per la Directiva d'Aus. Per tant, la declaració és un acte d'aplicació del Dret comunitari que no innova l'ordenament jurídic ni genera nous drets ni limitacions pels afectats, doncs es tracta d'aplicar uns criteris científics i objectius en virtut de la Directiva.

Així mateix, el **Tribunal Suprem**, ajustant-se a la jurisprudència del TJUE, ha declarat que, a manca de proves científiques en contra, els inventaris d'IBA de SEO/BirdLife, pel seu valor científic, poden ser utilitzats com a territoris essencials per a la conservació dels grups d'aus als quals es refereix la Directiva d'Aus i classificar-se com a ZEPA d'acord amb el seu article 4³².

Els Tribunals Superiors de Justícia, per la seva banda, també consideren l'inventari d'IBA com el marc de referència per declarar les ZEPA, reconeixent el seu valor probatori i traslladant la càrrega de la prova a qui mantingui la pretensió d'apartar-se de les seves determinacions³³.

Així, destaca el pronunciament del TSJ d'**Aragó** en el cas de la declaració insuficient de la ZEPA Desfiladeros del Río Jalón³⁴. En aquest cas, el tribunal analitza en profunditat la jurisprudència del TJUE existent fins el moment en matèria de designació de ZEPA, i conclou que "*la Administración demandada no ha aportado prueba científica alguna que prive de certeza a los criterios mantenidos en el inventario ornitológico*", i que "*la existencia de circunstancias que han contribuido a la transformación del medio como la ejecución de obras de infraestructura de interés general no justifica la exclusión de la zona señalada*

³² SSTS 4814/2012 de 5 de juliol de 2012; 1073/2014, de 13 de març de 2014; i 1338/2014, de 24 de març de 2014.

³³ V. *ob. cit.*, GALLEGO BERNAD, María Soledad (2014, p. 61-65).

³⁴ STSJ Aragó 384/2005 de 5 d'abril de 2005. En el mateix sentit, SSTSJ Aragó 54/2005, de 31 de gener de 2005; i 55/2005, de 31 de gener de 2005

por la parte recurrente de la protección contemplada en la Directiva", obligant a l'administració a declarar tota la IBA objecte de litigi com a ZEPA.

En una situació similar, el TSJ de les **Illes Balears** va desestimar un recurs on se sol·licitava l'anul·lació de la declaració d'una ZEPA per no haver proporcionat "*datos científicos certeros que demuestren de qué modo y con qué trazos esta Sala [...] puede asumir el error en que habría incidido [...] el Inventory of Important Bird Areas in the European Community por dotar del carácter de ZEPA a sus terrenos*"³⁵. De forma semblant es pronuncià el TSJ de les **Illes Canàries** en desestimar tres recursos on se sol·licitava l'anul·lació de la designació³⁶.

Pel TSJ de **Castella-La Manxa** els inventaris d'IBA poden ser utilitzats com "*territorios esenciales para la conservación de los grupos de aves*" als que es refereix la Directiva d'Aus, i classificar-se com a ZEPA d'acord amb els apartats 1 i 2 del seu article 4³⁷. D'altra banda, aquest tribunal també ha considerat que l'inventari d'IBA constitueix la referència més actualitzada i precisa per identificar les zones més adequades, en número i superfície, per a la conservació de les aus, en defecte d'altres estudis científics que puguin desvirtuar-lo, traslladant la càrrega de la prova qui se separi del mateix³⁸. En aquest sentit també s'ha pronunciat el TSJ de **Gàlícia**, en el cas de la designació de la ZEPA A Limia³⁹.

D'altra banda, un dels òrgans jurisdiccionals que més ha desenvolupat el paper que juguen les IBA en el procés de declaració de ZEPA és el TSJ de la **Comunitat Valenciana**. En una sèrie de casos en els que els recurrents eren particulars que s'oposaven a la designació per part de l'administració, va resoldre en contra dels recurrents si el lloc declarat com a ZEPA estava prèviament designat com a IBA⁴⁰, i a favor dels mateixos quan el lloc no estava inclòs dins l'IBA i l'administració no va demostrar el seu valor ornitològic⁴¹. D'altra banda, va donar la raó a l'administració quan va designar una ZEPA que prèviament no era IBA si havia justificat convenientment el seu valor ornitològic⁴².

³⁵ STSJ Illes Balears 636/2008, de 12 de noviembre de 2008.

³⁶ SSTSJ Illes Canàries 112/2009, d'1 de juny de 2009; 122/2009, d'1 de juny de 2009; i 143/2010, de 23 de juliol de 2010.

³⁷ STSJ Castella-La Manxa 709/2012, de 2 d'octubre de 2012.

³⁸ STSJ Castella-La Manxa 269/2011, de 18 d'abril de 2011.

³⁹ SSTSJ Gàlícia 322/2012, de 4 d'abril de 2012; i 323/2012, de 4 d'abril de 2012.

⁴⁰ SSTSJ Comunitat Valenciana 893/2012, 24 de juny de 2012; i 871/2012, 20 de juliol de 2012.

⁴¹ STSJ Comunitat Valenciana 886/2012, de 23 de juliol de 2012.

⁴² SSTSJ Comunitat Valenciana 885/2012, de 23 de juliol de 2012; 4574/2012 (Roj), de 23 de juliol de 2012; 889/2012, de 23 de juliol de 2012; i 890/2012, de 23 de juliol de 2012.

En tots els casos en els quals el TSJ desestimà la pretensió ho va fer per considerar que la part no havia desvirtuat amb evidència científica l'inventari IBA.

El TSJ de **Catalunya** també s'ha pronunciat sobre la designació de ZEPA que no es trobaven en l'inventari de l'IBA de SEO/BirdLife -en concret, en el cas de la designació de la ZEPA i LIC Plans de la Unilla-, declarant ajustada a dret la designació, ja que l'administració comptava amb informes del Consell de Protecció de la Natura, de la Universitat de Barcelona i de l'Institut Català d'Ornitologia que avalaven la presència de valors ornitològics, tot i no estar en l'inventari IBA⁴³.

22 L'aplicació a les IBA de l'article 4.4 de la Directiva d'Aus

La Directiva d'Aus no tracta de manera expressa la qüestió sobre quina protecció s'ha d'atorgar a les zones que mereixen ser designades ZEPA -per complir amb els criteris ornitològics i científics- però que no han sigut formalment declarades com a tals (les quals es coneixen també com a "ZEPAs virtuals").

L'article 4.4 de la Directiva d'Aus disposa:

"4. Els estats membres prendran les mesures adequades per evitar, dins de les zones de protecció esmentades en els apartats 1 i 2, la contaminació o el deteriorament dels hàbitats així com les perturbacions que afectin a les aus, en la mesura que tinguin un efecte significatiu respecte dels objectius del present article. Fora de dites zones de protecció els estats membres s'esforçaran també a evitar la contaminació o el deteriorament dels hàbitats."

19

Aquest precepte ha sigut tractat per la jurisprudència comunitària i interna, amb desiguals pronunciaments en quant a l'aplicació de l'obligació de no deteriorament sobre les àrees incloses dins els inventaris IBA⁴⁴.

22.1. Jurisprudència comunitària

El criteri de que les ZEPA no declarades també havien de comptar amb un règim de protecció fou assentat pel TJUE en la **Sentència de 2 d'agost de 1993, C-355/90**, cas de les Marismas de Santoña.

En aquest cas, la Comissió va portar al Regne d'Espanya davant el Tribunal per no haver declarat com a ZEPA aquesta zona, identificada en l'inventari d'IBA de 1989, i per no haver pres les mesures adequades per a la seva conservació,

⁴³ SSTSJ Catalunya 915/2009, de 13 d'octubre de 2009; i 942/2009, de 20 d'octubre de 2009.

⁴⁴ V. *ob. cit.*, GALLEGO BERNAD, María Soledad (2014, p. 65-71).

autoritzant una carretera i uns polígons industrials, tot i no haver sigut declarada encara com a ZEPA per les administracions espanyoles. Aquí, el Govern espanyol va al·legar que no tenia cabuda imputar simultàniament a un estat membre la infracció de les dues disposicions (articles 3 i 4 de la Directiva d'Aus), doncs considerava que només es podien aplicar les mesures de protecció un cop s'hagués adoptat la decisió relativa a la classificació d'un territori com a ZEPA.

No obstant, aquesta interpretació va ser refusada pel Tribunal, el qual va declarar que no es podien assolir els objectius de protecció establerts per la Directiva si els estats membres tinguessin que complir amb les obligacions que es desprenen de l'article 4.4 de la Directiva únicament en els casos en els quals s'hagués creat prèviament una ZEPA. Per tant, establí que les administracions estan obligades a prendre les mesures adequades per evitar, inclús abans de designar una ZEPA, la contaminació o el deteriorament dels hàbitats, així com les perturbacions que afectin a les aus, la qual cosa suposa un **règim preventiu** de protecció de facto, que es pot estendre inclús fora de les ZEPA.

Posteriorment, les **Sentències de 18 de març de 1999, C-166/97**, cas de l'Estuari del Sena, i **de 25 de novembre de 1999, C-96/98**, cas de Marais Potevin, van recollir el mateix criteri. En aquestes resolucions, el Tribunal va assentar la doctrina segons la qual l'article 4.4, primera frase, de la Directiva d'Aus imposa als estats l'obligació de prendre les mesures adequades per evitar, en particular, el deteriorament dels hàbitats en les zones més apropiades per a la conservació de les aus, inclús en els casos en els que les zones afectades no haguessin sigut designades ZEPA quan haurien d'haver estat declarades.

En una segona fase jurisprudencial, instada per la substitució de les obligacions de l'article 4.4 de la Directiva d'Aus pels de l'article 6, apartats 2 a 4, de la Directiva d'Hàbitats (en virtut de l'article 7 d'aquesta Directiva), el Tribunal declarà en la seva **Sentència de 7 de desembre de 2000, C-374/98**, que el règim especial d'avaluació de plans i projectes de la Directiva d'Hàbitats no era aplicable a les ZEPA no declarades, règim que, segons el Tribunal, és més permissiu que l'establert en l'article 4.4 de la Directiva d'Aus, de tal manera que si els estats es volen beneficiar del mateix han de designar les ZEPA.

Com a conseqüència, s'estableix que les àrees que compleixen amb els criteris per ser ZEPA però que no han estat formalment declarades com a tals segueixen estant sotmeses al règim previst a la primera frase de l'article 4.4 de la Directiva

d'Aus. Per defensar aquesta postura, el Tribunal es va referir expressament a la citada Sentència de 2 d'agost de 1993.

Així mateix, la citada Sentència de 7 de desembre de 2000 va estendre a les ZEPA no declarades l'obligatorietat de que comptin amb "*mesures de conservació especials que garanteixin especialment la supervivència i reproducció de les espècies d'aus mencionades en l'Annex I de la Directiva*".

En aquest sentit, el Tribunal ha declarat, en la seva **Sentència de 20 de setembre de 2007, C-388/05**, que l'inventari d'IBA, tot i que no és jurídicament vinculant pels estats, conté dades científiques que permeten apreciar en quina mesura un estat membre ha complert amb la seva obligació de declarar com a ZEPA els territoris més adequats en número i en superfície per la conservació de les espècies protegides i que, per tant, en la mesura en què les IBA haurien d'haver sigut declarades ZEPA, els hi resulta d'aplicació el règim previst a l'article 4.4 de la Directiva d'Aus.

En la **Sentència de 18 de desembre de 2007, C-186/06**, cas Segarra-Garrigues, el TJUE va declarar que l'Estat espanyol, en autoritzar el projecte de regadiu del canal, no va complir amb l'obligació de l'article 4.4 de la Directiva d'Aus d'adoptar les mesures adequades per evitar els danys en les zones afectades per aquell projecte (IBA 142 i 144), que havien d'haver sigut classificades com a ZEPA, i que dita obligació, en virtut de l'anterior jurisprudència, ja existeix abans de que es comprovi la disminució del nombre d'aus o de que es concreti un risc de desaparició d'una espècie protegida.

Segons el Tribunal, aquesta constatació no pot ser qüestionada pel fet que l'esmentat projecte tingués una suposada importància considerable pel desenvolupament econòmic i social del territori afectat, doncs la facultat dels estats de perjudicar de manera significativa les zones que haurien d'haver sigut classificades com a ZEPA, compreses en el règim propi de l'article 4.4 de la Directiva d'Aus, en cap cas pot justificar-se per necessitats econòmiques ni socials, en virtut de reiterada jurisprudència.

Dues resolucions del Tribunal de Justícia més recents que es pronuncien en aquest sentit són la **Sentència de 14 de gener de 2016, C-141/14**, i de **24 de novembre de 2016, C-461/14**. En aquest últim pronunciament, el TJUE declarà l'incompliment de l'article 4.4 de la Directiva d'Aus sobre les Campiñas de Sevilla,

tot i haver augmentat la població de les aus en els espais inclosos a la IBA i que posteriorment van ser declarats com a ZEPA.

D'aquesta manera, si tot i no designar-se com a ZEPA, es consideren les IBA com a llocs essencials per la conservació de les aus, o inclús com àrees d'alt valor per a les mateixes, es pot entendre que ha de ser d'aplicació l'article 4.4 de la Directiva d'Aus, i que, per tant, les administracions estan obligades a prendre les mesures adequades per evitar la contaminació o el deteriorament dels hàbitats⁴⁵, així com les pertorbacions que afectin a les aus de les IBA, o, en qualsevol cas, a esforçar-se de forma especial per evitar-ho.

222. Jurisprudència estatal

A nivell intern, s'ha plantejat si els inventaris IBA constitueixen un límit al desenvolupament d'actuacions sobre les zones incloses i no declarades com a ZEPA, i aquesta qüestió ha produït solucions contradictòries.

Una línia jurisprudencial nega aquest abast dels inventaris. Exemple d'aquesta posició és la **Sentència de l'AN 5126/2007, de 27 de novembre de 2007**. En aquest cas, l'administració local i una associació van recórrer l'aprovació d'un projecte que afectava una IBA a Aragó. El Tribunal, no obstant, va desestimar aquest motiu tot declarant que la IBA no havia de ser declarada ZEPA, en tant que la Comissió va acceptar les dades científiques presentades per la comunitat autònoma en substitució de la IBA, considerant, per tant, la suficiència de en la declaració de les ZEPA d'aquesta regió.

Així mateix, d'entre els pronunciaments que no apliquen un règim preventiu de protecció i obligació de no deteriorament a les IBA també destaca la Sentència del TSJ d'**Extremadura** 619/2011, de 30 de juny de 2011.

D'altra banda, el TSJ de la **Comunitat Valenciana**, en un cas relatiu a un procés urbanitzador en una IBA que no havia sigut declarada ZEPA⁴⁶, en el qual el recurrent sostenia que les comunitats autònomes estan obligades a declarar les zones incloses a l'inventari IBA coma ZEPA i que se'ls hi havia d'aplicar l'article 4.4 de la Directiva d'Aus, va concloure que una cosa era que l'inventari IBA permetés apreciar els incompliments en la declaració de ZEPA per part dels

⁴⁵ Entenent per deteriorament, en virtut de la STJUE de 2 d'agost de 1993, C-355/1990, "*factors negatius que, tot i que no posin en perill la supervivència i reproducció de les aus, sí menyscabin de forma significativa la seva reproducció i supervivència en les condicions més adequades*".

⁴⁶ STSJ Comunitat Valenciana 1826/2008, de 28 de novembre de 2008.

estats i una altra diferent afirmar que la inclusió d'una zona a l'inventari IBA obligués a les autoritats competents a declarar-la com a tal, o suposés la seva qualificació com a ZEPA en els mateixos termes.

En aquest cas, el Tribunal no va més enllà en el seu pronunciament, en entendre que el recurrent no va demostrar una possible afectació del pla urbanístic sobre les aus. Aquí, per tant, sorgeix la qüestió de si la càrrega de la prova, en una zona IBA i, per tant, amb valors ambientals acreditats, havia de recaure sobre el recurrent per demostrar el seu impacte o bé si hauria de ser obligació del promotor i de l'administració d'assegurar prèviament, mitjançant la corresponent avaluació d'impacte ambiental, que el projecte no té afeccions sobre l'IBA.

En una altra Sentència del TSJ de la **Comunitat Valenciana** 294/2011, de 22 de març de 2011, els recurrents consideraven que si la Comunitat es trobava en situació de condemnada per insuficient declaració de ZEPA⁴⁷, haurien d'aplicar-se a les IBA pendents de declaració un règim de protecció més estricta que l'aplicat a les ZEPA, i doncs havien de ser considerades com a zones no aptes per contenir instal·lacions eòliques, en tant que a la Comunitat Valenciana s'exclou a les ZEPA del desenvolupament eòlic.

23

Aquí, el Tribunal va considerar que, en realitat, allò que s'estava plantejant per part del recurrent és l'efecte directe de les Directives com a conseqüència de l'efecte directe de les IBA, efecte directe que no nega amb caràcter absolut que es pogués invocar, però considera que en els supòsits de les IBA, d'una banda s'estaria afectant directament als drets dels propietaris del sòl amb greus limitacions i, per altra banda, limitant amb caràcter greu les competències de les diferents administracions. Sobre la base d'aquesta interpretació, el Tribunal decideix que no es pot admetre l'efecte directe que pretenia la part demandant, al menys en els termes plantejats.

En canvi, una altra línia jurisprudencial entén que els inventaris d'IBA sí constitueixen un límit pel desenvolupament de projectes en les àrees incloses.

En aquest sentit, el **Tribunal Suprem**, en la Sentència 5910/2006, de 5 de juliol de 2006, respecte d'una zona IBA posteriorment designada com a ZEPA, va indicar que tot i que en el moment en el qual s'aprovaren els actes impugnats no s'havia designat la ZEPA, la seva designació poc temps més tard significava que

⁴⁷ STJUE de 28 de juny de 2007, C-235/04.

el lloc complia materialment els requisits exigits per la Directiva d'Aus per la seva classificació com a ZEPA i que, per tant, les seves condicions de protecció havien d'atenir-se a les rigoroses prescripcions que la normativa comunitària imposa sobre aquest tipus d'espais. A judici del TS, aquest factor no es veia reflectit a la declaració d'impacte ambiental, on les mesures protectores mancaven d'eficàcia per preservar els valors de la zona protegida.

Així mateix, el TSJ de **Castella i Lleó** va resoldre sobre un grup de casos⁴⁸ en els quals l'administració va autoritzar una sèrie de parcs eòlics en una zona que estava declarada com IBA, però que no ho estava com a ZEPA en aquell moment, no aplicant sobre aquests projectes el procediment d'avaluació ambiental ordinària, reservat en aquesta comunitat autònoma a aquells projectes que afectessin els espais inclosos dins la Xarxa Natura 2000.

El Tribunal va considerar que l'administració estava obligada a declarar com a ZEPA tots aquells llocs que tinguessin valor ornitològic i que en la seva inclusió a l'inventari IBA garantia aquest valor. Disposà que l'administració hauria d'haver aplicat a aquests projectes el procediment d'avaluació ordinari, tot i que en aquell moment l'espai no estigués declarat. Per tant, aquí el Tribunal va aplicar un criteri preventiu i va equiparar el valor ornitològic de l'IBA al d'una ZEPA.

El Tribunal va aclarir que aquesta interpretació es realitza en virtut del **principi d'eficàcia interpretativa**, conforme al qual els tribunals nacionals tenen el deure, derivat dels Tractats de la Unió Europea, d'aplicar i interpretar el Dret nacional fent tot allò possible per, de conformitat amb la literalitat i finalitat de la Directiva assolir el resultat al qual es refereix la mateixa, i afegí que, a l'empara de l'article 4 de la Directiva d'Aus i en virtut de l'actual article 191 del Tractat de Funcionament de la Unió Europea (on es consagra, entre altres, el **principi de cautela i acció preventiva**), no hi havia dubte de que s'hauria d'haver considerat per part de l'administració autonòmica aquesta zona com una ZEPA, als efectes de sotmetre aquests projectes a una avaluació ordinària i no a una simplificada.

Tanmateix, a banda de l'important paper de les IBA en les declaracions de ZEPA, i de l'aplicació a les mateixes del règim preventiu i la obligació de no deteriorament de l'article 4.4 de la Directiva d'Aus, altres pronunciaments

⁴⁸ SSTSJ Castella i Lleó 1448/2009, de 10 de juny de 2009; i 805/2012, de 27 d'abril de 2012.

consideren a les IBA, en qualsevol cas, com espais en els quals s'han identificat uns valors ambientals que han de ser conservats front altres usos i ser avaluats.

Així, per exemple, la Sentència del TSJ de les **Illes Canàries** 156/2010, de 3 de setembre de 2010, el Tribunal va considerar que no és arbitrari incorporar la IBA 343 Jondía com a Zona d'Ús Restringit en el concret Pla Rector d'Usos i Gestió, amb la consegüent **limitació en els usos del sòl**, en tenir l'inventari d'IBA reconegut un valor científic.

D'altra banda, el TSJ de **Catalunya**, en la Sentència 693/2011, de 20 de setembre de 2011, s'ha pronunciat en el sentit de donar importància a l'**avaluació de l'impacte ambiental** d'un projecte amb afectació sobre una IBA. En aquest cas, els recurrents van impugnar la resolució per la qual s'autoritza un parc eòlic, al·legant, entre altres motius, que el projecte afectava negativament a una IBA i a una ZEPA amb un alt valor ambiental, pel seu paper bio-connector, i per la presència de quatre parelles d'àliga cuabarrada i d'una àliga reial. El tribunal va estimar el recurs i va anul·lar l'autorització del parc eòlic, entre altres motius, per no haver tingut en compte que el parc es trobava íntegrament inclòs en una IBA i un aerogenerador en una ZEPA, sense haver sigut doncs, degudament avaluat.

3. CRÍTQUES DOCTRINALS SOBRE ELS EFECTES DELS INVENTARIS

Una de les crítiques, recolzades pels Estats, respecte dels inventaris IBA ha sigut la **manca d'intervenció pública** en la seva elaboració. En un primer moment, es donava especial importància al fet que els inventaris s'haguessin elaborat o actualitzat a iniciativa de la Comissió o que haguessin participat experts d'aquesta institució⁴⁹.

No obstant, el Tribunal de Justícia segueix considerant els inventaris d'IBA com el principal referent per fiscalitzar els incompliments dels Estats en la matèria, tot i que la Comissió ja no participi en la seva elaboració. Això s'ha justificat en la seva dimensió participativa, en la intervenció habitual de representants de tots els interessos afectats, incloses les institucions públiques. La Sentència del TJUE de 28 de juny de 2007, C-235/04, analitza aquest aspecte. En aquesta ocasió, el Tribunal de Justícia va considerar com a elements suficients l'autoria de BirdLife International i la presència pública en la seva elaboració, en aquest

⁴⁹ *Ob. cit.* REVUELTA PÉREZ, Inmaculada (2011, p. 208).

cas, en la consulta al Ministeri de Medi Ambient, la col·laboració d'experts d'alt nivell i l'ús d'estudis finançats amb fons públics, en els quals havien participat científics dependents d'administracions públiques.

A nivell doctrinal, doncs, es qüestiona que sigui una **organització privada** la que fixi els criteris que determinen el contingut dels drets patrimonials d'una part significativa del territori de la UE, sobre tot si es té en compte que la Directiva d'Aus no conté cap remissió en aquest sentit, i que manca una publicació oficial dels criteris aplicables.

Com a conseqüència, es critica també la **imposició de facto dels criteris** de BirdLife International i, consegüentment, a la pràctica, la manca de marge d'apreciació dels estats per determinar els criteris necessaris per declarar una zona com a ZEPA. La imposició dels criteris dels IBA s'ha qüestionat per diferents motius: la manca de caràcter normatiu, la manca d'elaboració pública i la seva manca de publicació oficial, així com, inclús, la **manca de caràcter ornitològic** pel que fa a algun dels seus criteris.

En aquest sentit, a la Sentència citada de 28 de juny de 2007 es posa de manifest aquest últim extrem. El Govern espanyol defensà que el criteri C.6 no responia a criteris ornitològics, sinó administratius (divisió territorial i densitat de població), i proposava l'ús del mateix paràmetre territorial que la Directiva d'Hàbitats (el de les regions biogeogràfiques). Tot i així, es considerà que l'ús del criteri de BirdLife era més convenient des de la perspectiva ornitològica. El Tribunal, doncs, va entendre que el Govern no demostrà científicament que una altra divisió territorial aconseguiria una xarxa de la mateixa amplitud i adequació. Per tant, l'objecte de crítica és el fet que el marge de decisió dels estats es redueix considerablement si s'ha d'ajustar en termes quantitius als inventaris, tot i que els criteris no siguin estrictament ornitològics⁵⁰.

Així mateix, es planteja l'interrogant de l'**oposabilitat** dels inventaris IBA. Com s'ha exposat, en determinades ocasions la jurisprudència ha determinat que la inclusió d'un territori en una IBA comporta un límit als projectes que es plantegin sobre el mateix, en tant que aquesta inclusió és prova de que s'hauria d'haver declarat com a ZEPA. Així, com s'ha vist, la jurisprudència ha establert que

⁵⁰ Ob. cit. REVUELTA PÉREZ, Inmaculada (2011, p. 210-212).

l'obligació prevista a l'article 4.4 de la Directiva d'Aus és aplicable inclús quan no hi ha hagut declaració expressa.

En aquest sentit, es qüestiona, en primer lloc, si el TJUE ha reconegut l'**efecte directe** d'aquest precepte o no. Els autors que neguen el reconeixement per part del Tribunal d'aquest efecte directe consideren que no concorren els requisits de l'efecte directe que exigeix la jurisprudència del TJUE⁵¹.

D'una banda, el contingut del precepte no és suficientment precís o incondicional⁵². D'altra banda, segons la jurisprudència del TJUE, l'efecte directe de les Directives opera respecte dels drets dels particulars exigibles davant l'estat (efecte directe vertical ascendent), però no pot generar obligacions pels particulars, ni front els estats ni front altres particulars (efecte directe vertical descendent o horitzontal)⁵³.

Així, tot i que el TJUE ha admès la possibilitat de que els particulars invoquin directament l'aplicació de determinades Directives ambientals que estableixen obligacions pels estats, encara que s'afectin als drets d'altres particulars⁵⁴, la doctrina crítica amb l'efecte directe del citat article -en concret, la Dra. Revuelta-entén que aquesta interpretació no seria aplicable en el present cas, en tant que el deure estatal de protegir aquestes àrees genera veritables obligacions pels afectats i una limitació considerable dels seus drets patrimonials, i no només simples repercussions negatives sobre drets de tercers.

Una altra raó que s'al·lega per negar l'efecte directe en aquests casos és que aquest efecte pugui provenir d'uns inventaris elaborats per subjectes privats, i, per tant, de documents que per a la seva elaboració no segueixen un procediment públic ni garanteixen la participació del públic i dels afectats per la declaració, ni, finalment, compten amb una **publicació oficial** que garanteixi la seguretat jurídica dels subjectes afectats. Aquest últim aspecte es fonamenta en el fet que el TJUE ha declarat que la delimitació de les ZEPA només és oposable front tercers quan és objecte de publicació oficial⁵⁵.

⁵¹ *Ob. cit.* REVUELTA PÉREZ, Inmaculada (2011, p. 224-227).

⁵² Destaquen les SSTJUE de 4 de desembre de 1974, C-41/74; de 5 d'abril de 1979, C-148/78; de 19 de gener de 1982, C-8/81; de 17 de setembre de 1996, C-246/94 i 249/94; de 14 de juliol de 1994, C-91/92; de 14 d'octubre de 2010, C-535/07.

⁵³ Destaquen les SSTJUE de 26 de febrer de 1986, C-152/84; de 11 de juny de 1987, C-14/86; de 8 d'octubre de 1987, C-80/86; de 14 de juliol de 1994, C-91/92; i de 7 de març 1996, C-192/94.

⁵⁴ En aquest sentit, la STJUE de 7 de gener de 2004, C-201/02.

⁵⁵ En aquest sentit, la STJUE de 27 de febrer de 2003, C-415/01.

Així doncs, havent exposat les característiques principals dels efectes jurídics dels inventaris IBA, en el següent epígraf expliquem la situació en la qual es troba el Delta del Llobregat, un lloc únic que compta amb una sèrie d'espais protegits i un ampli territori inclòs dins l'inventari IBA que ha patit, i continua patint, transformacions i impactes provinents de diferents plans, projectes i activitats. Com veurem, la inclusió del Delta del Llobregat dins la IBA planteja dubtes en quant a la delimitació dels seus espais protegits i a la protecció dels territoris no declarats com a ZEPA.

III. LA PROTECCIÓ DEL DELTA DEL LLOBREGAT I LA INCIDÈNCIA DEL SEU IBA

1. CONTEXT I VALORS NATURALS

1.1. Evolució del Delta del Llobregat

El Delta del Llobregat és una plana dèltica resultant de l'acció del riu Llobregat, que neix a la serra del Cadí, a més de 1.200m d'altitud, i drena una conca de gairebé 5.045 km². El Delta s'estén per 98 km² de la costa central catalana, al sud-oest de la ciutat de Barcelona, delimitat pel massís del Garraf (al nord-oest), el turó de Montjuïc (a l'est) i la serra de Collserola (al nord)⁵⁶. Es tracta del **segon delta en extensió de Catalunya**, i conserva una de les tres zones humides més importants del país, sent, a més, uns **aiguamolls de rellevància internacional**.

Els aiguamolls litorals del Delta estan connectats amb l'**aqüífer superficial o freàtic**, amb el qual mantenen una correlació dependent. El Delta també compta amb un **aqüífer profund captiu**, que abasteix els pous. L'existència d'aquestes aigües subterrànies al Delta del Llobregat ha possibilitat la transformació de l'agricultura, fent que estigui considerada avui dia una de les **zones agrícoles** més riques de la Mediterrània, i ha facilitat que se'n fes un ús humà intensiu.

Durant molts segles, però, el Delta fou una terra inhòspita, i no és fins a partir del segle XV que el territori es comença a ocupar de forma contínua. L'agricultura de secà, primer, i la de regadiu, després, van ser les activitats econòmiques dominants fins que al llarg del segle XX varen deixar pas a la indústria i, posteriorment, a les activitats terciàries⁵⁷.

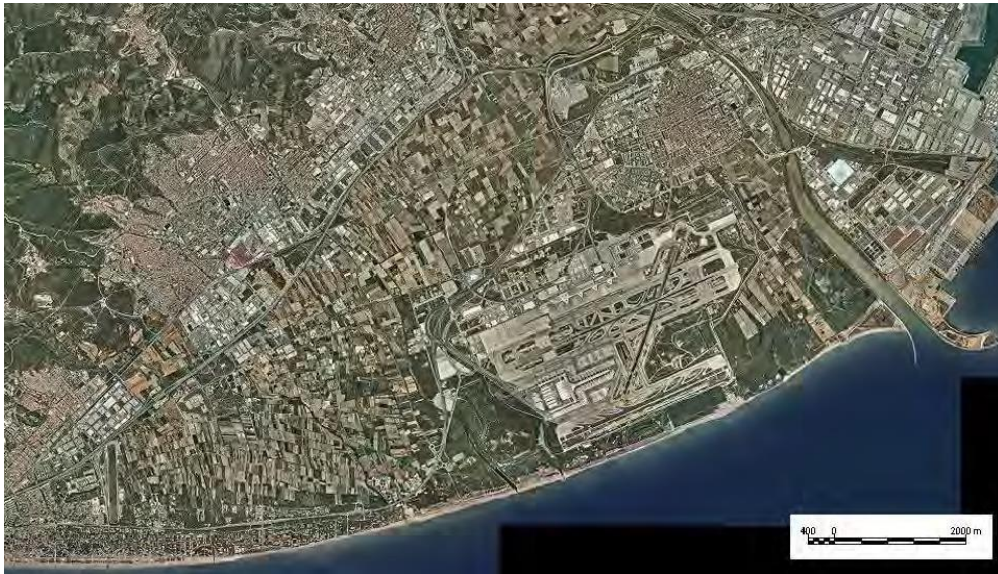
Així, l'abundància d'aigua va propiciar l'establiment d'una indústria que, juntament amb les infraestructures i la urbanització massiva, ha provocat la transformació del Delta en un **mosaic profundament humanitzat** on predomina el ciment però on també han sobreviscut petites zones humides i importants espais verds⁵⁸. El marge esquerre del riu Llobregat es va transformar ràpidament

⁵⁶ Per una informació detallada sobre la matèria, v. INSTITUCIÓ CATALANA D'HISTÒRIA NATURAL (2018): *Els sistemes naturals del delta del Llobregat*, Treballs de la Institució Catalana d'Història Natural, núm. 19, Barcelona, 712 p.

⁵⁷ CONSORCI PER A LA PROTECCIÓ I LA GESTIÓ DELS ESPAIS NATURALS DEL DELTA DEL LLOBREGAT: El Delta. Enllaç: <http://www.deltallobregat.cat/presentacio3_1/5G1ICS7tAW5I8KBgdOjrsnTyXN4TD1p6WnJqj5CBiJYm-1vhtEnxqw> [Consulta: 1 de juliol].

⁵⁸ SOS DELTA DEL LLOBREGAT (2013): *Els canvis de pell del Delta: del Delta Blau al Delta Gris*. Enllaç: <<http://glseobarcelona.com/el-delta-a-vista-d-ocell-01/>> [Consulta: 1 de juliol de 2019].

i avui dia gairebé no hi queden terrenys naturals ni agrícoles. El marge dret, en canvi, acull les restes d'aiguamolls litorals, algunes platges i pinedes ben conservades i també zones agrícoles i humanitzades.

Fotografia aèria del Delta del Llobregat, de l'any 2015. Font: Institut Cartogràfic i Geològic de Catalunya⁵⁹.

En definitiva, el Delta actual és un espai en gran mesura transformat per l'acció humana, i les diferents etapes de transformació l'han convertit en un *collage* de paisatges: espais naturals; camps de conreu, zones urbanes, industrials i de serveis; xarxa viària i ferroviària, i infraestructures logístiques i de comunicació tals com el Port i l'Aeroport de Barcelona⁶⁰.

Aquesta situació atorga al Delta i als seus espais naturals una **posició privilegiada**, per la seva proximitat a la població catalana i, així mateix, per la seva potencialitat de conscienciació ambiental, educació i lleure. No obstant, la seva ubicació també li atorga una **posició de vulnerabilitat** i amb constants amenaces provinents del desenvolupament urbà i de les diferents infraestructures que l'envolten. Els espais naturals, juntament amb els agrícoles, es manifesten, clarament, com la part del mosaic deltaic més fràgil.

1.2. Valors naturals

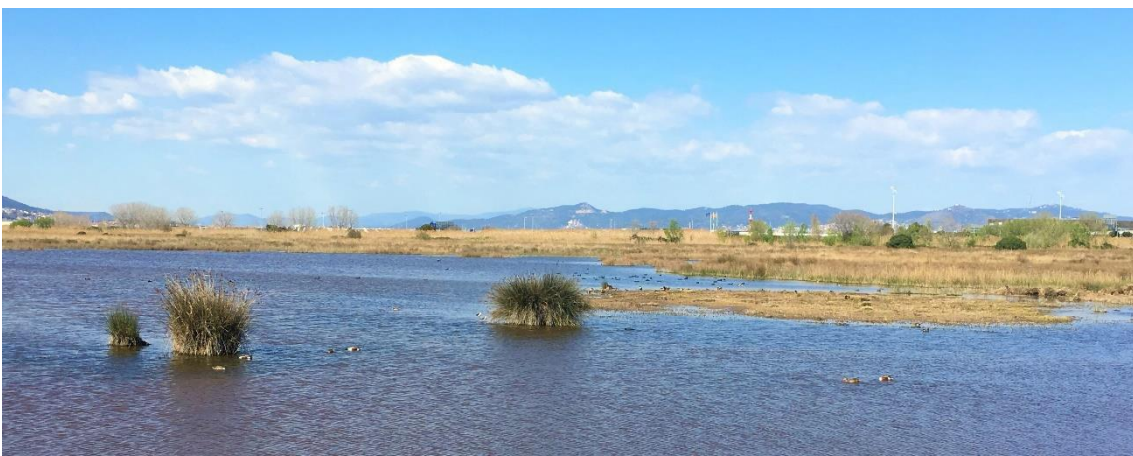
Els valors naturals del Delta del Llobregat es concentren en una àrea relativament petita, a prop de grans àrees metropolitanes i, per tant, sotmesos a

⁵⁹ Extremitat de l'*ob. cit.* INSTITUCIÓ CATALANA D'HISTÒRIA NATURAL (2018, p. 37).

⁶⁰ HIDALGO CASTILLA, FRANCISCO (2015): *Diagnosi ambiental de l'empobriment ecològic del delta del Llobregat i la repercussió a l'herpetofauna autòctona*, Projecte Final de Carrera, Universitat Autònoma de Barcelona, p. 1.

una **gran pressió humana**. A dia d'avui, les zones naturals ocupen un 10% de la seva superfície i les agrícoles un 40%, i la resta s'ha urbanitzat en la seva totalitat, en particular tot l'hemidelta esquerre⁶¹.

Tot i així, el Delta del Llobregat, a més de ser el segon més gran sistema deltaic de Catalunya, constitueix una de les zones humides més importants del país, per la notable **diversitat i singularitat** de la composició d'espècies botàniques i faunístiques; i per la íntima **proximitat a entorns** extensament i intensament **urbanitzats**, fet que atorga als espais naturals del Delta del Llobregat una situació de clara excepcionalitat.

31

Vista de la maresma de les Filipines (al fons, instal·lacions de l'aeroport). Font: elaboració pròpia.

En els espais del Delta trobem **diferents ambients naturals**: la part final del riu Llobregat, llacunes i aiguamolls, pinedes litorals de pi pinyoner sobre dunes litorals i platges verges amb vegetació de rereduna, gairebé úniques a Catalunya.

Es tracta d'uns espais molt importants per a la fauna, en especial per a les aus aquàtiques. La situació del Delta és clau en la **ruta migratòria de l'avifauna** del mediterrani occidental entre Europa i Àfrica. És el punt de pas intermedi i obligat entre els Aiguamolls de l'Empordà (a Girona) i el Delta de l'Ebre (a Tarragona). Tot i les seves reduïdes dimensions, acull el 95% de les espècies de la primera zona humida de Catalunya.

De fet, al Delta s'han citat més de **360 espècies d'ocells**, sent aquesta xifra una de les més altes d'espècies vistes a la Península Ibèrica⁶². El 70% de les aus

⁶¹ V. Annex I: SÁNCHEZ ALONSO, Cristina (2015): *Valores naturales del Delta del Llobregat*, SEO/BirdLife, Barcelona.

⁶² LLIGA PER A LA DEFENSA DEL PATRIMONI NATURAL: La importància del Delta del Llobregat. Enllaç: <<https://depana.org/que-fem/ambit-territorial/espais-naturals/delta-del-llobregat/>> [Consulta: 1 de juliol de 2019].

que es poden observar en el Delta de Llobregat són migratòries. Aquesta situació estratègica adquireix més rellevància si es té en compte el gran nombre de zones humides que han desaparegut. En el cas del Delta del Llobregat, es conserva un 2% del que en el seu temps van ser grans aiguamolls⁶³.

A més, tenen una vegetació molt valuosa, amb 20 **hàbitats naturals d'interès comunitari** (HIC), 3 dels quals són d'interès **prioritari**⁶⁴ (les llacunes litorals amb vegetació hidròfila; les dunes amb boscos de pi pinyer rics en orquídiess; i les torberes calcàries amb mansega). A més, alberga una de les escasses poblacions de trencadalla de Catalunya i s'han trobat alguns exemplars d'estàquia marítima. Als prats humits i a les pinedes, s'hi ha detectat 23 espècies diferents d'orquídiess, 14 de les quals es troben en el pinar de les dunes litorals⁶⁵.

D'altra banda, cal recordar que el Delta del Llobregat posseeix un gran sistema d'**aigües subterrànies** d'aigua dolça que alimenten els aiguamolls i que són explotades pel consum humà i industrial de tota l'àrea metropolitana, constituint una gran reserva d'aigua dolça imprescindible per evitar talls de subministrament en episodis de sequera aguda. La viabilitat d'aquests aquífer depèn en gran mesura de l'existència de zones sense urbanitzar.

2. ÀREES PROTEGIDES I IBA DEL DELTA DEL LLOBREGAT

2.1 Espais naturals protegits

Com s'ha exposat a l'epígraf anterior, durant la segona meitat del segle XX començà una etapa de gran desenvolupament urbà i industrial. Com a conseqüència, també va sorgir una preocupació per protegir espais de valor natural. Així, es començà a reclamar la protecció d'algunes zones del Delta, pel seu valor paisatgístic i botànic.

⁶³ V. Annex I: p. 2.

⁶⁴ La Directiva d'Hàbitats, al seu article 1, defineix com a tipus d'hàbitat natural **d'interès comunitari** aquelles àrees naturals i semi-naturals, terrestres o aquàtiques, que, en el territori dels estats membres: es trobin amenaçats de desaparició en la seva àrea de distribució natural; presentin una àrea de distribució natural reduïda a causa de la seva regressió o degut a que és intrínsecament restringida; o bé constitueixen exemples representatius d'una o de diverses regions biogràfiques de la UE.

D'entre aquests, la Directiva considera com a tipus d'hàbitat natural **prioritari** a aquelles zones que estiguin amenaçades de desaparició en el territori de la UE i la conservació de la qual suposa una responsabilitat especial per a la UE. S'identifiquen mitjançant un asterisc a l'Annex I de la Directiva d'Hàbitats.

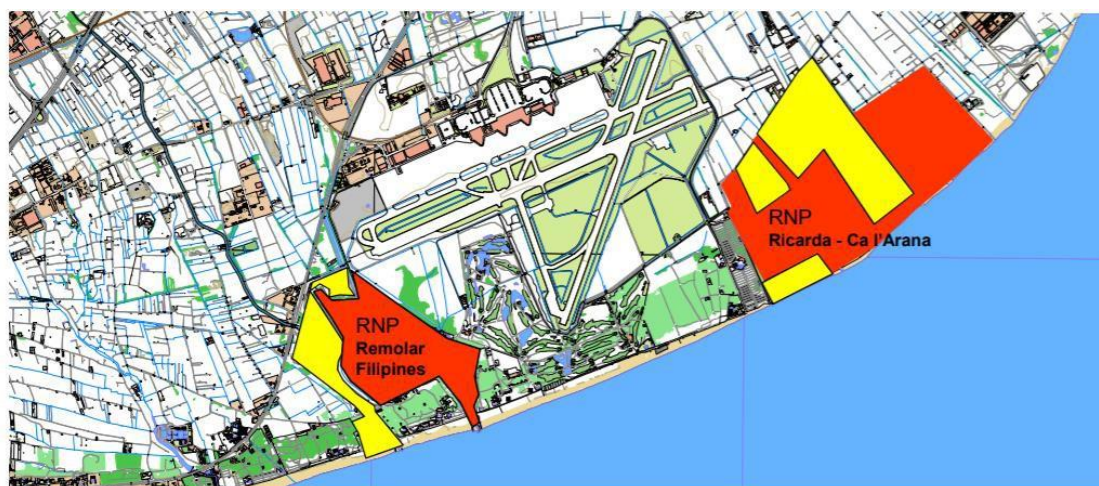
⁶⁵ CONSORCI PER A LA PROTECCIÓ I LA GESTIÓ DELS ESPAIS NATURALS DEL DELTA DEL LLOBREGAT: Espais naturals. Enllaç: http://www.deltallobregat.cat/presentacio3_1/_5G11CS7tAW5l8KBgdOjrsqy64tQLd_JvBOUukHXAmnvekrbn4lDnRg [Consulta: 1 de juliol de 2019].

El primer reconeixement oficial de la importància del Delta del Llobregat va ser la inclusió, l'any 1979, de les llacunes de la Ricarda i el Remolar a l'*Inventario abierto de espacios naturales de protección especial*, elaborat per l'Instituto para la Conservación de la Naturaleza⁶⁶.

Durant aquest temps, es posà en evidència per diversos ornitòlegs l'important paper del Delta del Llobregat per a les aus migratòries, al mateix temps que augmentaren les pressions sobre les zones humides del Delta.

Posteriorment, l'any 1985 s'aprova la Llei 12/1985, de 13 de juny, d'Espais Naturals de Catalunya, la qual contemplà diferents modalitats de protecció dels espais. En virtut d'aquesta Llei, la primera figura de protecció que es va atorgar al Delta del Llobregat va ser la de **Reserva Natural Parcial**⁶⁷, pels espais de la Ricarda, Ca l'Arana i el Remolar-Filipines, al 1987, comportant gairebé una superfície de 500 hectàrees⁶⁸.

33

■ Zona de Reserva Natural Parcial
■ Zona d'Influència de les Reserves

498 ha entre RNP i ZI

Mapa de les Reserves Naturals Parcials declarades l'any 1987. Font: Consorci per a la Protecció i la Gestió dels Espais Naturals del Delta del Llobregat.

⁶⁶ LARRUY, Xavier; BASTIDA, Raül; GARCÍA, José (2018): "Els ocells del Delta del Llobregat. Un exemple de resposta als canvis ambientals", en INSTITUCIÓ CATALANA D'HISTÒRIA NATURAL: *Els sistemes naturals del Delta del Llobregat, Treballs de la Institució Catalana d'Història Natural*, núm. 19, Barcelona, p. 583.

⁶⁷ Mitjançant Decret 226/1987, de 9 de juny (DOGC núm. 866, de 9 de juny de 1987), modificat per Decret 257/1999, de 13 d'octubre.

⁶⁸ V. la presentació realitzada per ALBALADEJO, María José (2016): *La preservació del medi natural en un context metropolità. L'experiència de 10 anys de gestió consorciada. Reptes actuals i perspectives de Futur*, Taula rodona: Espais Naturals i Façana Litoral al Baix Llobregat, Consorci per a la Protecció i la Gestió dels Espais Naturals del Delta del Llobregat. Enllaç: <http://www.baixllobregatadebat.cat/wp-content/uploads/2016/06/Taula-Rodona_Espais-naturals-i-fa%C3%A7ana-litoral_30.03.2016-Modo-de-compatibilidad.pdf> [Consulta: 1 de juliol de 2019].

Durant els anys 90, augmenta el coneixement d'espècies escasses a Catalunya i comença l'aplicació de les Directives comunitàries d'Habitats i d'Aus. Aquestes zones del Delta ja protegides, més la llacuna de la Murtra, es van **incorporar al PEIN** a l'any 1992 (comportant una superfície de 518 hectàrees), i l'any 1994, es van **declarar ZEPA** mitjançant Acord de Govern 06/1994, ampliant la superfície protegida amb la incorporació dels Reguerons i d'una part del litoral del Prat.

■ Zones ZEPA (1994) | **574 ha ZEPA**

Mapa de les ZEPA declarades l'any 1994. Font: Consorci per a la Protecció i la Gestió dels Espais Naturals del Delta del Llobregat.

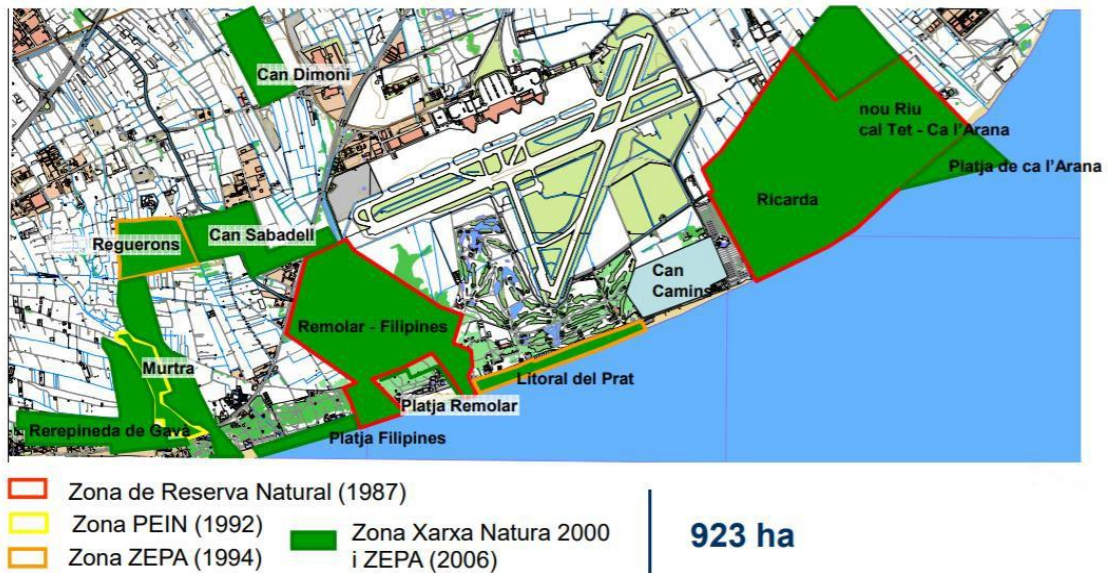
Posteriorment, l'any 2001, gairebé totes les zones humides del Delta (493 hectàrees) es van incloure a l'**Inventari de les Zones Humides de Catalunya**⁶⁹. Aquest inventari, que s'ha anat actualitzant al llarg dels anys, s'elabora pel Departament de Medi Ambient i Habitatge, i la delimitació que fa de les zones humides serveix per facilitar l'aplicació de l'article 11 de la Llei 12/1985.

Cal assenyalar que segons el citat article, les zones humides tenen reconeguda una protecció intrínseca a la seva naturalesa, havent d'ésser "*preservades de les activitats susceptibles de provocar-ne la recessió i la degradació*". Aquest fet ha sigut reconegut per la jurisprudència del Tribunal Suprem, declarant que "*las zonas húmedas deben ser protegidas, sin necesidad de una declaración específica que las convierta [...] en zonas protegidas*⁷⁰".

⁶⁹ El Delta del Llobregat encara no ha sigut inclòs al Conveni Ramsar (Convenció relativa als aiguamolls d'importància internacional, especialment com hàbitats d'aus aquàtiques, de 1971, en vigor des de l'1 de desembre de 1975). L'any 2011, el Parlament de Catalunya va decidir no demanar la seva inclusió al Conveni. V. INSTITUCIÓ CATALANA D'HISTÒRIA NATURAL (2018, p. 555).

⁷⁰ STS 1073/2003, de 25 de setembre. En el mateix sentit, STS 8918/2012, de 10 de desembre de 2012. Aquesta doctrina deriva del pronunciament del TSJ de Catalunya en el cas de les zones humides de Pals, d'1 de febrer de 1990, ratificada pel Tribunal Suprem mitjançant la seva STS 2426/1996, de 23 d'abril de 1996.

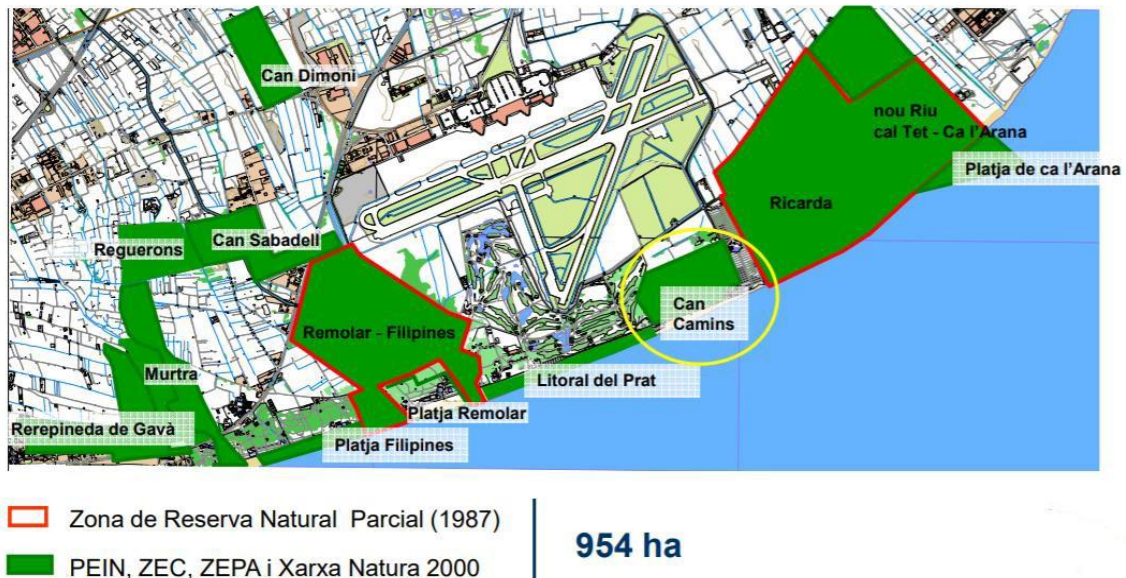
L'any 2006⁷¹, s'amplia la ZEPA del Delta del Llobregat i es fa coincidir amb la proposta catalana de Xarxa Natura 2000, i la proposta de nous LIC. Per tant, aquestes zones –un total de 923 hectàrees- s'integren oficialment a la Xarxa Natura 2000, comptant amb el codi d'identificació **ES0000146**.

Mapa de àrees incloses a la proposta de Xarxa Natura 2000 l'any 2006. Font: Consorci per a la Protecció i la Gestió dels Espais Naturals del Delta del Llobregat.

35

Anys més tard, al 2013, la **pineda de Can Camins** s'incorpora als LIC i a la Xarxa Natura 2000⁷², en compliment de la Sentència del TS de 18 d'octubre de 2012⁷³.

Mapa de les àrees protegides del Delta del Llobregat a l'actualitat. Font: Consorci per a la Protecció i la Gestió dels Espais Naturals del Delta del Llobregat.

⁷¹ Acord GOV/112/2006, de 5 de setembre (DOGC núm. 4735, de 6 d'octubre de 2006).

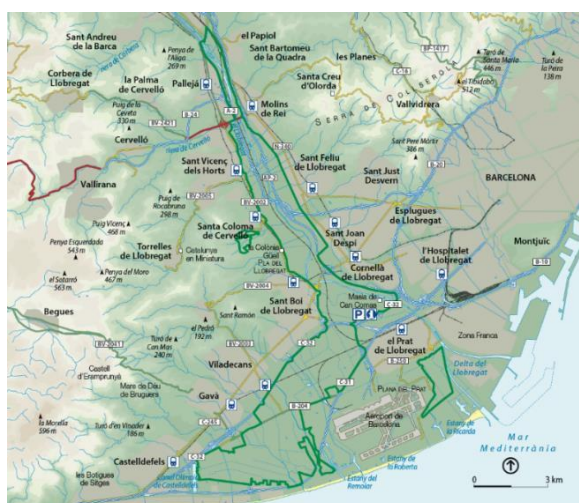
⁷² Acord GOV/58/2013, de 7 de maig (DOGC núm. 6372, de 9 de maig de 2013).

⁷³ STS 6577/2013 de 18 d'octubre de 2012.

Tanmateix, al 2014, gran part del litoral del Delta s'inclou en la **ZEPA marina ES0000513**: Espai marí del Baix Llobregat-Garraf. Aquest any, es realitza la **declaració de ZEC** de tota la superfície Natura 2000 del Delta⁷⁴.

Els espais naturals protegits del Delta compten a més, des de l'any 2005, amb la intervenció del **ConSORCI dels Espais Naturals del Delta del Llobregat**⁷⁵, format per la Generalitat de Catalunya i els Ajuntaments del Prat de Llobregat, Viladecans, Gavà i Sant Boi de Llobregat. Aquest Consorci actua com a entitat autònoma i executa els acords presos per la gestió, conservació, estudi i divulgació dels espais naturals del Delta.

A més, cal fer referència a que gran part dels cultius del Delta del Llobregat s'integren dins el **Parc Agrari del Baix Llobregat**⁷⁶, regulat pel Pla Especial de Protecció i Millora del Parc Agrari del Baix Llobregat⁷⁷. Aquestes àrees constitueixen una zona important pel descans, la muda, l'alimentació, la nidificació i la hivernada d'un nombre significatiu d'espècies d'aus protegides⁷⁸.

Mapa de l'àrea delimitada del Parc Agrari (en verd).
Font: Diputació de Barcelona.

⁷⁴ Acord GOV/150/2014, de 4 de novembre (DOGC núm. 6744, de 6 de novembre de 2014).

⁷⁵ CONSORCI PER A LA PROTECCIÓ DELS ESPAIS NATURALS DEL DELTA DEL LLOBREGAT. Enllaç: http://www.deltallobregat.cat/presentacio3_1/_5G1ICS7tAW5l8KBgdOjrsvflZexuDqr2pLs2TaB XFqZ6tlXlupD7-A [Consulta: 1 de juliol de 2019].

⁷⁶ DIPUTACIÓ DE BARCELONA: Parcs de Catalunya. Parc Agrari del Baix Llobregat. Enllaç: <https://parcs.diba.cat/es/web/baixllobregat/mapa-del-parc> [Consulta: 1 de juliol de 2019].

⁷⁷ La figura del parc agrari està orientada a la gestió de l'espai agrari amb l'objectiu de garantir l'estabilitat territorial i promoure'n el desenvolupament i la dinamització. En el Parc Agrari del Baix Llobregat, aquesta gestió es duu a terme a través de tres instruments: l'ens gestor, el Consorci del Parc Agrari; un pla especial, el Pla Especial citat, figura urbanística que delimita l'àmbit territorial del Parc Agrari, en regula els usos i en defineix les estructures generals; i un pla de gestió, el Pla de Gestió i Desenvolupament, que estableix les línies estratègiques, els objectius i les mesures d'actuació concrets que han de guiar la gestió del parc. El Pla Especial es va aprovar en dues sessions del 17 de desembre de 2003 i 16 de juny de 2004 (DOGC núm. 4.216, de 10 de setembre del 2004). A més, al setembre de 2015, es publicà la modificació del Pla Especial (DOGC núm. 6959, de 18 de setembre de 2015).

⁷⁸ V. Annex I: p. 9-15.

D'altra banda, cal assenyalar que actualment es troba pendent d'aprovació el **Pla Especial de Protecció del Medi Natural i del Paisatge del Delta del Llobregat**, el qual abastaria totes les àrees que constitueixen espais protegits i que ha de constituir el marc legal per garantir l'equilibri territorial, la conservació i potenciació dels valors ecològics, paisatgístics, científics i culturals del Delta⁷⁹. Malgrat la importància de disposar d'aquest pla per a la conservació i gestió dels espais naturals, la seva redacció i aprovació continua estant pendent després de més de 20 anys des de que el Govern va contemplar la seva elaboració.

Finalment, també cal fer esment al **Pla Director Urbanístic del Sistema Costaner** (PDUSC), instrument de planejament urbanístic, supramunicipal aprovat l'any 2005⁸⁰, que aposta per la preservació dels espais que no han sofert un procés de transformació urbanística significativa, situats en una franja de 500 m d'amplada des del domini públic marítimo-terrestre. Estableix com a objectiu ambiental preservar la continuïtat del sistema d'espais oberts, tot garantint la qualitat ambiental, la connectivitat i l'intercanvi biològic dels espais terrestres interiors i el mar. Amb aquest objectiu, el PDUSC preveu les anomenades unitats territorials de regulació de sòl costaner (UTR-C i UTR-CE -especials-). Diversos espais de l'àmbit del Delta del Llobregat estan compresos dins aquestes unitats.

2.2. IBA núm. 140: Delta del Llobregat.

El Delta del Llobregat està inclòs als inventaris IBA, identificat com a **IBA núm. 140: Delta del Llobregat**. La seva primera delimitació data del 1992, i establia un total de 2.200 hectàrees. L'inventari va ser revisat a finals dels 90, mantenint-se la mateixa delimitació⁸¹.

L'any 2010 es va iniciar un nou procés de revisió de les IBA de tot l'Estat espanyol, que va finalitzar el 2011. En el cas de l'IBA del Delta del Llobregat, la revisió va afectar a la seva delimitació, en la qual SEO/BirdLife va incorporar noves àrees per preservar la viabilitat de les espècies d'aus que utilitzen el Delta, sumant un total de **3.500 hectàrees**, davant de les 954 protegides a dia d'avui.

⁷⁹ En desenvolupament del Conveni de Cooperació en Infraestructures i Medi Ambient al Delta del Llobregat (l'anomenat Pla Delta), es publicà la Resolució del conseller de Medi Ambient de 18 de setembre de 1995, pel qual s'inicia la formulació del Pla Especial de Protecció del Medi Natural i del Paisatge del Delta del Llobregat (v. BOPC núm. 49, de 28 d'abril de 2000, p. 8).

⁸⁰ Aprovació definitiva: DOGC núm. 4407, de 16 de juny de 2005, p. 17636-17645. Modificació puntual aprovada l'1 d'agost de 2014: DOGC núm. 6722, de 7 d'octubre de 2014.

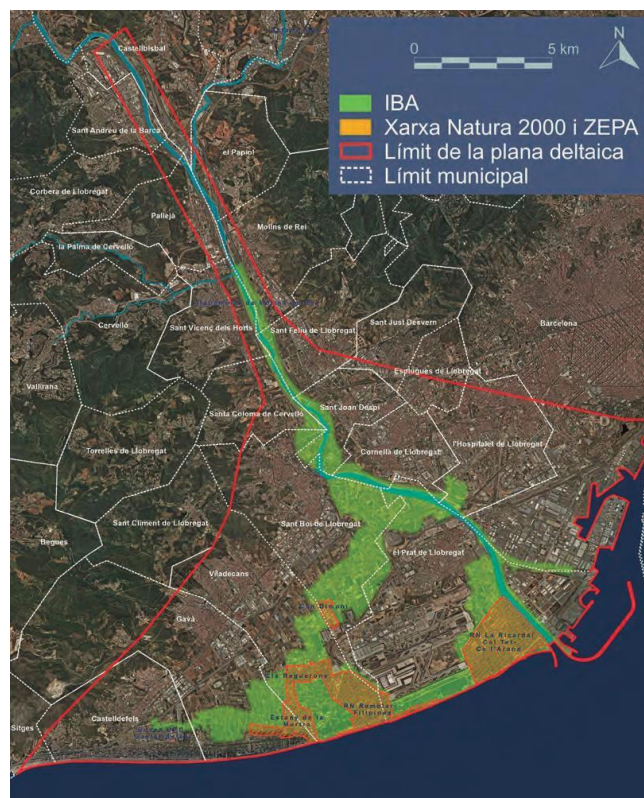
⁸¹ Es pot trobar informació sobre aquesta versió de l'IBA a l'enllaç següent:

http://www.seguimientodeaves.org/especies/subfConsultasEspacio.php?CONTROL=2&CAPA=4&OK=1&COD=140&DEN=*&ID=1209 [Consulta: 1 de juliol de 2019].

Mapa de l'àmbit de la IBA núm. 140. Font: SEO/BirdLife⁸².

La superfície de la nova IBA es va incrementar un 60%, comportant que les àrees protegides només suposin un 28% de les actuals 3.500 hectàrees de la nova delimitació de la IBA núm. 140, posant de manifest la insuficiència dels espais protegits al Delta del Llobregat. El següent mapa il·lustra aquestes diferències:

Mapa del Delta del Llobregat amb la delimitació de les àrees incloses a l'IBA núm. 140 (en verd) i les àrees incloses a la Xarxa Natura 2000 (en carbassa). Autora: Rosa Cases⁸³:

⁸² SEO/BIRDLIFE: IBA núm. 140. Enllaç: <http://www.sequimientodeaves.org/especies/subfConsultasEspacio.php?CONTROL=1&CAPA=4&OK=1&COD=140&DEN=&ID=1671> [Consulta: 1 de juliol de 2019].

⁸³ Ob. cit. LARRUY, Xavier; BASTIDA, Raúl; GARCÍA, José (2018 p. 586).

Així mateix, la IBA núm. 140, des de 1999, està inventariada amb el rang especial de **GIBA** (*Global Important Bird Area*). Aquesta catalogació l'ha adquirit degut a la seva localització, a les especials característiques climàtiques que posseeix, a la gran diversitat d'hàbitats i al suport que com a zona de nidificació ofereix a espècies de rellevància internacional com la gavina corsa o la baldriga balear.

D'altra banda, cal tenir present que una gran part del **Parc Agrari del Baix Llobregat** forma part de l'àrea inventariada com a IBA núm. 140. Com s'ha avançat, el Parc Agrari representa una zona important per un nombre significatiu d'espècies d'aus protegides per la Directiva d'Aus⁸⁴. Aquesta figura de protecció, no obstant, s'ha mostrat insuficient per garantir la protecció dels espais naturals i de les espècies que hi són presents.

3. AFECIONS AL DELTA DEL LLOBREGAT I SITUACIÓ ACTUAL: INADEQUADA DELIMITACIÓ DE LA ZEPA I MANCA DE PROTECCIÓ DE LA IBA

3.1. Transformacions de principis de segle

Durant els darrers anys, el Delta del Llobregat ha patit greus impactes ambientals causats per les alteracions del seu terreny i del seu curs natural. Aquestes actuacions, en diverses ocasions, s'han produït sense una base jurídica suficient que els empari, i, en qualsevol cas, s'han manifestat com a clarament contraris a la tendència global de desenvolupament sostenible i sensibilització ambiental.

Des de finals del segle XX i principis del segle XXI, el Delta ha patit d'un desenvolupament infraestructural que ha comportat la major alteració del territori deltaic, sumant-se a les encara molt presents transformacions urbanes, industrials i agrícoles. Al llarg d'aquestes últimes dècades s'han implantat diferents plans territorials, logístics i infraestructurals, destacant, en concret, l'anomenat Pla Delta.

El **Pla Delta** va ser un conveni signat a l'abril de 1994 entre l'Administració estatal, la Generalitat de Catalunya i els ajuntaments del Prat de Llobregat i de Barcelona⁸⁵, i consistí en un conjunt d'actuacions territorials per al desenvolupament simultani de múltiples projectes d'infraestructures al voltant del

⁸⁴ V. Annex I: p. 9-15.

⁸⁵ Conveni de Cooperació en Infraestructures i Medi Ambient al Delta del Llobregat, publicat mitjançant Resolució del 17 de maig de 1994 de la Secretaria d'Estat i Obres Públiques (BOE núm. 136, de 8 de juny de 1994).

creixement del Port i de l'Aeroport⁸⁶. L'ampliació d'aquestes dues infraestructures va ser l'eix principal del Pla Delta, però aquest també contemplà el desviament del riu Llobregat, la construcció de la depuradora del Baix Llobregat i la construcció d'accessos viaris i ferroviaris a la zona metropolitana⁸⁷.

Cal dir que, històricament, l'Ajuntament del Prat de Llobregat i els seus ciutadans han sigut uns dels principals opositors al desviament del riu Llobregat. Ja l'any 1976 es van manifestar 20.000 persones en contra del projecte de desviament. Finalment, l'Ajuntament, en el marc del Pla Delta, va acceptar el desviament a canvi de compensacions ambientals⁸⁸. La tramitació del Pla Delta, per tant, va venir condicionat pels antecedents històrics de resistència popular.

La posada en marxa de l'**ampliació de l'aeroport**, justificada en la necessitat d'ampliar la capacitat de trànsit de viatgers, va suposar la construcció d'una tercera pista, una nova torre de control i la Terminal Sud. També es van ampliar les terminals existents i es van construir nous aparcaments a les rodalies de l'aeroport. Aquesta infraestructura és la que més ha afectat negativament els espais naturals i les espècies del Delta del Llobregat⁸⁹.

Pel que fa a l'**ampliació del port**, el Pla Delta la preveia cap a les zones no urbanitzades del litoral, envaint espais naturals del Delta del Llobregat. Amb aquesta ampliació, la superfície terrestre i marítima del port es va doblar, i es va triplicar la superfície del parc d'empreses logístiques (Zona d'Activitats Logístiques o "ZAL"). Per consolidar aquesta actuació, també es va contemplar la construcció d'infraestructures viàries i ferroviàries per a comunicar el port,

⁸⁶ Per saber-ne més, v. *ob. cit.* INSTITUCIÓ CATALANA D'HISTÒRIA NATURAL (2018, p. 670-672).

⁸⁷ YUS, Eva (2014): "20 anys del Pla Delta", *L'Agró Negre*, núm. 27, i CROSAS, Josep (2008): "La destrucció del Delta del Llobregat", *El Ecologista*, nº 58.

⁸⁸ TARROJA, Àlex (Dir.) (2005): *Anuari territorial de Catalunya, 2004*, Societat Catalana d'Ordenació del Territori, Barcelona, p. 366

⁸⁹ El **Pla Director de l'Aeroport de Barcelona** de 1999 (BOE núm. 281, de 24 de novembre de 1999) establia mesures correctores i compensatòries, com l'adquisició de 90 hectàrees per a la creació d'un corredor litoral que connectés la Ricarda i el Remolar. La Resolució de 9 de gener de 2002 de la Secretaria General de Medi Ambient, per la qual es formula **declaració d'impacte ambiental del projecte d'ampliació de l'aeroport** de Barcelona (BOE núm. 16, de 18 de gener de 2002, p. 2400-2411), determinava la renaturalització de la Roberta i la creació d'una nova llacuna on hi havia hagut l'antiga llacuna de l'Illa, i com a mesura compensatòria establia l'adquisició per part d'AENA de la franja litoral per a transformar-la en un espai natural d'ús públic que funcionés com a connector entre les zones humides de la Ricarda i el Remolar, així com la restauració dels hàbitats necessaris i la realització de les obres per a connectar el sector Remolar-Filipines amb els Reguerons (incloses a la ZEPA del Delta) a través de Can Sabadell. No obstant, gran part dels terrenys de la zona humida de Can Sabadell, amb l'afecció afegida de la **modificació del traçat de la C-31**, ha acabat esdevenint aparcaments vinculats a les activitats aeroportuàries, construïts sobre espais protegits. Avui dia la construcció segueix en peu, però les activitats no estan operatives, per manca de llicència (al respecte, la Sentència del Jutjat contenciós-administratiu núm. 17 de Barcelona 24/2015, de 13 de gener de 2015).

construccions que a data d'avui encara no s'han portat a terme. D'aquesta manera, juntament amb l'aeroport, és la infraestructura que més ha modificat la morfologia del Delta del Llobregat.

Respecte del **desviament del riu Llobregat**, aquest consistí en desviar 2,5 km cap al sud la desembocadura del riu Llobregat, amb l'objectiu de guanyar espai per ampliar el port. Les obres van començar al 2002, i, un cop finalitzades, al 2004, el Tribunal Suprem va declarar la seva il·legalitat⁹⁰.

Altres amenaces al medi del Delta del Llobregat han vingut de la mà d'un **desenvolupament urbanístic** caracteritzat per la presència d'especulació immobiliària. Exemples de grans projectes que s'han plantejat són els coneguts com Barça Parc i Eurovegas⁹¹, els quals es van trobar amb una gran resistència per part de la societat civil i que finalment no es van portar a terme.

Els impactes sobre els espais naturals i la manca d'actuacions compensatòries en el marc del Pla Delta han sigut objecte de denúncia de forma activa per part de **grups i entitats**, destacant, entre d'altres, el paper de l'associació ecologista **DEPANA** (Lliga per a la Defensa del Patrimoni Natural⁹²) i, des de fa gairebé 10 anys, de la plataforma **SOS Delta del Llobregat**⁹³.

⁹⁰ STS 3247/2004 (Roj), de 12 de maig de 2004. La sentència declara que les obres havien d'haver sigut aprovades per llei, i no per decret- llei, en tant que la legislació d'aigües eleva a categoria de llei la norma que reguli les obres que siguin d'interès general o que afectin a més d'una comunitat.

⁹¹ El projecte **Barça Parc** va ser impulsat per la junta directiva de Joan Laporta, en col·laboració amb l'Ajuntament de Viladecans, i consistia en la construcció d'un gran complex lúdic i esportiu a la vora de la maresma del Remolar-Filipines del Delta del Llobregat. Amb aquest objectiu, el Futbol Club Barcelona va adquirir terrenys de la zona coneguda com les Filipines Noves (alguns dels quals estaven inclosos a la Xarxa Natura 2000). No obstant, el projecte no va prosperar, degut als impactes ambientals que hagués implicat, tal com reconegué l'informe ambiental del Departament de Medi Ambient de la Generalitat de Catalunya. Per més informació, v. la publicació de la SOCIETAT CATALANA D'ORDENACIÓ DEL TERRITORI (2010), *Pla Urbanístic Barça Parc (Viladecans)*, a l'enllaç següent: http://territori.scot.cat/cat/notices/2010/05/pla_urbanistic_barCa_parc_viladecans_2624.php [Consulta: 14 de juliol de 2019].

D'altra banda, el projecte **Eurovegas**, promogut per l'empresa Las Vegas Sands Corp., projectava la construcció d'un gran complex turístic, amb hotels, restaurants, casinos, sales de joc i sales de festa i convencions, amb una superfície d'implantació de 800 hectàrees. Els terrenys que s'haurien plantejat incloïen espais classificats com a sòl no urbanitzable i qualificats com a sòl rústic protegit de valor agrícola, integrats dins el Parc Agrari del Baix Llobregat. Per més informació, v. la publicació de la SOCIETAT CATALANA D'ORDENACIÓ DEL TERRITORI (2013), *La SCOT es posiciona sobre Eurovegas*, a l'enllaç següent: http://www.scot.cat/notices/2012/06/la_scot_es_posiciona_sobre_eurovegas_3169.php [Consulta: 14 de juliol de 2019].

⁹² LLIGA PER A LA DEFENSA DEL PATRIMONI NATURAL. Lloc web: <https://depana.org/>.

⁹³ SOS DELTA DEL LLOBREGAT. Lloc web: <https://sosdeltallobregat.org/>. La plataforma incorpora organitzacions no governamentals que treballen en la zona del Delta del Llobregat, tals com DEPANA, SEO/BirdLife i WWF Barcelona, el grup Les Agulles d'Ecologistes en Acció i altres plataformes ciutadanes de l'àrea.

3.2. Situació actual

Així, ens trobem amb que, per la implantació del Pla Delta, de les 2.200 hectàrees catalogades inicialment a l'IBA del Delta del Llobregat, 600 hectàrees van desaparèixer per les obres d'ampliació del port i de l'aeroport. Això a banda dels impactes que també patiren els espais naturals protegits. A dia d'avui, el Delta, especialment la zona agrícola, on s'incorpora gran part de la IBA, continua assetjat per diferents projectes i plans per continuar urbanitzant-lo, i encara es pretén portar a terme noves obres d'ampliació de l'aeroport⁹⁴.

Destaquen en aquest sentit el Pla Director Urbanístic dels àmbits d'activitat econòmica del Delta del Llobregat que afecta als municipis de Gavà, de Sant Boi de Llobregat i de Viladecans (PDU Delta del Llobregat), aprovat definitivament el 12 de gener de 2016⁹⁵, juntament amb la Modificació Puntual del Pla General Metropolità en l'àmbit del Parc Agrari del Baix Llobregat (MPPGM) i la Revisió del Pla Especial de Protecció i Millora del Parc Agrari (RPEPA), aprovades definitivament l'any 2015⁹⁶.

Pel que fa a la **MPPGM** i la **RPEPA**, aquesta normativa va crear una nova clau urbanística per determinades zones del Parc Agrari, la clau 24b, i es procedí a una nova delimitació del Parc. Aquesta nova clau 24b admet més usos sobre el

⁹⁴ Recentment, AENA ha anunciat l'inici de les obres de la **terminal satèl·lit** de la Terminal 1 entre 2021 i 2022, amb la previsió de finalitzar l'any 2026. Aquest projecte ja va estar contemplat al Pla Director de l'Aeroport de Barcelona de 1999, però no es va arribar a presentar cap projecte concret. Aquesta construcció afectaria directament a la zona ZEPA contigua del Delta del Llobregat (La Ricarda-Cal Tet). V. la notícia de LA VANGUARDIA de 12 de febrer de 2018: *El Prat tindrà la terminal satèl·lit antes del 2026*, disponible a l'enllaç següent: <<https://www.lavanguardia.com/economia/20180212/44737344302/aeropuerto-barcelona-el-prat-terminal.html>> [Consulta: 14 de juliol de 2019].

D'altra banda, l'anomenada **ciutat aeroportuària** també és un projecte que es contemplà en el Pla Director de l'Aeroport de Barcelona de 1999, així com en la declaració d'impacte ambiental de l'ampliació de l'aeroport de 2002, i que encara no s'ha dut a terme. Aquest projecte consistiria en l'aprofitament de l'entorn de l'aeroport per construir hotels, oficines i altres centres d'activitat. Dites ocupacions podrien comportar impactes negatius sobre les aigües superficials i freàtiques que nodreixen les zones humides del Delta del Llobregat. V. la notícia de EL LLOBREGAT de 5 de gener de 2018: *La ciudad aeroportuària y la terminal satèl·lit, los grandes proyectos de futuro de Barcelona-El Prat*, a l'enllaç següent: <<https://www.elllobregat.com/noticia/14551/economia/la-ciudad-aeroportuaria-y-la-terminal-satelite-los-grandes-proyectos-de-futuro-de-barcelona-el-prat.html>> [Consulta: 14 de juliol de 2019].

Així mateix, recentment la Cambra de Comerç de Barcelona ha elaborat un informe proposant **allargar la tercera pista** per facilitar l'accés d'aeronaus de gran envergadura. Aquest projecte implicaria ocupar part dels espais naturals protegits de El Remolar sud i La Ricarda nord, o de Ca l'Arana i Cal Tet, comportant un evident impacte en la biodiversitat de la zona, fent desaparèixer zones incloses dins la ZEPA del Delta del Llobregat. V. la notícia de LA VANGUARDIA de 14 de juny de 2019: *La Cambra insta a canviar la operativa de pistes de El Prat*, a l'enllaç següent: <<https://www.lavanguardia.com/local/barcelona/20190614/462858506446/aeropuerto-el-prat-la-cambra-cambios-funcionamiento-pistas.html>> [Consulta: 14 de juliol de 2019].

⁹⁵ DOGC núm. 7060, de 17 de febrer de 2016.

⁹⁶ DOGC núm. 6959, de 18 de setembre de 2015.

sòl agrícola que l'antiga clau 24. A més, la superfície d'ocupació de les edificacions en aquestes zones s'incrementa considerablement.

Entre d'altres usos, l'article 18 de la MPPGM preveu la possibilitat de construir hivernacles, de realitzar usos ramaders, d'aparcament, d'emmagatzematge de productes agrícoles, d'oci i d'educació i d'hípica. Aquests usos es manifesten com a inadequats per a i contraris a la conservació dels valor ambientals que fonamenten la creació de la IBA núm. 140, tal com demostra, en aquest sentit, l'informe realitzat per Cristina Sánchez Alonso, biòloga i delegada a Catalunya de SEO BirdLife (v. Annex I), en concret el seu annex I: "Usos y actividades que consideramos incompatibles con la preservación del espacio".

Val a dir també que l'Informe de Sostenibilitat Ambiental de la MPPGM, de setembre de 2013, indicava la importància que per a les aus representen les àrees del Parc Agrari afectades incloses a l'IBA núm. 140, com a zones de descans, muda, alimentació, nidificació i hivernada, havent d'establir les mesures adequades per tal de minimitzar l'impacte sobre la fauna avícola.

43

Contra l'aprovació d'aquestes MPPGM i RPEPA, DEPANA va presentar **recurs contenciós-administratiu**, al·legant que els espais catalogats com a IBA núm. 140, i per tant de territoris adequats per a la conservació i protecció de les espècies d'aus, haurien d'ésser declarats ZEPA, i, que, com a mínim, els espais naturals protegits afectats per la nova clau 24b haurien així mateix de comptar amb la clau 29, parc natural.

Per fonamentar el seu argumentari, DEPANA va presentar proves documentals públiques, consistents en documents que recomanaven restriccions respecte dels usos en les àrees amb clau 24b i la qualificació de clau 29 pels espais protegits inclosos dins la Xarxa Natura 2000⁹⁷, i prova pericial, consistent en l'informe elaborat per na Cristina Sánchez abans mencionat.

El TSJ de Catalunya, no obstant, mitjançant la Sentència 1070/2018, de 13 de desembre de 2018, va desestimar el recurs, imposant les costes a l'associació. En essència, el TSJ de Catalunya, tot i reconeixent el valor de les IBA per a la

⁹⁷ D'una banda, la Resolució TES/2855/2015, d'1 de desembre, per la qual s'emet la declaració ambiental estratègica del Pla Director Urbanístic dels àmbits de l'activitat econòmica del Delta del Llobregat (ex. OAA20140081), i, d'altra, el document elaborat pel Consorci per a la Protecció i Gestió dels Espais Naturals del Delta del Llobregat titulat "Consideracions oportunes en relació amb l'abast i el grau d'especificació de l'Informe de Sostenibilitat Ambiental de la Modificació Puntual del Pla General Metropolità, a l'àmbit del Parc Agrari del Baix Llobregat (OTAABA 20130052, urb. 056/13".

declaració de ZEPA, remarcà la manca de vinculatorietat jurídica i obvià l'existència de jurisprudència que considera aplicable l'article 4.4 de la Directiva d'Aus als territoris inclosos en els inventaris. A més, el Tribunal nega el valor probatori dels documents públics aportats per DEPANA i desvirtua la idoneïtat de la prova pericial per confirmar la disconformitat a Dret de la normativa urbanística impugnada. Contra aquesta resolució DEPANA ha presentat **recurs de cassació**, el qual actualment es troba pendent d'admissió per part del TS.

D'altra banda, el **PDU Delta** és un instrument urbanístic que afecta a 702 hectàrees dels esmentats municipis del Baix Llobregat, i delimita cinc sectors per a l'activitat econòmica. Aquest planejament es va començar a plantejar quan es va fer palès el fracàs d'Eurovegas, i la seva filosofia principal sembla ser la de compensar la manca d'aquest projecte, tot facilitant l'aprofitament privat (mitjançant activitats industrials, comercials, logístiques i hoteleres) de més de 150 hectàrees que anteriorment estaven qualificats com a equipaments. A més, el PDU requalifica una part de les zones protegides del Delta, sense ampliar-ne l'àmbit de protecció als àmbits afectats que en virtut de la seva inclusió a l'IBA núm. 140 haurien d'ésser protegits.

44

Contra aquest PDU, i considerant el gran impacte que el mateix tindrà sobre el medi, a finals de l'any 2016 DEPANA va presentar **recurs contenciós-administratiu** davant el TSJ de Catalunya -havent presentat ja al·legacions en via administrativa-, amb el suport del grup Aturem el PDU-Delta, on s'integren el Grup Ecologista Quercus, la Unió Muntanyenca Eramprunyà de Gavà i les agrupacions locals d'Esquerra Republicana de Catalunya, la Candidatura d'Unitat Popular i Podem dels tres municipis afectats pel planejament⁹⁸.

Similars argumentacions a les exposades per a la MPPGM i la RPEPA es van formular per sol·licitar la nul·litat del PDU Delta del Llobregat, en tot allò relatiu a les afeccions a la IBA i a les àrees protegides pels usos admesos per la nova clau urbanística. També es va al·legar la inadequació de la figura de planejament general, considerant que la intervenció s'hagués pogut tramitar com a modificació puntual del PGM a cadascun dels municipis afectats, i que del que tractava l'administració era evitar les limitacions que haguessin provocat dites

⁹⁸ LLIGA PER A LA DEFENSA DEL PATRIMONI NACIONAL: Comunicat de 2 de desembre de 2016. Enllaç: <<https://depana.org/2016/12/depana-presenta-un-contencios-administratiu-contra-el-pla-director-urbanistic-dels-ambits-dactivitat-economica-del-delta-del-lobregat/>> [Consulta: 2 de juliol de 2019].

modificacions puntuals. El recurs ha sigut finalment desestimat pel TSJ mitjançant la Sentència 328/2019, d'11 d'abril de 2019, amb imposició de costes a DEPANA, reiterant textualment, pel que fa a la nova clau urbanística de determinats espais protegits i d'espais inclosos a la IBA, allò declarat a la Sentència de 13 de desembre de 2018.

Tanmateix, arran de la nova delimitació de la IBA del Delta del Llobregat i de la petició d'entitats com DEPANA o SEO/BirdLife, el novembre de 2011 el Grup Parlamentari d'Esquerra Republicana de Catalunya, va presentar una proposta de resolució davant el **Parlament de Catalunya** per ser substanciada davant la Comissió d'Agricultura, Ramaderia i Pesca, Alimentació i Medi Natural, en la qual s'instava a fer les gestions necessàries per promoure l'ampliació de la ZEPA del Delta del Llobregat a la IBA núm. 140⁹⁹. En recolzament d'aquesta iniciativa, DEPANA va presentar un informe científic exposant els arguments ornitològics sobre els quals es determinen les àrees a incloure dins la ZEPA del Delta del Llobregat (v. Annex II). La proposta de resolució, no obstant, va ser rebutjada¹⁰⁰. Tampoc va prosperar la proposta de resolució presentada pel Grup Parlamentari d'Iniciativa per Catalunya Verds – Esquerra Unida i Alternativa l'any 2013, plantejada en els mateixos termes¹⁰¹.

45

Finalment, cal assenyalar que, des de 2012, continua oberta una Queixa presentada davant la **Comissió Europea** per DEPANA l'any 2012 (referenciada com a Queixa EU-Pilot 5866/13/ENVI), per denunciar la manca d'actuació de les administracions per protegir el Delta del Llobregat, evidenciat per la greu disminució d'espècies, i sol·licitar l'apertura d'un procediment d'infracció de conformitat amb l'article 258 del Tractat de Funcionament de la Unió Europea per vulneració de la Directiva d'Aus i la Directiva d'Hàbitats, posant de manifest la insuficiència en la delimitació de les zones protegides -sobre la base de la nova delimitació de la IBA núm. 140- així com l'incompliment de l'obligació de prendre les mesures correctores i compensatòries adequades per conservar i protegir els espais naturals afectats pels diferents plans i projectes, sobre tot, en el marc de l'ampliació de l'aeroport.

⁹⁹ BOPC núm. 193, de 28 de novembre de 2011, p. 56-57.

¹⁰⁰ SOS DELTA DEL LLOBREGAT: Comunicat de 31 de maig de 2012. Enllaç: <<https://sosdeltallobregat.org/2012/05/31/el-parlament-vota-contra-lampliacio-de-les-zones-protégides-del-delta-del-llobregat/>> [Consulta: 2 de juliol de 2019].

¹⁰¹ BOPC núm. 36, de 4 de març de 2013, p. 75-76.

Aquesta Queixa, que encara no ha comportat l'apertura del corresponent procediment d'infracció, ha sigut degudament actualitzada mitjançant la presentació de més informes per part de DEPANA¹⁰². A més, l'any 2016 DEPANA va presentar una petició al **Parlament Europeu** (Petició núm. 0623/2016) per tractar la situació de la Queixa. A dia d'avui, la petició també continua oberta, després d'haver-se intercanviat informació amb la Comissió.

En aquest context, la Comissió Europea ha manifestat la seva preocupació, en especial, per la manca d'aprovació del Pla Especial de Protecció del Medi Natural i del Paisatge del Delta del Llobregat, i ha instat a les administracions internes a aprovar-lo en les diferents comunicacions que s'han remès en el sí de la Queixa. La Comissió, que és conscient de la greu situació en la que es troba el Delta i les espècies que s'hi troben (les quals estan protegides per la normativa comunitària), ha mantingut una posició que es podria catalogar de negociadora, tot confiant en l'actuació de les administracions internes.

3.3. Valoració personal

En definitiva, el Delta del Llobregat continua estant amenaçat per grans plans i projectes i en gran mesura desemparat per part de les administracions encarregades de portar a terme la seva conservació i protecció. Això es deu, en part, a la delimitació inadequada dels espais protegits, i, d'altra banda, a la manca de protecció dels espais naturals, tant els declarats com els no declarats com a ZEPA.

La delimitació de la ZEPA del Delta del Llobregat s'ha produït a passos minúsculs i amb **entrebancs i dificultats**. Ja la delimitació inicial de la ZEPA núm. 146, de 1994, corresponia a un espai molt menor al delimitat el 1992 a la IBA del Delta (574 hectàrees de ZEPA front 2.200 hectàrees d'IBA). Aquest fet ja va comportar la destrucció d'espais que es trobaven inclosos dins la IBA, i inclús d'espais que, integrats dins l'inventari, van passar a formar part de la ZEPA al 2006, com és el cas de l'àrea on es construí l'aparcament de taxis de llarg termini vinculat a les activitats aeroportuàries. Si bé al 2013 es va introduir la pineda de Can Camins a la ZEPA del Delta del Llobregat, es va dur a terme per complir amb la sentència que així ho imposava.

¹⁰² LLIGA PER A LA DEFENSA DEL PATRIMONI NATURAL: Queixa pilot delta de Llobregat. Enllaç: <https://depana.org/queixa-pilot-delta-de-llobregat/> [Consulta: 2 de juliol de 2019].

L'administració encara no ha presentat un **estudi que desacrediti** la idoneïtat de la totalitat de la IBA del Delta del Llobregat per ser considerada ZEPA, tot i haver-se presentat propostes davant el Parlament de Catalunya per debatre l'assumpte i d'haver acudit a instàncies europees. L'actualització de la IBA al 2011, amb la corresponent ampliació de la seva delimitació, posa de manifest la necessitat de plantejar si els espais naturals protegits són suficients per respondre a les exigències de la Xarxa Natura 2000. Avui dia, la superfície de ZEPA no arriba al 30% del territori delimitat com a IBA (954 hectàrees de ZEPA front 3.500 hectàrees d'IBA). A més els territoris que sí compten amb el reconeixement d'espai natural protegit manquen del pla especial que ha de regular-ne la gestió, la redacció del qual es va projectar fa més de 20 anys. L'absència d'aquest instrument normatiu comporta que la protecció dels espais quedi òrfena d'una protecció adequada, fet que és objecte de preocupació per part de la Comissió Europea.

Segons la jurisprudència exposada a l'epígraf anterior els **inventaris IBA**, tot i no ser jurídicament vinculants, poden, degut al seu valor científic reconegut, ser utilitzats com a base de referència per a la definició d'aquells territoris que siguin més adequats per ser declarats com a ZEPA. Les administracions estan **obligades a declarar ZEPA** les àrees que compleixin amb criteris ornitològics, científics i objectius, i per tant el seu marge d'apreciació no està en determinar de forma arbitrària els espais més adequats, sinó que, un cop el territori compleix amb els criteris determinats, està obligat a declarar-los com a ZEPA. L'existència o no d'aquests criteris ha de ser contrastat de forma objectiva, i els inventaris IBA han sigut reconeguts com documents que estableixen criteris objectius a través del coneixement científic i actualitzat més precís. Per tant, està en mans de l'administració provar l'existència d'altres criteris que contradiguin els inventaris d'IBA, en aquest cas, de la IBA núm. 140.

D'altra banda, al mateix temps que manca una delimitació adequada de la ZEPA, de conformitat amb la delimitació de la IBA, els espais que integren la IBA **no haurien comptat amb la deguda protecció**, de conformitat amb la normativa i jurisprudència comunitàries. Com s'ha comentat, inclús zones de la IBA que posteriorment han sigut incloses a la ZEPA han sigut greument afectades, la qual cosa posa clarament de manifest aquest incompliment, en la línia dels pronunciaments jurisprudencials entorn l'article 4.4 de la Directiva d'Aus.

Així mateix, gran part de l'espai integrat dins la IBA es troba inclosa dins el **Parc Agrari**, que es troba regulat per una figura urbanística que disposa usos del sòl i protecció de les àrees agrícoles. Si bé el Pla Especial del Parc Agrari reconeix l'interès ecològic i ambiental dels seus sistemes naturals i estableix entre els seus objectius la preservació d'aquests valors, s'admeten usos intensius incompatibles amb el correcte desenvolupament de la biodiversitat de la zona, tal com ha intentat posar de manifest DEPANA davant els tribunals en els recursos contra la MPPGM i la RPEPA i el PDU Delta.

Aquests **recursos**, no obstant, han sigut desestimats pel TSJ de Catalunya, que no entra a valorar les proves documentals que assenyalen els possibles impactes dels usos i obvia la jurisprudència que defensa que s'han d'establir les mesures més adequades per preservar les zones que, tot i no estar declarades com a ZEPA, compten amb les característiques per ser-ho.

Per tant, allò que s'extreu és, d'una banda, que la delimitació de la ZEPA del Delta del Llobregat no s'ajusta ni de bon tros a la delimitació de la IBA núm. 140, i que, segons la jurisprudència aplicable, podria estar incomplint amb l'obligació principal de l'article 4 de la Directiva d'Aus, que és la de designar ZEPA tots aquells territoris més adients per a la protecció de les aus emparats per la Directiva i dels seus hàbitats naturals. D'altra banda, s'observa com l'administració també estaria vulnerant allò disposat a l'apartat 4 del citat precepte, en no prendre les mesures adequades per evitar la degradació i destrucció d'espais que compten amb les condicions per ser designats ZEPA.

CONCLUSIONS

Sobre la base de tot l'exposat als epígrafs anteriors, s'arriba a les següents conclusions finals:

- L'article 4.1 de la Directiva d'Aus obliga als estats membres a classificar com a ZEPA els territoris més adequats, en número i superfície, per la conservació de les espècies d'aus mencionades en l'Annex I de la Directiva i de les aus migratòries l'arribada de les quals sigui regular. El TJUE ha establert que la declaració s'ha de basar exclusivament en **criteris ornitològics**, descartant la possibilitat de condicionar la designació a aspectes econòmics o socials.
- A més, no es pot considerar que s'exigeix un límit temporal màxim a l'obligació de declarar ZEPA per part dels estats, doncs la protecció eficaç de les aus pot comportar que es **declarin noves ZEPA o s'ampliïn les ja existents**, quan així ho exigeixin les característiques ambientals dels llocs. Per tant, la delimitació d'una ZEPA ha de ser objecte d'actualització per garantir una protecció eficaç de les espècies i dels seus hàbitats.
- Els tribunals, tant a nivell comunitari com estatal, han **atorgat als inventaris d'IBA un innegable valor jurídic**: tot i no ser jurídicament vinculants, s'utilitzen com a referència per a la definició dels complimentaments en quant a la designació de suficients ZEPA, i gaudeixen de presumpció de certesa que implica el desplaçament de la càrrega de la prova de l'incompliment. Aquest reconeixement es deu al seu indubtable valor científic, en ser elaborats per associacions de reconegut prestigi.
- D'altra banda, la jurisprudència comunitària ha establert en diverses ocasions que les àrees que compleixen amb els criteris per ser ZEPA però que no han estat formalment declarades com a tals segueixen estant sotmeses al **règim previst a la primera frase de l'article 4.4** de la Directiva d'Aus. Així, els estats estan obligats a prendre les mesures necessàries per evitar la contaminació o el deteriorament dels hàbitats i les pertorbacions de les espècies protegides, i dita obligació ja existeix abans de que es comprovi la disminució del nombre d'aus o de que es concreti un risc de desaparició d'una espècie protegida.
- Així, si tot i no designar-se com a ZEPA, es consideren les **IBA com a llocs essencials per la conservació de les aus**, es pot entendre que els

hi ha de ser d'aplicació el règim preventiu de l'article 4.4 de la Directiva d'Aus i que, per tant, les administracions estan obligades a evitar la degradació dels espais que s'inclouen i les pertorbacions que puguin patir les aus protegides. En aquest punt, la jurisprudència estatal és contradictòria, però diversos pronunciaments admeten que la inclusió d'un territori en una IBA comporta la necessitat d'establir mesures tendents a prevenir perjudicis dins l'espai i a les espècies que s'hi trobin i que, en conseqüència, els impactes ambientals sobre les IBA s'han d'avaluar.

- Si bé existeixen determinades **crítiques** al reconeixement d'aquests efectes dels inventaris IBA (imposició de facto dels seus criteris, manca de publicitat oficial, elaboració per part d'una organització privada, etc.), s'ha de tenir en compte que es tracta de documents realitzats per experts en la matèria, sobre la base de dades científiques objectives, que es revisen i en els quals participen tot tipus d'entitats i grups, incloses les institucions públiques.
- A més, tenint en compte el context de crisi ecològica actual en el que ens trobem, resulta necessari actuar de conformitat amb els **principis ambientals de prevenció i de precaució**¹⁰³. Això implica que les administracions s'han d'esforçar per prevenir qualsevol tipus de risc ambiental irreversible, fins i tot abans de que s'hagi determinat el risc. Les IBA, en aquest sentit, suposen, doncs, una guia objectiva i precisa que faciliten a les autoritats el coneixement d'àrees que, pel seu hàbitat i les espècies que s'hi troben, han de ser objecte de protecció.
- El **Delta del Llobregat** és un espai amb un alt valor natural que pateix des de fa molts anys tot tipus de transformacions i de desenvolupament d'activitats. Preserva uns espais naturals i agrícoles que, tot i les diferents pressions, mantenen una rica biodiversitat que no està plenament protegida. Tan sols una part dels espais naturals estan reconeguts com a ZEPA i estan integrats dins la Xarxa Natura 2000 (954 hectàrees), i la resta d'espais amb alt valor natural, la majoria inclosos dins el Parc Agrari del Baix Llobregat, no compten amb una figura de protecció que garanteixi la seva preservació, tot i ser àrees de gran valor per a les aus i estar delimitades com a IBA (la qual inclou una superfície de 3.500 hectàrees).

¹⁰³ Reconeguts a l'article 191 del Tractat de Funcionament de la Unió Europea com a principis que han de guiar la política ambiental de la UE.

- La **delimitació de la ZEPA** del Delta del Llobregat és, doncs, manifestament insuficient, si es compara amb la superfície delimitada a la IBA núm. 140. La revisió de la IBA del 2011, amb la consegüent ampliació, hauria d'haver comportat una actualització de la delimitació de la ZEPA - com a mínim, el seu plantejament-, la qual només es va ampliar al 2013 per imposició judicial i respecte d'una àrea concreta (la pineda de Can Camins). A dia d'avui, la IBA núm. 140 suposa l'únic referent científic d'aquells territoris més adequats per a la conservació de les aus en l'àmbit del Delta del Llobregat, i l'administració encara no l'ha rebut ni ha obert un debat per tractar l'assumpte.
- En aquest sentit, si ens atenem a la jurisprudència exposada respecte del paper de les IBA a l'hora de declarar les ZEPA, es pot entendre que l'administració no està complint amb l'obligació que imposa l'article 4.1 de la Directiva d'Aus. Recordem, a més, que la delimitació de ZEPA no es pot condicionar per criteris socials o econòmics, sinó que ha de venir guiada estrictament per criteris ornitològics.
- D'altra banda, la manca de delimitació adequada de les ZEPA al Delta del Llobregat ha comportat que territoris inclosos dins la IBA s'hagin degradat i que s'hagi disminuït la població d'espècies protegides. Alguns d'aquests espais afectats de la IBA inclús van ser declarats ZEPA amb anterioritat a la seva destrucció. Així doncs, es posa en evidència també la **infracció de l'article 4.4 de la Directiva d'Aus** per part de l'administració, en no prendre les mesures adequades per evitar la contaminació i destrucció de les zones que complien amb els criteris per ser declarats ZEPA i d'evitar perturbacions a les aus protegides.
- Respecte d'aquest últim punt, cal considerar si l'administració estaria complint amb l'esmentada obligació de protegir les zones no declarades en admetre usos intensius dins els territoris inclosos a l'IBA núm. 140 i que formen part de l'àmbit territorial del **Parc Agrari del Baix Llobregat**. El Pla Especial del Parc Agrari ha demostrat ser una figura no apte per a la protecció dels valors naturals dels seus espais, i l'establiment dels nous usos agreuja la situació de vulnerabilitat en la que es troben aquestes àrees i les espècies que s'hi troben. Els tribunals, en resoldre sobre la impugnació instada per DEPANA dels instruments urbanístics que incorporen aquests nous usos, no han entrat a valorar aquest extrem, tot

obviant la jurisprudència que reconeix l'aplicació del règim preventiu de l'article 4 de la Directiva d'Aus als territoris inclosos dins una IBA i, així mateix, imposant les costes dels procediments a l'associació ecologista.

- S'observa, per tot l'exposat, una **manca de sensibilitat ambiental** de les autoritats (tant de l'administració com dels tribunals) i una manca de voluntat política d'afrontar la protecció d'un lloc únic que ha patit i continua patint constants impactes i amenaces que minven la qualitat dels seus valors naturals. Així, a banda dels incompliments descrits, no s'entén com encara no s'ha aprovat el Pla Especial de Protecció dels Espais Naturals i del Paisatge del Delta del Llobregat, malgrat ser objecte de preocupació per part de la Comissió Europea, o no s'ha procedit a incloure els aiguamolls del Delta al Conveni Ramsar, tot i ser considerades unes zones humides de gran rellevància internacional.
- Per tant, resulta necessària una **actuació conservacionista** del territori per part de l'administració, que compleixi amb les exigències imposades per la normativa i que siguin coherents amb el context actual. Els poders públics estan obligats a protegir el medi ambient i de garantir que la natura pugui ser objecte de gaudi per part de les generacions presents i futures, i, per tant, han d'assumir aquesta responsabilitat de la forma més adient possible, tot ponderant adequadament els interessos i drets que es contraposen.
- Finalment, cal que des de les **instàncies europees** es realitzi la corresponent pressió per fer que l'administració compleixi, havent-se demostrat insuficient mantenir una posició negociadora i tolerant. En aquest sentit, es considera convenient l'apertura del corresponent procediment d'infracció per part de la Comissió Europea com a mecanisme per garantir que l'administració compleixi amb les seves obligacions, en concret, les derivades de la normativa comunitària.

FONTS I BIBLIOGRAFIA

- **ALBALADEJO, María José (2016):** *La preservació del medi natural en un context metropolità. L'experiència de 10 anys de gestió consorciada. Reptes actuals i perspectives de Futur*, Taula rodona: Espais Naturals i Façana Litoral al Baix Llobregat, Consorci per a la Protecció o la Gestió dels Espais Naturals del Delta del Llobregat. Disponible a: <http://www.baixllobregatadebat.cat/wp-content/uploads/2016/06/Taula-Rodona_Espais-naturals-i-fa%C3%A7ana-litoral_30.03.2016-Modo-de-compatibilidad.pdf> [Consulta: 1 de juliol de 2019].
- **BIRDLIFE INTERNATIONAL:** Data Zone. IBA criteria. Disponible a: <<http://datazone.birdlife.org/site/ibacriteria>> [Consulta: 26 de juny de 2019].
- **CONSORCI PER A LA PROTECCIÓ I LA GESTIÓ DELS ESPAIS NATURALS DEL DELTA DEL LLOBREGAT:** El Delta. Disponible a: <http://www.deltallobregat.cat/presentacio3_1/5G1ICS7tAW5I8KBgdOjrsnTyXN4TD1p6WnJqj5CBiJYm-1vhtEnxqw> [Consulta: 1 de juliol de 2019].
- **CONSORCI PER A LA PROTECCIÓ I LA GESTIÓ DELS ESPAIS NATURALS DEL DELTA DEL LLOBREGAT:** Espais naturals. Disponible a: <http://www.deltallobregat.cat/presentacio3_1/5G1ICS7tAW5I8KBgdOjrsqy64tQLd_JvBOUukHXAmnvekrbn4IDnRg> [Consulta: 1 de juliol de 2019].
- **CROSAS, Josep (2008):** "La destrucció del Delta del Llobregat", *El Ecologista*, núm. 58, p. 39-41. Disponible a: <<https://www.ecologistasenaccion.org/17836/la-destruccion-del-delta-del-lobregat/>> [Consulta: 1 de juliol de 2019].
- **DEPARTAMENT DE TERRITORI I SOSTENIBILITAT:** Xarxa Natura 2000 a Catalunya. Disponible a: <http://mediambient.gencat.cat/ca/05_ambits_dactuacio/patrimoni_natural/senp_catalunya/el_sistema/xarxa_natura_2000/xarxa_natura_2000_a_catalunya/> [Consulta: 20 de juny de 2019].
- **DIPUTACIÓ DE BARCELONA.** Parcs de Catalunya. Parc Agrari del Baix Llobregat. Disponible a:

- <<https://parcs.diba.cat/es/web/baixllobregat/mapa-del-parc>> [Consulta: 1 de juliol de 2019].
- **INSTITUCIÓ CATALANA D’HISTÒRIA NATURAL** (2018): *Els sistemes naturals del Delta del Llobregat, Treballs de la Institució Catalana d’Història Natural*, núm. 19, Barcelona, 712 p.
 - **GALLEGO BERNAD**, María Soledad (2014): *La Red Natura 2000 en España. Régimen jurídico y análisis jurisprudencial*, SEO/BirdLife, Madrid, 438 p.
 - **GARCÍA URETA**, Agustín (2006): “Cuestiones sobre el régimen jurídico de la Red Natura 2000”, en ESTEVE PARDO, José: *Derecho del Medio Ambiente y Administración Local*, Fundación Democracia y Gobierno Local, Barcelona, p. 711-726.
 - **GARCÍA URETA**, Agustín (2010): *Derecho europeo de la biodiversidad. Aves silvestres, hàbitats y especies de flora y fauna*. Iustel Publicaciones, Madrid, 737 p.
 - **HIDALGO CASTILLA**, Francisco (2015): *Diagnosi ambiental de l’empobriment ecològic del delta del Llobregat i la repercussió a l’herpetofauna autòctona*, Projecte final de carrera, Universitat Autònoma de Barcelona, 107 p. Disponible a: <<https://ddd.uab.cat/record/147907>> [Consulta: 2 de juliol de 2019].
 - **LARRUY**, Xavier; **BASTIDA**, Raúl; **GARCÍA**, José (2018): “Els ocells del Delta del Llobregat. Un exemple de resposta als canvis ambientals”, en INSTITUCIÓ CATALANA D’HISTÒRIA NATURAL: *Els sistemes naturals del Delta del Llobregat, Treballs de la Institució Catalana d’Història Natural*, núm. 19, Barcelona, p. 577-611.
 - **LLIGA PER A LA DEFENSA DEL PATRIMONI NATURAL**: La importancia del Delta del Llobregat. Enllaç: <<https://depana.org/que-fem/ambit-territorial/espais-naturals/delta-del-llobregat/>> [Consulta: 1 de juliol de 2019].
 - **LLIGA PER A LA DEFENSA DEL PATRIMONI NATURAL**: Comunicat de 2 de desembre de 2016. Disponible a: <<https://depana.org/2016/12/depana-presenta-un-contencios-administratiu-contra-el-pla-director-urbanistic-dels-ambits-dactivitat-economica-del-delta-del-llobregat/>> [Consulta: 2 de juliol de 2019].
 - **LLIGA PER A LA DEFENSA DEL PATRIMONI NATURAL**: Queixa pilot Delta del Llobregat. Disponible a: <<https://depana.org/2016/12/depana-presenta->

- [un-contencios-administratiu-contra-el-pla-director-urbanistic-dels-ambits-dactivitat-economica-del-delta-del-llobregat/](#)> [Consulta: 2 de juliol de 2019].
- **MINISTERIO PARA LA TRANSICIÓN ECOLÓGICA:** Zonas de Especial Protección para las Aves (ZEPA). Disponible a: <https://www.miteco.gob.es/es/biodiversidad/temas/espacios-prottegidos/red-natura-2000/zepa.aspx>> [Consulta: 16 de juny de 2019].
 - **MINISTERIO PARA LA TRANSICIÓN ECOLÓGICA:** Banco de Datos de la Naturaleza (BDN). IBAs. Disponible a: https://www.miteco.gob.es/es/biodiversidad/servicios/banco-datos-naturaleza/informacion-disponible/ibas_descargas.aspx> [Consulta: 26 de juny de 2019].
 - **REVUELTA PÉREZ,** Inmaculada (2011): “Las ZEPAS: discrecionalidad de la Administración y alcance de los inventarios BirdLife”, *Revista Española de Derecho Administrativo*, nº 149, p. 199-229.
 - **ROUCO,** Miguel; **COPETE,** José Luis; **DE JUANA,** Eduardo; **GIL-VELASCO,** Marcel; **LORENZO,** Juan Antonio; **MARTÍN,** Marce; **MILÁ,** Borja; **MOLINA,** BLAS; **SANTOS,** David M. (2019): *Lista de las aves de España*, SEO/BirdLife, Madrid, 52 p. Disponible a: <https://www.seo.org/wp-content/uploads/2019/05/ListaAvesdeEspa%C3%B1a2019.pdf>> [Consulta: 27 de juny de 2019].
 - **SEO/BIRDLIFE:** Cartografía IBA de l'Estat espanyol. Disponible a: <https://www.seo.org/cartografia-iba/>> [Consulta: 26 de juny de 2019].
 - **SEO/BIRDLIFE:** IBA núm. 140. Disponible a: <http://www.seguimientodeaves.org/especios/subfConsultasEspacio.php?CONTROL=1&CAPA=4&OK=1&COD=140&DEN=&ID=1671>> [Consulta: 1 de juliol de 2019].
 - **SEO/BIRDLIFE** (2011): *Las Áreas Importantes para la Conservación de las Aves en España*, SEO/BirdLife, Madrid, 72 p. Disponible a: <https://www.seo.org/2012/05/25/el-inventario-de-iba/>> [Consulta: 25 de juny de 2019].
 - **SOS DELTA DEL LLOBREGAT:** Comunicat de 31 de maig de 2012. Disponible a: <https://sosdeltallobregat.org/2012/05/31/el-parlament-vota-contra-lampliacio-de-les-zones-prottegides-del-delta-del-llobregat/>> [Consulta: 2 de juliol de 2019].

- **SOS DELTA DEL LLOBREGAT** (2013): *Els canvis de pell del Delta: del Delta Blau al Delta Gris*. Disponible a: <<http://glseobarcelona.com/el-delta-a-vista-d-ocell-01/>> [Consulta: 1 de juliol de 2019].
- **SOS DELTA DEL LLOBREGAT**: Mapa oficial de la nueva delimitación de la IBA nº 140 Delta del Llobregat. Disponible a: <<https://sosdeltallobregat.org/2012/07/13/mapa-oficial-de-la-nueva-delimitacion-de-la-iba-no140-delta-del-llobregat/>> [Consulta: 1 de juliol de 2019].
- **SOCIETAT CATALANA D'ORDENACIÓ DEL TERRITORI** (2010): *Pla Urbanístic Barça Parc (Viladecans)*. Disponible a: <http://territori.scot.cat/cat/notices/2010/05/pla_urbanistic_barCa_parc_viladecans_2624.php> [Consulta: 14 de juliol de 2019].
- **SOCIETAT CATALANA D'ORDENACIÓ DEL TERRITORI** (2013): *La SCOT es posiciona sobre Eurovegas*. Disponible a: <http://www.scot.cat/notices/2012/06/la_scot_es_posiciona_sobre_eurovegas_3169.php> [Consulta: 14 de juliol de 2019].
- **TARROJA, Àlex** (Dir.) (2005): *Anuari territorial de Catalunya, 2004*, Societat Catalana d'Ordenació del Territori, Barcelona, 460 p.
- **YUS, Eva** (2014): "20 anys del Pla Delta", *L'Agró Negre*, núm. 27. Disponible a: <<https://depana.org/2014/08/20-anys-pla-delta/>> [Consulta: 2 de juliol de 2019].
- **LA VANGUARDIA** (12 de febrer de 2018): *El Prat tendrá la terminal satélite antes del 2026*. Disponible a: <<https://www.lavanguardia.com/economia/20180212/44737344302/aero-puerto-barcelona-el-prat-terminal.html>> [Consulta: 14 de juliol de 2019].
- **LA VANGUARDIA** (14 de juny de 2019): *La Cambra insta a cambiar la operativa de pistas de El Prat*. Disponible a: <<https://www.lavanguardia.com/local/barcelona/20190614/46285850644/6/aeropuerto-el-prat-la-cambra-cambios-funcionamiento-pistas.html>> [Consulta: 14 de juliol de 2019].

JURISPRUDÈNCIA

Jurisprudència comunitària

- Sentència del Tribunal de Justícia de la Unió Europea de 4 de desembre de 1974, “Van Duyn/Home Office”, C-41/74
- Sentència del Tribunal de Justícia de la Unió Europea de 5 d’abril de 1979, “Ratti”, C-148/78
- Sentència del Tribunal de Justícia de la Unió Europea de 19 de gener de 1982, “Becker”, C-8/81
- Sentència del Tribunal de Justícia de la Unió Europea de 26 de febrer de 1986, “Marshall/Southampton Area Health Authority”, C-152/84
- Sentència del Tribunal de Justícia de la Unió Europea d’11 de juny de 1987, “Pretore di Salo/X”, C-14/86
- Sentència del Tribunal de Justícia de la Unió Europea de 8 d’octubre de 1987, “Kolpinghuis Nijmegen”, C-80/86
- Sentència del Tribunal de Justícia de la Unió Europea de 14 de juliol de 1994, “Faccini Dori/Recreb”, C-91/92
- Sentència del Tribunal de Justícia de la Unió Europea de 7 de març de 1996, “El Corte Inglés/Blázquez Rivero”, C-192/94
- Sentència del Tribunal de Justícia de la Unió Europea de 17 de setembre de 1996, “Cooperativa Agricola Zootechnica S. Antonio y otros/Amministrazione delle Finanze dello Stato”, C-246-94
- Sentència del Tribunal de Justícia de la Unió Europea de 17 de setembre de 1996, “Cavicchi”, C-249/94
- Sentència del Tribunal de Justícia de la Unió Europea de 17 de gener de 1991, “Comissió/Itàlia”, C-334/89
- Sentència del Tribunal de Justícia de la Unió Europea de 28 de febrer de 1991, “Comissió/Alemanya”, C-57/89

- Sentència del Tribunal de Justícia de la Unió Europea de 2 d'agost de 1993, "Comissió/Espanya", C-355/90
- Sentència del Tribunal de Justícia de la Unió Europea d'11 de juliol de 1996, "Regina/Secretary of State for the Environment", C-44/95
- Sentència del Tribunal de Justícia de la Unió Europea de 24 d'octubre de 1996, "Kraaijeveld BV y otros", C-72/95
- Sentència del Tribunal de Justícia de la Unió Europea de 19 de maig de 1998, "Comissió/Països Baixos", C-3/96
- Sentència del Tribunal de Justícia de la Unió Europea de 18 de març de 1999, "Comissió/França", C-166/97
- Sentència del Tribunal de Justícia de la Unió Europea de 25 de novembre de 1999, "Comissió/França", C-96/98
- Sentència del Tribunal de Justícia de la Unió Europea de 7 de desembre de 2000, "Comissió/França", C-374/98
- Sentència del Tribunal de Justícia de la Unió Europea de 26 de novembre de 2002, "Comissió/França", C-202/01
- Sentència del Tribunal de Justícia de la Unió Europea de 27 de febrer de 2003, "Comissió/Bèlgica", C-415/01
- Sentència del Tribunal de Justícia de la Unió Europea de 6 de març de 2003, "Comissió/Finlàndia", C-240/00
- Sentència del Tribunal de Justícia de la Unió Europea de 20 de març de 2003, "Comissió/Itàlia", C-143/02
- Sentència del Tribunal de Justícia de la Unió Europea de 7 de gener de 2004, "Wells", C-201/02
- Sentència del Tribunal de Justícia de la Unió Europea de 23 de març de 2006, "Comissió/Àustria", C-209/04
- Sentència del Tribunal de Justícia de la Unió Europea de 13 de juliol de 2006, "Comissió/Portugal", C-191/05

- Sentència del Tribunal de Justícia de la Unió Europea de 28 de juny de 2007, “Comissió/Espanya”, C-235/04
- Sentència del Tribunal de Justícia de la Unió Europea de 20 de setembre de 2007, “Comissió/Itàlia”, C-388/05
- Sentència del Tribunal de Justícia de la Unió Europea de 25 d’octubre de 2007, “Comissió/Grècia”, C-334/04
- Sentència del Tribunal de Justícia de la Unió Europea de 13 de desembre de 2007, “Comissió/Irlanda”, C-418/04
- Sentència del Tribunal de Justícia de la Unió Europea de 18 de desembre de 2007, “Comissió/Espanya”, C-186/2006
- Sentència del Tribunal de Justícia de la Unió Europea d’11 de desembre de 2008, “Comissió/França”, C-330/08
- Sentència del Tribunal de Justícia de la Unió Europea de 14 d’octubre de 2010, “Comissió/Àustria”, C-535/07
- Sentència del Tribunal de Justícia de la Unió Europea de 14 de gener de 2016, “Comissió/Bulgària”, C-141/14
- Sentència del Tribunal de Justícia de la Unió Europea de 24 de novembre de 2016, “Comissió/Espanya”, C-461/14
- Sentència del Tribunal de Justícia de la Unió Europea de 26 d’abril de 2018, “Comissió/Bulgària”, C-91/17

Jurisprudència estatal¹⁰⁴

- Sentència del Tribunal Suprem núm. 2426/1996 (Roj), de 23 d’abril de 1996 (rec. 4636/1990)
- Sentència del Tribunal Suprem núm. 1073/2003, de 25 de setembre de 2003 (rec. 2863/2002)
- Sentència del Tribunal Suprem núm. 3247/2004 (Roj), de 12 de maig de 2004 (rec. 7386/2001)

¹⁰⁴ Ordre: agrupació per rang i origen de l’òrgan, i, a igualtat de rang i origen, per ordre cronològic.

- Sentència del Tribunal Suprem núm. 5910/2006 (Roj), de 5 de juliol de 2006 (rec. 10319/2003)
- Sentència del Tribunal Suprem núm. 2740/2008 (Roj), de 20 de maig de 2008 (rec. 2719/2004)
- Sentència del Tribunal Suprem núm. 4814/2012 (Roj), de 5 de juliol de 2012 (rec. 1783/2010)
- Sentència del Tribunal Suprem núm. 6577/2013 (Roj), de 18 d'octubre de 2012 (rec. 5894/2009).
- Sentència del Tribunal Suprem núm. 8918/2012 (Roj), de 10 de desembre de 2012 (rec. 2838/2009)
- Sentència del Tribunal Suprem núm. 1073/2014 (Roj), de 13 de març de 2014 (rec. 3933/2011)
- Sentència del Tribunal Suprem núm. 1338/2014 (Roj), de 24 de març de 2014 (rec. 3988/2011)
- Sentència de l'Audiència Nacional núm. 5126/2007 (Roj), de 27 de novembre de 2007 (rec. 127/2001)
- Sentència del Tribunal Superior de Justícia d'Aragó núm. 54/2005, de 31 de gener de 2005 (rec. 110/2002)
- Sentència del Tribunal Superior de Justícia d'Aragó núm. 55/2005, de 31 de gener de 2005 (rec. 112/2002)
- Sentència del Tribunal Superior de Justícia d'Aragó núm. 384/2005, de 5 d'abril de 2005 (rec. 992/2001)
- Sentència del Tribunal Superior de Justícia de Castella i Lleó, seu a Valladolid, núm. 1448/2009, de 10 de juny de 2009 (rec. 767/2008)
- Sentència del Tribunal Superior de Justícia de Castella i Lleó, seu a Valladolid, núm. 805/2012, de 27 d'abril de 2012 (rec. 2892/2008)
- Sentència del Tribunal Superior de Justícia de Castella-La Manxa núm. 269/2011, de 18 d'abril de 2011 (rec. 262/2008)
- Sentència del Tribunal Superior de Justícia de Castella-La Manxa núm. 709/2012, de 2 d'octubre de 2012 (rec. 1242/2007)

- Sentència del Tribunal Superior de Justícia de Catalunya núm. 915/2009, de 13 d'octubre de 2009 (rec. 769/2006)
- Sentència del Tribunal Superior de Justícia de Catalunya núm. 942/2009, de 20 d'octubre de 2009 (rec. 778/2006)
- Sentència del Tribunal Superior de Justícia de Catalunya núm. 693/2011, de 20 de setembre de 2011 (rec. 3/2008)
- Sentència del Tribunal Superior de Justícia de Catalunya núm. 1070/2018, de 13 de desembre de 2018 (rec. 149/2015)
- Sentència del Tribunal Superior de Justícia de Catalunya núm. 328/2019, d'11 d'abril de 2019 (rec. 52/2016)
- Sentència del Tribunal Superior de Justícia de la Comunitat Valenciana núm. 1826/2008, de 28 de novembre de 2008 (rec. 711/2006)
- Sentència del Tribunal Superior de Justícia de la Comunitat Valenciana núm. 294/2011, de 22 de març de 2011 (rec. 268/2008)
- Sentència del Tribunal Superior de Justícia de la Comunitat Valenciana núm. 893/2012, de 24 de juny de 2012 (rec. 255/2009)
- Sentència del Tribunal Superior de Justícia de la Comunitat Valenciana núm. 871/2012, de 20 de juliol de 2012 (rec. 233/2009)
- Sentència del Tribunal Superior de Justícia de la Comunitat Valenciana núm. 890/2012, de 23 de juliol de 2012 (rec. 234/2009)
- Sentència del Tribunal Superior de Justícia de la Comunitat Valenciana núm. 4574/2012 (Roj), de 23 de juliol de 2012 (rec. 235/2009)
- Sentència del Tribunal Superior de Justícia de la Comunitat Valenciana núm. 889/2012, de 23 de juliol de 2012 (rec. 257/2009)
- Sentència del Tribunal Superior de Justícia de la Comunitat Valenciana núm. 885/2012, de 23 de juliol de 2012 (rec. 261/2009)
- Sentència del Tribunal Superior de Justícia de la Comunitat Valenciana núm. 886/2012, de 23 de juliol de 2012 (rec. 293/2009)
- Sentència del Tribunal Superior de Justícia d'Extremadura núm. 619/2011, de 30 de juny de 2011 (rec. 1757/2008)

- Sentència del Tribunal Superior de Justícia de les Illes Balears núm. 636/2008, de 12 de novembre de 2008 (rec. 399/2006)
- Sentència del Tribunal Superior de Justícia de les Illes Canàries, seu Las Palmas, núm. 112/2009, d'1 de juny de 2009 (rec. 17/2007)
- Sentència del Tribunal Superior de Justícia de les Illes Canàries, seu Las Palmas, núm. 122/2009, d'1 de juny de 2009 (rec. 14/2007)
- Sentència del Tribunal Superior de Justícia de les Illes Canàries, seu Las Palmas, núm. 143/2010, de 23 de juliol de 2010 (rec. 219/2007)
- Sentència del Tribunal Superior de Justícia de les Illes Canàries, seu Las Palmas, núm. 156/2010, de 3 de setembre de 2010 (rec. 13/2008)
- Sentència del Tribunal Superior de Justícia de Galícia núm. 322/2012, de 4 d'abril de 2012 (rec. 4048/2010)
- Sentència del Tribunal Superior de Justícia de Galícia núm. 323/2012, de 4 d'abril de 2012 (rec. 4050/2010)
- Sentència del Jutjat contenciós-administratiu núm. 17 de Barcelona, núm. 24/2015, de 13 de gener de 2015 (rec. 208/2014)

Valores naturales del Delta del Llobregat

2015

Valores naturales del Delta del Llobregat

El Delta del Llobregat es una llanura de 97 km² situada en el litoral central de Catalunya, entre las sierras litorales y el mar, limitando, al Norte con Montjuïc y la ciudad de Barcelona y al Sur con el macizo del Garraf-Ordal. El Delta del Llobregat tiene 23 kilómetros lineales de longitud costera.

En este ámbito aluvial existen ambientes ligados a medios húmedos y riparios, asociados al río que da nombre al Delta. Durante muchos años la presencia del hombre en el Delta fue esporádica, limitándose a la caza, la pesca y el pastoreo. Fue a partir del siglo XVI que comenzaron los primeros asentamientos en pleno Delta, con un aprovechamiento básicamente de secano. No es hasta el Siglo XIX, con la construcción de los canales de riego y el descubrimiento de los acuíferos, que se generalizan los asentamientos y se produce una amplia transformación en cultivos de regadío. A lo largo del siglo XX, la agricultura iría dando paso a la industria, que aprovechaba el agua de los acuíferos. Ya durante la segunda mitad del siglo XX y principios del XXI han sido las grandes infraestructuras y los núcleos urbanos los que han acabado ocupando la mayor parte del territorio. A día de hoy, las zonas naturales ocupan un 10% de su superficie y las agrícolas, un 40%, el resto se ha urbanizado en su totalidad, en particular todo el hemidelta izquierdo.

1. Localización en la ruta migratoria

Su situación es clave en la ruta migratoria de la avifauna del mediterráneo occidental entre Europa y África. Es el punto de paso intermedio y obligado entre los Aiguamolls de l'Empordà (Girona) y el Delta del Ebro (Tarragona). Es por ello que pese a sus reducidas dimensiones (un 10% del Delta del Ebro en área protegida), acoge el 95% de las especies del primer humedal de Catalunya. El 70% de las aves que se pueden observar en el Delta del Llobregat son migratorias.

Esta situación estratégica adquiere aun mayor relevancia al tener en cuenta el gran número de humedales que han desaparecido. En esta región, como en todo el litoral de la península, de la franja de marismas y lagunas que antaño lo cubrió de manera casi

continua, quedan pocos testimonios. En Catalunya, el 50% de los humedales se han perdido de manera irreversible, también en aras del desarrollo del sector turístico y residencial. En superficie total corresponden a un 1% del territorio y en el caso del Delta del Llobregat se conserva un 2% de lo que fueron antaño grandes humedales.

2. Importancia dentro de Catalunya

a) Como Delta

Se trata del segundo mayor sistema deltaico de Catalunya, después del Ebro. Con éste y el sistema fluvio-deltaico Fluvià-Muga presenta una fertilidad excepcional dentro de Catalunya, certificada por estudios edafológicos, que le confiere un gran potencial agrícola. La pérdida de sistemas deltaicos como el del río Besòs, lo hacen incluso estratégicamente más valioso para la soberanía alimentaria de la metrópoli de Barcelona. Además posee un gran sistema de acuíferos subterráneos de agua dulce que alimentan las lagunas y son explotados para el consumo humano e industrial de toda el área metropolitana, siendo una reserva de agua dulce imprescindible para evitar cortes de suministro en los episodios cíclicos de sequía aguda. La viabilidad de estos acuíferos depende de la existencia de zonas sin urbanizar.

b) Como humedal

Es el mayor humedal de la provincia de Barcelona, y el tercero de Catalunya. Es el único gran humedal de Europa que falta por incluir en el Convenio internacional de protección de la zonas húmedas, llamado Convenio de Ramsar, pese a cumplir los criterios 2, 3, 4 y 7 del mismo.

Presenta una variedad única de ecosistemas, si bien el de marismas es el más conocido, no es el único. De las 337 especies de aves que se pueden observar en el Delta, las marismas acogen a la mitad. El Delta es un mosaico único de ecosistemas formado por ríos, canales, rieras, con bosques de ribera, zonas agrícolas, y una importante reliquia de lo que fue un gran pinar sobre dunas litorales de pino piñonero (*Pinus pinae*) que todavía ocupa buena parte del litoral deltaico. Esta particularidad lo distingue de los antes mencionados humedales y hace que, por ejemplo, su diversidad de orquídeas sea muy superior (14 especies del total de 22 que se han descubierto en el Delta se encuentran solamente en estos pinares).

En la RN2000 ES0000146 Delta del Llobregat se han registrado un total de 77 especies de vertebrados que otorgan a la zona una importancia internacional para la fauna, en aplicación de los criterios de las directivas europeas. A parte de las 69 especies de aves con algún grado de amenaza específica. También existen poblaciones de un pez endémico mediterráneo que se encuentra en peligro de extinción, el *fartet* (*Aphanius iberus*), junto a un reptil amenazado, el galápago leproso (*Mauremys leprosa*), un mamífero acuático, la rata de agua (*Arvicola sapidus*), en peligro de extinción en Catalunya, y seis de quirópteros (murciélagos asociados a los humedales y áreas rurales), todos ellos en situación vulnerable.

Esta alta diversidad de especies se sustenta sobre 20 hábitats de interés comunitario (HIC), que incluyen tres hábitats de interés prioritarios en aplicación de la Directiva 92/43/CEE: las lagunas litorales con vegetación hidrófila (código 1150), las dunas fijadas por pinares ricos en orquídeas (código 2270), y las turberas calcáreas con masiega (código 7210).

Hay que destacar que este espacio contiene una flora especialmente relevante. Amén de las mencionadas orquídeas (entre las que destaca la *Spiranthes aestivalis*) se encuentra una de las escasas poblaciones de malva acuática (*Kosteletzkya pentacarpos*) de Catalunya y algunos ejemplares de estaquia marítima (*Stachys maritima*), considerada como rarísima para Catalunya.

3. Figuras de protección del Delta del Llobregat

Desde la declaración de la Reserva Natural Delta del Llobregat el 1987, poco a poco, se han ido sumando nuevas figuras de protección que han ido incrementando la superficie protegida. Pese a la falta de un criterio científico general de delimitación y de gestión, en la zona se han acumulado las siguientes figuras:

1. 1987. Primera declaración de Reserva Natural Parcial.
2. 1992. Inclusión en el Plan de Espacios de Interés Natural.
3. 1995. Declaración de ZEPA en base a la Directiva Comunitaria 79/409/CE
4. Acuerdo GOV/112/2006, de 5 de septiembre, por el cual se designan zonas de especial protección para las aves (ZEPA) y se aprueba la propuesta de

lugares de importancia comunitaria (LIC).

5. DECRET 259/2004, de 13 de abril, por el cual se declara especie en peligro de extinción la gaviota de Audouin y se aprueban los planes de recuperación de diversas especies: plan de recuperación del avetoro, el *fartet* y la gaviota de Audouin.
6. 2013. En aplicación de la Sentencia del Tribunal Supremo de 18 de octubre de 2012, es incluida la Pineda de Can Camins (el Prat de Llobregat) en la Red Natura 2000 como Lugar de Interés Comunitario.
7. Mediante la Orden AAA/1260/2014, se declara la ZEPA "Espacio marino del Baix Llobregat-Garraf" (ES0000513), que protege el litoral de la ZEPA N°146: Delta del Llobregat.
8. Por el acuerdo de gobierno GOV/150/2014, del 4 de noviembre, toda la superficie del LIC (Lugar de Importancia Comunitaria) del Delta del Llobregat es designada como ZEC (Zona de Especial Conservación).
9. El Parque Agrario del Baix Llobregat: Figura básica de protección urbanística de suelos agrarios en aplicación del PGM de 1976 y aprobada en dos sesiones del 17 de diciembre de 2003 y 16 de junio de 2004 y publicada su aprobación en el DOGC núm. 4.216 del 10 de septiembre de 2004.

Hay que considerar también la sentencia Núm. 286/98 de 28 de mayo de 1998 del juzgado del penal nº 9 de Barcelona sobre vertidos de tierras sobre junqueras en los terrenos de Can Sabadell (Viladecans) que manifiesta que por su carácter de zona húmeda (en base a sus características, incluso antes de la publicación del inventario de humedales de la Generalitat de Catalunya) son un espacio natural de protección "*per se*" en base a la legislación vigente y que, por lo tanto, cualquier terreno de similares características está amparado por esta norma básica.

Respecto al nivel de protección del Parque Agrario del Baix Llobregat, recalcar que, después del episodio de Eurovegas en el año 2012 (proyecto desestimado que pretendía construir un complejo de ocio y turismo en 800 Ha del corazón de este parque), el Parque Agrario del Baix Llobregat se ha revelado como una figura de protección poco efectiva para conservar estos espacios agrarios y naturales. Vale la pena recordar que el 2011 una parte considerable del Parque Agrario se había incluido en la ampliación de la IBA N°

140 el Delta del Llobregat, lo que tuvo un efecto disuasorio sobre el proyecto en cuestión, más significativo que la figura urbanística sobre la que se sustenta.

4. IBA, inventario internacional de Áreas Importantes para las Aves

Desde finales de los años 80, la Comisión Europea encarga a SEO/BirdLife (Sociedad Española de Ornitología) la elaboración de unos inventarios de "áreas importantes para las aves" o IBAs (acrónimo inglés: *Important Bird Areas*) que, bajo criterios científicos, delimitan las zonas que debieran ser protegidas en aplicación de los criterios de la Directiva 2009/147/CE. La validez de este inventario a la hora de determinar zonas a proteger ha sido ratificada por numerosas sentencias de los Tribunales europeos.

En los últimos años el Tribunal Supremo ha dictado diversas sentencias que asientan jurisprudencia interna en la que se culmina a la protección de estos espacios y su incorporación dentro de las Zonas de Especial Protección para la Aves (ZEPA).

En el caso del Delta del Llobregat, la primera inclusión en este inventario internacional se remonta a 1992. En el año 2011, fruto de una de las periódicas revisiones, se incremento la delimitación de la zona catalogada, pasando de unas 2.200 hectáreas a unas 3.200 hectáreas.

El caso de la IBA N°140 del Delta del Llobregat es relevante en Catalunya, ya que está inventariada con el rango especial de GIBA (*Global Important Bird Area*). Esta última catalogación la a adquirido debido a su localización justo en medio de las rutas migratorias mediterráneas, a las especiales características climáticas que posee, a la gran diversidad de hábitats y a la presencia y/o soporte que como zona de nidificación ofrece a especies de relevancia internacional como la gaviota de Audouin (*Larus audouinii*) o la pardela balear (*Puffinus mauretanicus*). Tan sólo el Delta del Ebro y el del Llobregat son áreas GIBA en toda Catalunya.

Por último, añadir que una parte importante del Parque Agrario forma parte del área inventariada, como Área Importante para las Aves (IBA) N° 140 Delta del Llobregat. El Parque Agrario, en si mismo, constituye una zona importante para el descanso, la muda, la alimentación, la nidificación y la invernada de un número significativo de especies de

aves enumeradas en el Anexo I de la Directiva de Aves, así como de otras muchas especies migratorias reseñadas en el Anexo II de la misma Directiva.

5. Pla Especial dels Espais Naturals del Delta

Se trata del plan al que se comprometió a redactar la Generalitat de Catalunya, como máximo responsable en materia urbanística y medioambiental en el territorio catalán, delante de la Comisión Europea, para que está diera consentimiento, en aplicación del Artículo 6.2 de la Directiva de Hábitats, y se pudiera desviar el río Llobregat y ampliar el aeropuerto de Barcelona, de esta forma quedo reflejado, tanto en la Modificación puntual del PGM en el entorno aeroportuario como en las respectivas DIAs del desvío del Llobregat y de la ampliación del aeropuerto de Barcelona.

Este plan que lleva casi 14 años tramitándose entre las diferentes administraciones responsables, ha tenido diferentes versiones, que nunca ha llegado a ser expuestas públicamente.

6. Importancia del ZEC Delta del Llobregat

El Delta del Llobregat está incluido en la Red Natura 2000 con el código ES0000146. En aplicación de la Directiva 92/43/CEE, los hábitats que sustentan esta designación son 15 (Código Nombre del hábitat):

- 1150 Lagunas costeras
- 1320 Espartinales (*Spartina versicolor*)
- 1410 Prados y junqueras halófilas mediterráneas (*Juncetalia maritimi*)
- 1420 Matorrales halófilos mediterráneos y termoatlánticos (*Sarcocornetea fruticosae*)
- 1430 Matorrales halonitrófilos (*Pegano-Salsoletea*)
- 2110 Dunas móviles embrionarias
- 2120 Dunas móviles del cordón litoral, con barrón (*Ammophila arenaria*)
- 2190 Depresiones húmedas interdunares
- 2210 Dunas litorales fijadas, con comunidades del *Crucianellion maritimae*
- 2240 Dunas con prados de anuales de los *Thero-Brachypodietalia*
- 3150 Lagunas naturales eutróficas con vegetación flotante (*Hydrocharition*) o poblaciones sumergidas de grandes espigas de agua (*Potamion*)
- 6420 Junqueras y herbazales gramínoideas húmedos, mediterráneos, del *Molinio-Holoschoenion*
- 7210 Humedales calcáreos con junco espigado (*Cladium mariscus*)

92D0 Bosquetes y matorrales meridionales de ramblas, rieras y lugares húmedos
(*Nerio-Tamaricetea*)

9540 Pinares mediterráneos

7. Especial consideración del Parc Agrari del Baix Llobregat

a) Vegetación del Parque Agrario

El Parque Agrario presenta un interés relevante para la diversidad de ambientes naturales que primigeniamente formaban esta llanura deltaica pero que ha sido profundamente transformada por la acción del hombre.

A partir de esta vegetación potencial se han configurado diversos ambientes que configuran el paisaje actual: los campos de cultivo, los humedales litorales, el río y la red de drenaje, las playas y los pinares.

De hecho, el paisaje vegetal del Parque Agrario del Baix Llobregat se puede agrupar en dos grandes tipos: las comunidades vegetales asociadas al espacio agrario, y las comunidades asociadas a las zonas inundables.

b) Avifauna del Parque Agrario

Las zonas agrícolas del Parque Agrario, a pesar de tratarse de ambientes antropizados y destinados a la producción de alimentos, ofrecen recursos tróficos y sitios para nidificar a las aves. El cauce del río Llobregat, la extensa red de canales, la variedad de cultivos, los yermos y los bosquetes de alamedas y choperas contribuyen a enriquecer este hábitat. Esta diversidad ha permitido la presencia regular de 143 especies (hasta 217 contando las raras o divagantes), de las cuales 44 son nidificantes (un 30,8%). Muchas especies que crían en los pinares [pito real (*Picus viridis*), paloma torcaz (*Columba palumbus*), fringílicos, etc.] o en los humedales [ánades reales (*Anas platyrhynchos*) y pollas de agua (*Gallinula chloropus*)] visitan estos campos de cultivo buscando alimento para sacar adelante a sus polladas. Merece una especial mención la población de cholitejo chico (*Charadrius dubius*) (con un mínimo de 30 parejas), una de las más numerosas de todo el Delta del Llobregat, favorecidas por el carácter arenoso de los terrenos de Gavà y parte de Viladecans, y por los gujarrales del río. También destaca la población de lavandera boyera (*Motacilla flava*) que en Catalunya, como nidificante, es escasa y muy localizada. Gran parte de la población deltaica depende de los cultivos, sobre todo de los de alcachofas (en el 1995-97, de las 138 parejas censadas en el municipio de El Prat, 87 se localizaban en campos de alcachofa). Las obras de ampliación del puerto y del

aeropuerto se destruyeron grandes extensiones de saladares, junqueras y campos de cultivo que han diezmando la población deltaica que cría en estos ambientes.

De las 143 especies con presencia regular en el Parque Agrario, un 16,8% (24 especies) están incluidas en el Anexo I de la Directiva 2009/147/CE de Aves silvestres, que recoge las especies prioritarias de conservación a nivel europeo, las cuales han de ser objeto de medidas de conservación especiales en cuanto a su hábitat, con la finalidad de asegurar su supervivencia y reproducción en su área de distribución. Y de las 44 especies nidificantes regularmente, cinco están incluidas en este mismo Anexo I y seis se consideran vulnerables según la lista roja de las aves nidificantes en Catalunya 2012.

La abundancia de masías en algunos sectores agrícolas incrementa su potencial ornitológico. En los municipios de El Prat y Sant Boi, donde todavía quedan unas 40 masías, algunas especies como el mochuelo europeo (*Athene noctua*), la lechuza común (*Tyto alba*), los gorriones comunes (*Passer domesticus*) y molineros (*Passer montanus*), y los estorninos vulgares (*Sturnus vulgaris*) encuentran cavidades donde criar. En cambio, la desaparición de grandes extensiones de yermos por culpa de la profunda transformación que ha sufrido el Delta del Llobregat en la segunda mitad del siglo XX ha reducido considerablemente las poblaciones agrícolas. Estos terrenos sin cultivar y con una cobertura vegetal muy baja, a pesar de su desprestigio social, son el hábitat reproductor en el Delta del Llobregat de especies incluidas en el Anexo I de la Directiva 2009/147/CE (relativa a la conservación de aves) como la terrera común (*Calandrella brachydactyla*), el bisbita campestre (*Anthus campestris*) y, en los años 80-90, para algunas parejas de chorlito patinegro (*Charadrius alexandrinus*). En el municipio de El Prat, donde los yermos ocupaban un 13% de los terrenos muestreados en el período 1995-97, estas tres especies nidificaron en este hábitat. En cambio, en la actualidad, en el Parque Agrario la terrera común se ha rarificado muchísimo como nidificante y como migratoria, y el bisbita campestre sólo está presente como migratoria. Probablemente, la extensión y la temporalidad de los pocos “barbechos” existentes no son suficientes para sus requerimientos ecológicos.

Pero la principal causa del deterioro de estos agroecosistemas es la agricultura intensiva que todavía se practica en casi todo el Delta del Llobregat, que implica el abuso de pesticidas y abonos. No sólo por la acción directa sobre las aves agrícolas, si no, sobre todo, por la acción indirecta con la desaparición de muchas comunidades de

invertebrados que representan la base trófica de muchas aves, y con la contaminación del medio acuático de los canales agrícolas y del acuífero.

Recalcar que según los datos recopilados en los últimos 25 años en Europa por el PECBM (acrónimo inglés que significa Programa Europeo de Seguimiento de Aves Comunes), las poblaciones de aves ligadas a medios agrícolas son las que más han descendido. A nivel estatal se ha llegado a la misma conclusión con los datos obtenidos entre el 1996 y el 2004 por el SACRE (acrónimo español que significa Seguimiento de Aves Comunes Reproductoras en España).

Ante esta situación, la UE reaccionó y, des de 2005, la evolución de las aves ligadas a medios agrícolas se ha convertido en uno de los indicadores utilizados por el Eurostat (Oficina de Estadística de la Comisión Europea) para analizar el estado del medio ambiente en la región. De las 53 especies reproductoras de este estudio, 10 tienen estatus de especies amenazadas. De estas 10, 5 son agrícolas y 5 agroforestales. Sólo una acuática (pero que se alimenta en los campos de cultivo) y ninguna forestal. Por lo tanto, de las pocas especies nidificantes del Parque Agrario amenazadas, a nivel de Catalunya, la mayoría están ligadas al medio agrícola.

Nota: Dada la gran relevancia que posee este taxón al Delta del Llobregat y particularmente en el Parque Agrario, ver más adelante un informe específico y por zonas de los principales valores ornitológicos de los espacios agrarios del Delta del Llobregat.

c. Otros valores del Parque Agrario

Recordar que a parte de los destacables valores ornitológicos, las zonas agrícolas del Parque Agrario y de toda la llanura deltaica cumplen importantes funciones ecológicas y económico-sociales:

- Permitir la conexión biológica de los espacios naturales del Delta del Llobregat (código ES0000146) con los dos espacios naturales circundantes: los macizos del Garraf-Ordal (código ES5110013) y del Parque Natural de Collserola (código ES5110024), ambos protegidos por el PEIN -Plan de Espacios de Interés Natural- y la Red Natura 2000. En este sentido, los campos de cultivo del sector de Els Jons (Gavà) conforman la única franja importante sin urbanizar de toda la trama urbana Sant Boi-Viladecans-Gavà-Castelldefels que cumple esta función con el Garraf. Por lo tanto, estos campos de cultivo adquieren una gran relevancia en el

contexto de toda la llanura deltaica. En cambio, en el margen izquierdo del Llobregat, la trama urbana de Sant Joan Despí-Cornellà-L'Hospitalet-Zona Franca conforman una barrera infranqueable desde hace bastantes años.

- Ejercer un efecto tampón entre los espacios altamente antropizados (núcleos urbanos, industrias, infraestructuras...) y los hábitats naturales arrinconados en la franja costera, amortiguando las perturbaciones de origen humano.
- Favorecer la infiltración de las aguas de lluvia y permitir la recarga del acuífero superficial gracias a la gran permeabilidad de los terrenos agrícolas (arenas y gravas).
- Proporcionar equilibrio territorial y enriqueciendo el paisaje en un contexto geográfico donde la densidad de infraestructuras y el grado de urbanización alcanzan cotas casi sin parangón en la península ibérica.
- La fertilidad de los terrenos deltaicos (sólo superada por los deltas del Nilo y del Ebro en toda la cuenca mediterránea) y el inevitable agotamiento de las reservas mundiales de combustibles fósiles en un futuro no muy lejano, convierten la zona agrícola del Delta del Llobregat en una reserva estratégica de valor incalculable para la soberanía alimentaria de la región metropolitana (con diferencia, la más poblada de Catalunya).
- Proporcionar amplios espacios no urbanizados de proximidad donde los miles de ciudadanos de la gran metrópoli puedan desarrollar actividades de ocio y educación ambiental.

Recordar que en el ámbito del Parque Agrario se encuentran los siguientes espacios naturales incluidos en el inventario de Humedales de Catalunya:

- Humedales totalmente dentro del Parque Agrario:
 - Els Reguerons (código 08001107)
 - Lagunas de Can Dimoni (código 08001110)
 - Humedales de Molins de Rei (código 08001109)
- Humedales parcialmente dentro del Parque Agrario:
 - Junqueras de la *rerapineda* de Gavà IV (código 08001116)
 - Junqueras de la *rerapineda* de Gavà III (código 08001115)
 - Junqueras de la *rerapineda* de Gavà II (código 08001114)
 - Laguna de la Murtra (código 08001102)
- Humedales en el entorno del Parque Agrario:
 - Junqueras de la *rerapineda* de Gavà I (código 08001113)

- Filipines Nord (código 08001108)
- Ca l'Arana i Cal Tet (código 08001105)
- Laguna de la Ricarda-Laguna de la Magarola (código 08001111)
- Riera de Sant Climent (código 08001103)
- El Remolar – Filipines (código 08001104)
- Laguna de la Roberta (código 08001117)
- Marismas de Can Camins (código 08001112)
- Balsa de El Prat de Llobregat (código 08001106)
- Laguna Olla del Rei del Campus del Baix Llobregat –Castelldefels- (incluido en este inventario en noviembre de 2013)

En este inventario de humedales faltaría incluir los siguientes:

- Humedal del sector de Els Joncs (catalogado e incluido en el “Treball d’hàbitats i catàleg florístic de Gavà”).
- Balsa de Sant Llorenç (balsa de laminación adyacente a la C-32, muy próxima a la estación de tren de Viladecans).
- Balsa de laminación de la Torre Gran (en L’Hoispitalet de Llobregat, entre el río y el *Hospital Duran i Reynals, Institut Català d’Oncologia*).

Destacar, en este sentido, que todas estas masas de agua están directamente conectadas con el acuífero de la *Vall Baixa* y del Delta del Llobregat, protegido por el Decreto 328/1988, del 11 de octubre, y dependen de él. Prácticamente todo el ámbito del Parque Agrario del Baix Llobregat se encuentra dentro de los límites del citado acuífero.

Respecto a los hábitats de interés comunitario (HIC), según las bases cartográficas disponibles en la web del *Departament de Territori i Sostenibilitat*, dentro del ámbito del Parque Agrario del Baix

Llobregat se localizan los siguientes:

- Lagunas litorales (código 1150), hábitat prioritario: se localizan en la zona de la laguna de la Murtra.
- Espartinales (código 1320), hábitat no prioritario: se localizan en la zona de la Torre de la Ricarda.

- Prados y junqueras halófilos mediterráneos (*Juncetalia maritimi*)(código 1410), hábitat no prioritario: se localizan en las llanuras del Pi Tort, en el sector de Les Marines, la Ricarda y l'Arana.
- Depresiones húmedas interdunares (código 2190), hábitat no prioritario: se localizan en la zona de la *rerapineda* de Gavà.
- Dunas con pinares de pino piñonero (*Pinus pinea*) o de pino rodeno (*Pinus pinaster*) (código 2270), hábitat prioritario: se localizan en la zona del pinar de Gavà.
- Ríos de tierras bajas y de la media montaña con vegetación sumergida o parcialmente flotante (*Ranunculion fluitantis* y *Callitriche-Batrachion*)(código 3260), hábitat no prioritario: se localizan a lo largo del río Llobregat.
- Ríos con márgenes lodosos colonizados por herbazales nitrófilos del *Chenopodion rubri* (p.p.) y del *Bidention* (p.p.) (código 3270), hábitat no prioritario: se localizan a lo largo del río Llobregat.
- Ríos mediterráneos permanentes, con céspedes nitrófilos del *Paspalo – Agrostidion* orlados de álamos blancos (*Populus alba*) y sauces *Salix* spp. (código 3280), hábitat no prioritario: se localizan a lo largo del río Llobregat.
- Junqueras y herbazales gramínoideas húmedos, mediterráneos, de *Molinio-Holoschoenion* (código 6420), hábitat no prioritario: se localizan en la zona de las llanuras del Pi Tort.

En este mismo sentido indicar que dentro del ámbito del Parque Agrario del Baix Llobregat se localizan cinco forestas de utilidad pública, todas ellas localizadas en los márgenes del río Llobregat.

Además, según las bases cartográficas disponibles en la web del *Departament de Territori i Sostenibilitat*, dentro del ámbito del Parque Agrario del Baix Llobregat se localizan también varias áreas de interés faunístico y florístico:

- Una en el tramo del río Llobregat situado al humedal de Molins de Rei, de interés por qué es utilizado por numerosas aves acuáticas como dormitorio [principalmente por especies de ardeidas como la garceta común (*Egretta garzetta*), el martinete (*N. Nycticorax*) y la garcilla bueyera (*Bubulcus ibis*)].
- Otra en el tramo del Llobregat situado entre Cornellà, Sant Boi y El Prat, hasta su desembocadura, de interés por qué acoge áreas de alimentación de aves acuáticas como la garcilla cangrejera (*Ardeola ralloides*) y el flamenco (*Phoenicopterus roseus*).
- Otra correspondiente al Canal de la Dreta del Llobregat.
- Otra más entre las Balsas de Can Dimoni, la Colonia Montserrat y Cal Sanz, hasta el sector de Can Sabadell, de interés por qué es utilizada por numerosas aves acuáticas como dormitorio (principalmente por especies de ardeidas como la garceta común, el martinete y la garcilla bueyera), y también por la presencia de galápago leproso (*Mauremys leprosa*) y fartet (*Aphanius iberus*) (este último especialmente en Can Sabadell).

d. Mejoras de gestión del Parque Agrario

Para incrementar la calidad de estos agrosistemas del Parque Agrario sería muy conveniente potenciar la práctica de la agricultura ecológica, la optimización del uso del agua, evitar las concentraciones parcelarias excesivas, favorecer prácticas como la rotación de cultivos y el mantenimiento o recuperación de los yermos, y evitar el desbroce de los carrizales que flanquean los canales agrícolas y de los matorrales que ocupan los márgenes de los campos de cultivo.

La implantación de la agricultura ecológica o la mejora de algunas prácticas agrarias neutralizarían muchas de las nefastas consecuencias de la intensificación agrícola. De manera que se posibilitaría la recuperación de yermos y barbechos donde la terrera común y el bisbita campestre pueden alimentarse de la fauna invertebrada asociada, y se conservarían muchas plantas ruderales que forman parte fundamental de la dieta de la tórtola vulgar y la perdiz roja. También sería muy recomendable la actividad ganadera extensiva en los yermos y barbechos para controlar la cobertura vegetal y garantizar la existencia de pequeñas zonas sin vegetación que permitirían hacer el nido a la terrera

común y el bisbita campestre. Estas actuaciones también potenciarían las poblaciones nidificantes ya existentes de cogujadas, cernícalos, autillos, fringílicos, trigueros, etc., y la de muchas especies migratorias e invernantes prioritarias para la UE (chorlito dorado, chorlito carambolo, carraca, etc.).

Muchas de las especies citadas están incluidas en el Anexo I de la Directiva 2009/147/CE de Aves silvestres y, por lo tanto, tienen que ser objeto de medidas especiales en cuanto a la conservación de los hábitats que las sustentan.

Barcelona, 23 de diciembre de 2015

Cristina Sánchez Alonso
Delegada Territorial de SEO/BirdLife en Catalunya

Anexo:

Usos y actividades que consideramos incompatibles con la preservación del espacio.

Invernaderos

No deberían admitirse la construcción de invernaderos en estas áreas IBA, ya que comportan un decremento directo de la superficie agraria ambiental tradicional, lo que afecta de forma negativa a las especies de aves a proteger que viven en estos hábitats.

El mismo Plan Especial ya lo reconoce de forma tácita al no admitir estas instalaciones a menos de 100 metros de los espacios naturales protegidos y las zonas húmedas. La IBA es un espacio a proteger, por lo que se le debe extender la aplicación de la norma a toda el área.

Construcciones para usos ganaderos

No debería permitirse la actividad ganadera en régimen de estabulación permanente, ni intensiva, ni semi-intensiva, y particularmente, en granjas de cría o engorde. Por lo tanto, tampoco construcciones propias para usos ganaderos de estas características.

Como en los casos anteriores la normativa aprobada recoge que estas construcciones no podrán ubicarse a menos de 200m de los espacios naturales protegidos y a menos de 100m de las zonas húmedas, lo que confirma que el mismo Plan las considera no compatibles con la preservación del entorno.

No obstante, hay que recalcar la importancia que tiene el mantenimiento de la agricultura extensiva y el pastoreo selectivo en determinadas zonas de la IBA.

Construcciones para el uso de hípicas

Al igual que en el caso de los invernaderos, debe desestimarse totalmente la construcción de este tipo de instalaciones en las zonas IBA. Se trata de instalaciones que nada tienen que ver con la actividad agrícola y menos con la ambiental. La misma normativa del Plan Especial así lo recoge cuando dice que estas instalaciones no se podrán construir a menos de 200m de los espacios protegidos y a menos de 100m de las zonas húmedas. El mismo Plan las considera potencialmente lesivas para el entorno.

Agroelaboración

No se pueden permitir actividades industriales, como pudieran ser las de agroelaboración dentro de la IBA. Hay que tener en cuenta que las actividades industriales o semi-industriales compartan unas necesidades de servicios que pueden acabar desvirtuando los valores esenciales de este SNU de especial protección. Es siempre preferible la agricultura tradicional sin intervenciones constructivas y, de ser necesarias, únicamente de forma plenamente justificada y de pequeña dimensión para la actividad en cuestión, no para usos conexos como la transformación in situ dentro de la IBA.

La actividad agraria en la IBA tiene que tener un marcado acento ambiental que respete los valores naturales.

Estos espacios no pueden ser incorporados a la actividad intensiva e industrializada, ya que esta es la causa de la disminución y desaparición de muchas de las especies de aves de los ambientes agrarios.

La preservación de estas áreas se plantea con el objetivo de conservación, por lo tanto, la actividad agraria que se realice en estos espacios a de respetar y potenciar la diversidad ecológica debe contar con plus especial por su carácter de agricultura ambiental tradicional.

Naves agrarias

Las naves que se puedan construir deberán estar limitadas al almacenamiento de productos agrícolas y pecuarios vinculados a la propia explotación agraria, de envases, maquinaria, herramientas, equipos de riego, fertirrigación y vehículos agrícolas, pero no a actividades relacionadas con la manipulación agroalimentaria.

No deben sobrepasar los 250m² de edificabilidad, ni los 5m de alto, en ningún caso.

Huertos lúdicos sociales

No se pueden ubicar en las proximidades de las zonas húmedas, de los espacios naturales o de los hábitats prioritarios, tampoco en los conectores biológicos. Su aprobación dentro de los espacios IBA, debe requerir el informe favorable del órgano gestor de los espacios naturales.

No contemplados

Los hábitats de interés comunitario (HIC) y en especial los de interés prioritario, en aplicación de la Directiva 92/43/CEE, deben recibir un trato análogo al de las zonas húmedas, de forma que en la normativa general se especifiquen referencias concretas para asegurar su conservación, como se hace con el resto de espacios, y en cumplimiento a lo determinado en el Artículo 9 del Plan.

De la misma manera que ciertas actividades quedan delimitadas ha un mínimo de distancia de las zonas húmedas, la misma actividad agraria y el cultivo no debe sobrepasar una mínima distancia de seguridad, que evite el impacto y la degradación del humedal. Como máximo no debe cultivarse a menos de 20 metros, de forma que permita la inundabilidad, la cobertura vegetal y la nidificación de las especies de la zona.

Anexo:

Valores ornitológicos por zonas del Parque Agrario del Baix Llobregat

1.- Cauce del río Llobregat entre Molins de Rei y el Prat de Llobregat

En este tramo del río hay una colonia reproductora de cigüeñuelas (*H. himantopus*, Anexo I de la Directiva Aves de la UE), que ha llegado a contar con un centenar de parejas (por ejemplo en el 2002), aunque el número de parejas fluctúa bastante anualmente debido a las recurrentes crecidas del río en la época reproductora. También influye el aumento excesivo, en los últimos años, de la cobertura vegetal de las isletas donde ubican sus nidos. Pese a la relevancia de la colonia, no se aplican medidas de gestión.

En el humedal de Molins de Rei se ubica el dormitorio de ardeidas de la Vall Baixa, algunas de las cuales están incluidas en el Anexo I de la Directiva Aves de la UE: garza imperial (*Ardea purpurea*), garceta común (*Egretta garzetta*), martinete (*N. nycticorax*). En 2011 criaron cuatro parejas de martinete (nidificante excepcional en el Delta del Llobregat) y una de garza real (*Ardea cinerea*) (nidificante escaso en el Delta del Llobregat).

En el tramo entre los puentes de Cornellà y de la C-32 se localiza un dormitorio de martinetes (de hasta 35 ejemplares). Desde 2013 se ha descubierto otro dormitorio de ardeidas en el término de Hospitalet, entre los puentes de la C-31 y de la C-32, principalmente de garcillas bueyeras (*Bubulcus ibis*) y garcetas comunes (*Egretta garzetta*), y, puntualmente, martinete (*N. nycticorax*) y grajilla (*Corvus monedula*).

Tabla 1: Observaciones destacadas en el río Llobregat a su paso por el Parque Agrario del Baix Llobregat

	<i>Egretta garzetta</i>	<i>Bubulcus ibis</i>	<i>N. nycticorax</i>	<i>Corvus monedula</i>
10/08/2013	10	>25		
01/11/2013	21			12
26/07/2014	15	>120		
04/10/2014	29		3	
09/03/2015	9	>90		15
28/06/2015	50	>70		
09/08/2015	115	>115	3	
18/08/2015	14	>34		
30/08/2015	35	>139	1	13
01/10/2015	50	>87	4	21

23/10/2015	10	>282		
06/11/2015	20	>240		18
27/11/2015	11	>389	1	>6
11/12/2015	11	>194		12-14

Durante la migración post-nupcial se producen concentraciones de algunos cientos de ejemplares de gaviota cabecinegra (*Larus melanocephalus*) que utilizan el agua dulce del río para limpiarse la sal de su plumaje (debido a que se alimentan en el mar) y descansar.

El avetorillo común (*Ixobrychus minutus*) se ha citado en los carrizales de este tramo del río durante la migración, sobre todo en el humedal de Molins de Rei, donde probablemente crió el 1999.

La recuperación de cierta fauna piscícola ha favorecido una importante invernada de 5-10 ejemplares de martín pescador (*Alcedo atthis*).

Desde 2009 se ha detectado la presencia casi regular de calamón (*P. porphyrio*) en el humedal de Molins de Rei.

En el tramo entre Sant Joan Despí y Sant Feliu de Llobregat, el tarro blanco (*T. tadorna*) ha invernado en número muy escaso pero regular desde el 2007. Incluso en el año 2009 crió con éxito una pareja en este tramo (cabe remarcar que esta especie, en Catalunya, sólo nidifica en el Delta del Ebro y en el Delta del Llobregat

Desde 2011 se ha descubierto una pequeña población reproductora de 2-3 parejas de tarabilla común (*Saxicola rubicola*) en el tramo entre la C-31 y Sant Boi. Esta especie es muy escasa como nidificante en todo el Delta del Llobregat. Y en las primaveras de 2014-15 se ha descubierto un territorio de curruca capirotada a la altura del puente de Cornellà (tras anillar una hembra con placa incubatriz), siendo esta curruca un nidificante excepcional en todo el Delta del Llobregat.

En los últimos 5-10 años ha aumentado exponencialmente la población de pájaro moscón (*Remiz pendulinus*), con un mínimo de 15-20 parejas entre la C-31 y Molins de Rei. La actual recuperación parcial de la calidad físico-química del agua del río y de la vegetación fluvial está propiciando el retorno de algunas especies migratorias. Muchas de ellas están incluidas en el Anexo I de la Directiva Aves: andarríos bastardo (*Tringa*

glareola), combatiente (*Philomachus pugnax*), flamenco (*Phoenicopterus roseus*), garcilla cangrejera (*Ardeola ralloides*), avetoro (*Botaurus stellaris*), morito (*Plegadis falcinellus*), polluela chica (*Porzana pusilla*), agachadiza chica (*Lymnocyptes minimus*), fumarel cariblanco (*Chlidonias hybrida*), fumarel común (*Chlidonias niger*), pagaza piconegra (*Sterna nilotica*), charrán común (*Sterna hirundo*), críalo (*Clamator glandarius*), pechiazul (*Luscinia svecica*), y gorrión chillón (*Petronia petronia*).

Durante los años 80 y hasta el 1992 había nidificado un mínimo de 6 parejas de terrera común (*Calandrella brachydactyla*) en la zona de inundación del río entre la C-31 y Sant Boi.

El Pla d'en Mas es una zona agrícola (entre el río y la estación de los FGC de Molí Nou) donde se encuentra uno de los yermos más extensos de todo el Delta del Llobregat. Este yermo es utilizado en migración por especies como el alcaraván (*Burhinus oedicephalus*) y la bisbita campestre (*Anthus campestris*). Una colonia de grajillas está criando en el tramo del puente del AVE que atraviesa este yermo.

Por último, destacar que en los últimos años a vuelto a detectarse en este tramo de río la presencia de ejemplares de nutria (*L. lutra*) cosa que no pasaba desde los años sesenta.

2.- Zona agrícola de Cal Trabal

La última zona agrícola de la marina de Hospitalet de Llobregat destaca por la presencia de halcón peregrino (*Falco peregrinus*) y de gaviota cabecinegra (*Larus melanocephalus*).

El ámbito de Cal Trabal constituye un enclave de interés migratorio para especies protegidas al ser el primer espacio no urbano que se encuentran las aves migrantes antes de la conurbación barcelonesa, tanto en sentido Norte, cuando las aves deben de prepararse en primavera para 'saltar' el área metropolitana como en sentido Sur, después de llegar de latitudes más septentrionales. Puntualmente se han observado algunas especies migratorias incluidas en el Anexo I de la Directiva de Aves como el alcaraván (*Burhinus oedicephalus*) o la curruca rabilarga (*Sylvia undata*).

3.- Canal de la Bunyola y campos agrícolas del Prat de Llobregat Sur

En este sector agrícola se reproducen el calamón común (*P. porphyrio*), en el canal de la Bunyola, la lavandera boyera (*Motacilla flava*), en los abundantes campos de alcachofas,

y la terrera común (*Calandrella brachydactyla*), en los yermos. Es la zona donde más se practica la técnica del estanyat, que implica la inundación de campos de cultivo para su desalinización durante semanas o meses. Estos campos, sobre todo en la primavera, se convierten en las principales zonas de descanso y alimentación de un número importante de las limícolas, gaviotas y otras especies acuáticas que pasan por el Delta del Llobregat, algunas de ellas incluidas en el Anexo I de la Directiva Aves: garceta común (*Egretta garzetta*), garcilla cangrejera (*Ardeola ralloides*), cigüeñuela (*H. himantopus*), combatiente (*Philomachus pugnax*), andarríos bastardo (*Tringa glaréola*), gaviota cabecinegra (*Larus melanocephalus*), gaviota de Audouin (*Larus audouinii*), pagaza piconegra (*Sterna nilotica*), y fumarel cariblanco (*Chlidonias hybrida*).

La conservación de la zona y de los valores agrícolas tradicionales es fundamental durante la migración de estas especies. Los barbechos o campos sin cultivar de esta zona también acogen regularmente, durante la migración y/o la invernada, algunas especies del Anexo I: alcaraván común (*Burhinus oedicephalus*) (unos 12 ejemplares), chorlito carambolo (*Charadrius morinellus*), chorlito dorado (*Pluvialis apricaria*), y carraca (*Coracias garrulus*).

Otras especies interesantes detectadas puntualmente en la zona y que también están incluidas en el Anexo I: morito (*Plegadis falcinellus*), cernícalo patirrojo (*Falco vespertinus*), esmerejón (*Falco columbarius*), aguilucho pálido (*Circus cyaneus*), aguilucho cenizo (*Circus pygargus*), elanio (*Elanus caeruleus*), terrera marismeña (*Calandrella rufescens*), alcaudón chico (*Lanius minor*), y escribano hortelano (*Emberiza hortulana*).

4.- Balsa del Prat de Llobregat, canal de la Dreta y canal de laminación de la Ribera

Se trata de un conjunto de pequeñas lagunas y canales de laminación ejecutados y naturalizados como medidas de compensación de las infraestructuras ejecutadas en la zona (Pota Sud). Albergan uno de los bosquetes de ribera mejor conservados de toda la llanura deltaica, que sirve como zona de refugio y alimentación para numerosas especies de aves migratorias (mosquiteros, currucas, papamoscas, colirrojos reales, torcecuellos, etc.) e invernantes (principalmente fringílidos y túrdidos). También alberga una buena población nidificante de pájaros moscones (*Remiz pendulinus*) y carriceros comunes (*Acrocephalus scirpaceus*). Algunos años se reproducen el zampullín chico (*Tachybaptus*

ruficollis) y ha llegado a hacerlo el avetorillo común (*Ixobrychus minutus*). Desde 2012 en la zona se ha detectado la presencia de calamón común (*P. porphyrio*) y de rascón (*Rallus aquaticus*). Cumplen una función de corredor biológico entre el río y las zonas húmedas interiores.

5.- La Ribera del Prat de Llobregat, marinas de Sant Boi de Llobregat y campos de Can Dimoni.

Se trata de la zona agrícola comprendida entre Sant Boi, El Prat de Llobregat y un sector de Viladecans, limítrofe con el río Llobregat. Son los campos agrícolas más productivos y rentables de todo el Delta, y también es la zona agrícola más explotada. Este sector rodea toda la zona ZEPA de Can Dimoni.

Durante la migración post-nupcial, en los campos labrados se producen regularmente concentraciones de 200-600 ej. de gaviota cabecinegra (*Larus melanocephalus*).

Las balsas de Can Dimoni, la riera Roja y la extensa red de canales agrícolas acoge una nutrida población de martín pescadores (*Alcedo atthis*) todo el año excepto de abril a junio. A lo largo de toda la riera Roja se reproduce una de las últimas colonias de cigüeñuelas (*Himantopus himantopus*) de la zona.

El área conserva grandes zonas sin cultivar que se aprovechan para alimentar los rebaños de ovejas, por lo que poseen características de prados ligeramente salinos que son utilizados por especies incluidas en el Anexo I: chorlito dorado (*Pluvialis apricaria*), chorlito carambolo (*Charadrius morinellus*), alcaraván (*Burhinus oedipnemus*), terrera común (*Calandrella brachydactyla*), bisbita campestre (*Anthus campestris*), pechiazul (*Luscinia svecica*).

En estas zonas se reproducen los chorlitejos chicos (*Charadrius dubius*), una nutrida población de lavanderas boyeras (*Motacilla flava*), una gran parte asociadas a campos de alcachofas.

En invierno estos campos acogen nutridos bandos de paseriformes (fringílidos, alaudidos, emberícidos, etc.) que atraen varias especies de rapaces: cernícalo vulgar (*Falco tinnunculus*), ratonero común (*Buteo buteo*), halcón peregrino (*Falco peregrinus*) y, desde

2009, aguilucho pálido (*Circus cyaneus*). Es especialmente destacable la concentración invernal de alcaravanes (*Burhinus oedicnemus*) que se produce en estos campos, de una veintena de ejemplares, que ha llegado a los 70. Esta especie del Anexo I depende de estos campos de cultivo, no utiliza las zonas de las Reservas Naturales para concentrarse o alimentarse.

Otras especies interesantes detectadas en la zona: garcilla cangrejera (*Ardeola ralloides*), garceta común (*Egretta garzetta*), martinete (*N. nycticorax*), morito (*Plegadis flacinellus*), aguililla calzada (*Hieraaetus pennata*), aguilucho cenizo (*Circus pygargus*), aguilucho lagunero (*Circus aeruginosus*), cernícalo primilla (*Falco naumani*), cernícalo patirrojo (*Falco vespertinus*), cigüeñuelas (*Himantopus himantopus*), azor (*Accipiter gentilis*), andarríos bastardo (*Tringa glareola*), zarapito real (*Numenius arquata*), agachadiza chica (*Lymnocyptes minimus*), paloma zurita (*Columba oenas*), críalo (*Clamator glandarius*), lechuza campestre (*Asio flammeus*), carraca (*Coracias garrulus*), torcecuellos (*Jynx torquilla*), totovía (*Lullula arborea*), bisbita gorgirrojo (*Anthus cervinus*), curruca rabilarga (*Sylvia undata*), grajilla (*Corvus monedula*), cuervo (*Corvus corax*), pinzón real (*Fringilla montifringilla*) y escribano hortelano (*Emberiza hortulana*).

En momentos puntuales de lluvias intensas en plena migración, algunos campos labrados se inundan y llegan a acoger una destacada variedad de especies limícolas, algunas raras lejos de las marismas como el correlimos de Temminck (*Calidris temminckii*).

6.- Balsa de Sant Llorenç

Balsa de laminación (adyacente a la C-32, junto a la estación de tren de Viladecans) que destaca por acoger una variada población de aves acuáticas. Destaca la nidificación de ánade friso (*Anas strepera*) y focha (*Fulica atra*), y la invernada regular de pato cuchara (*Anas clypeata*), porrón común (*Aythya ferina*) y moñudo (*Aythya fuligula*).

Presencia puntual de algunas especies incluidas en el Anexo I: porrón pardo (*Aythya nyroca*), garceta común (*Egretta garzetta*), garcilla cangrejera (*Ardeola ralloides*), cigüeñuelas (*H. himantopus*), martín pescador (*Alcedo atthis*)

7.- Zona agrícola de Viladecans y Gava

En los terrenos más cercanos a la montaña, encontramos los campos agrícolas de Gavà, famosos por sus espárragos y sus tierras muy arenosas. La zona constituía una gran bahía que se rellenó con sedimentos de arcillas y limos, y que para poder ser cultivadas

fueron cubiertas con arenas de la playa por el hombre, para evitar la salinización y la inundación permanente del territorio.

El resultado fue una zona de cultivo muy especial donde se dan características muy peculiares. Otra singularidad de la zona es el sistema de riego y de desagüe, en un territorio casi por debajo del nivel freático, que ha estado cruzado y atravesado por una densa red de canales de aguas someras donde se reproducen y/o invernan algunas especies de aves acuáticas y agrícolas: zampullín chico (*Tachybaptus ruficollis*), garceta común (*Egretta garzetta*), martinete (*N. nycticorax*), martín pescador (*Alcedo atthis*) y carricero común (*Acrocephalus scirpaceus*).

Una sector especialmente interesante es el conocido como Les Sorres (delimitado al sur por la C-31, al norte por Reguerons, al Este por las marismas de Can Sabadell y al Oeste por La Murtra-Murtrassa), que a pesar de su interés agrícola y ornitológico (incluido dentro de la IBA del Delta del Llobregat) han quedado fuera de los límites del Parque Agrario, En esta zona, durante la década de los 90, llegaron a nidificar entre 15 y 20 parejas de chorlitejo patinegro (*Charadrius alexandrinus*), única zona agrícola de todo el Delta del Llobregat donde ha criado pero en la actualidad está extinguido. Durante 2011 una familia de canastera (*Glareola pratincola*) que había criado en el Remolar-Filipines se alimentaba con los jóvenes volanderos en estos campos de cultivo.

En los campos de cultivo destaca las poblaciones nidificantes de chorlitejo chico (*Charadrius dubius*), uno de los bastiones del Delta del Llobregat, lavandera boyera (*Motacilla flava*), mochuelo (*Athene noctua*) y cogujada común (*Galerida cristata*), y la presencia de especies migratorias incluidas en el anexo I como la terrera común (*Calandrella brachydactyla*) y la bisbita campestre (*Anthus campestris*).

Otras especies interesantes detectadas en la zona agrícola de Gavà y Viladecans: avetorillo (*Ixobrychus minutus*), garcilla cangrejera (*Ardeola ralloides*), aguilucho lagunero (*Circus aeruginosus*), halcón peregrino (*Falco peregrinus*), alcaraván (*Burhinus oedicnemus*), cigüeñuela (*H. himantopus*), zarapito real (*Numenius arquata*), agachadiza chica (*Lymnocyrtus minimus*), carraca (*Coracias garrulus*), críalo (*Clamator glandarius*), pechiazul (*Luscinia svecica*), alcaudón dorsirrojo (*Lanius collurio*), alcaudón chico (*Lanius minor*), pinzón real (*Fringilla montifringilla*), y escribano hortelano (*Emberiza hortulana*).

La parcela agrícola del sector de Els Joncs (entre la C-32 y la C-245, y entre los polígonos industriales de Gavà y Castelldefels). Es el único espacio libre significativo de todo el Delta del Llobregat que permite la conexión con el Garraf. Se trata de una zona principalmente agrícola que está atravesada por la riera de Canyars; también acoge un humedal formado por una densa comunidad de carrizal circundada por prados hidrófilos y un sector de yermos. Estos prados, según el "Treball d'habitats i catàleg florístic de Gavà", son un hábitat de interés local ya que en el conjunto deltaico actualmente son raros y están amenazados. En este humedal han criado la rana común (*Pelophylax perezi*), el sapo corredor (*Epidalea calamita*) y el sapo partero común (*Alytes obstetricans*), siendo actualmente una de las zonas con mayor diversidad de anfibios de todo el Delta del Llobregat. Durante el invierno se forma un dormitorio de pájaro moscón (*Remiz pendulinus*) y escribano palustre (*Emberiza schoeniclus*).

8.- Los pinares de Gavà y sus humedales

Por encima de la autovía de Castelldefells encontramos un conjunto de pinares sobre dunas y pequeños humedales (incluidos en el Inventario de humedales de Catalunya), de los cuales, justo la mitad oriental (entre la Murtra y la Avenida del Mar) ha estado incluida dentro de la ZEPA del Delta del Llobregat. La no inclusión de los pinares y humedales de la zona occidental (entre la Avenida del Mar y el canal olímpico), obedece a criterios que no son científicos, al contrario de lo que exigen las directivas europeas.

En estos pinares se encuentran pequeños bosquetes de álamos blancos (*Populus alba*) y chopos (*Populus nigra*) que conforman un paisaje único en todo el Delta del Llobregat. En este mosaico forestal destaca la nidificación del críalo europeo (*Clamator glandarius*), de oropéndola (*O. oriolus*), con la población más importante de todo el Delta, y de pícidos, con la mayor densidad deltaica de pito real (*Picus viridis*), con la presencia regular desde 2014 de pico menor (*Dendrocopos minor*), ausente en el Delta del Llobregat hasta la fecha, y desde 2012 la presencia regular de pico picapinos (*Dendrocopos major*). Durante la época invernal y migratoria son refugio de un importante contingente de especies forestales y de espacios abiertos como diferentes fringílidos, túrdidos, sílvicos y rapaces. En la primavera/verano de 2012 se ha realizado un censo exhaustivo de estos pinares, y se ha detectado la presencia continuada de algunos machos de curruca capirotada (*Sylvia atricapilla*) cantando en algunas alamedas (nidificante excepcional en el Delta del

Llobregat) y también la de alguna tórtola vulgar (*Streptopelia turtur*), nidificante deltaico muy escaso hasta los 80 pero ausente en la actualidad.

Otras especies interesantes detectadas en la zona: halcón peregrino (*Falco peregrinus*), paloma zurita (*Columba oenas*), carraca (*Coracias garrulus*), curruca rabilarga (*Sylvia undata*), grajilla (*Corvus monedula*), cuervo (*Corvus corax*) y pinzón real (*Fringilla montifringilla*).

Anexo:

Glosario

CPEIN = Suelo No Urbanizable Costanero incluido en el PEIN

DEPANA = Liga para la Defensa del Patrimonio Natural

DIA = Declaración de Impacto Ambiental

EICP = Especies de Interés de Conservació Prioritaria

FGC = Ferrocarriles de la Generalitat de Catalunya

GIBA = Global Important Bird Area / Área Importante para la Aves a nivel Global

HIC = Hábitats de Interés Comunitario

IBA = Important Bird Areas / Área Importante para la Aves

ISA = Informe de Sostenibilidad Ambiental

ISAp = Informe de Sostenibilidad Ambiental preliminar

LIC = Lugar de Interés Comunitario

MPPGM = Modificación Puntual del Plan General Metropolitano

PDUSC = Plan Director urbanístico del Sistema Costanero

PECBM = Programa Europeo de Seguimiento de Aves Comunes

PEEN = Plan Especial de los Espacios Naturales

PEIN = Plan de Espacios de Interés Natural

PEPA = Plan Especial del Parque Agrario del Baix Llobregat

PGM = Plan General Metropolitano

PTMB = Plan Territorial Metropolitano de Barcelona

RRNN = Reservas Naturales

SACRE = Seguimiento de Aves Comunes Reproductoras en España

SEO/BirdLife = Sociedad Española de Ornitología

ZEC = Zonas de Especial Conservación

ZEPA = Zona de Especial Protección para las Aves

Anexo:

cartografía

La Lliga per a la Defensa del Patrimoni Natural (DEPANA), inscrita amb el número 2.327 en la secció del Registre d'Associacions de Barcelona número 1 i entitat declarada d'Utilitat Pública, amb domicili al carrer Sant Salvador núm. 97, baixos, 08024 de Barcelona i representada pel seu Vicepresident Jose Antonio Garcia Moreno.

EXPOSA:

La obligació que tenen els estats europeus d'aplicar els criteris dels apartats 1 i 2 de l'Article 4 de la Directiva 79/409/CEE (Directiva d'Aus, en endavant) per a que quedin protegides les zones més adequades per les espècies citades a l'Annex I de la mateixa Directiva.

La constatació de que actualment, al *Delta del Llobregat*, no es troben suficientment protegides les espècies del referit annex, especialment: el martinet menut / *Ixobrychus minutus*, la polla blava / *Porphyrio porphyrio*, les cames llargues / *Himantopus himantopus*, la perdiu de mar / *Glareola pratincola*, el xatrac menut / *Sterna albifrons*, la gavina corsa / *Larus audouinii*, la terrorola vulgar / *Calandrella brachydactyla*, el trobat / *Anthus campestris*, etc.

Donat que la Directiva d'Aus es troba incorporada a la nostra legislació, demanem que, en aplicació de la Llei d'Espais Naturals, el Reial Decret 1997/1995 i la Llei 12/2006, es protegeixin les zones incloses dins la nova delimitació de la IBA N°140 del Delta del Llobregat, elaborada per SEO/BirdLife.

Sobre la nova delimitació de la IBA N°140: Delta del Llobregat.

Des dels anys 90, la Comissió Europea encarrega a SEO/BirdLife (Societat Espanyola d'Ornitologia) l'elaboració d'uns inventaris d'àrees importants per a les aus" o IBA (acrònim anglès: Important Bird Areas) que, sota criteris científics, delimiten les zones que haurein de ser protegides pels diferents estats. La validesa d'aquest inventari ha estat ratificada per nombroses sentències contra diferents estats de la UE, inclòs l'Estat espanyol i Catalunya (Sentència Canal *Segarra-Garrigues*), per part dels Tribunals europeus.

En el cas del *Delta del Llobregat*, la primera delimitació de la IBA N°140: *Delta del Llobregat*, data del 1992, i establia un total de 2200 Ha. El inventari va ser revisat a finals dels 90, mantenint-se la mateixa delimitació.

Des del 1998, l'IBA del *Delta del Llobregat* ha sofert les greus conseqüències del "Pla d'infraestructures del Delta". De les 2200 hectàrees (Ha) catalogades inicialment, 600 han desaparegut sota el formigó del Port i l'Aeroport. De les 1600 Ha restants, gairebé un 60% (900 Ha) ja estan protegides (*Remolar-Filipines*, *Ricarda-Ca l'Arana*, *La Murtra*, *Reguerons i Can Dimoni*).

L'any 2010 es va iniciar un nou procés de revisió de les IBA de tot l'Estat, que ha finalitzat

al 2011. En el cas del Delta del Llobregat s'ha produït una revisió de la delimitació de la IBA N°140, en la que SEO/BirdLife ha incorporat noves àrees per preservar la viabilitat de les espècies d'aus que utilitzant el Delta i ha establert una nova delimitació, incorporant un total de 3500 Ha a protegir, davant de les 950 Ha protegides en l'actualitat.

Amb la nova delimitació proposada s'afegeixen nous paratges naturals que estan sent ocupats per un nombre important d'exemplars d'aus protegides, ja que no disposen de suficient espai vital dins dels terrenys ja protegits (veient-se obligades a dispersar-se i buscar nous territoris). És el cas de l'illa del *Molí de Ca l'Arana* (en la nova llera del *Llobregat*), on l'any passat es van reproduir unes 380 parelles de gavina corsa, convertint-se en una de les colònies més importants de la Mediterrània per a aquesta espècie, que fins fa molt poc es trobava en perill de extinció.

La superfície de la nova IBA s'ha incrementat un 60%. Això representa que les 950 Ha protegides (Reserves Naturals i ZEPA) només cobreixen un 28% de les actuals 3.500 Ha de la nova delimitació de la IBA N°140, posant de manifest la insuficiència dels espais protegits al Delta i la necessitat d'incloure de nous per poder complir amb els objectius de conservació que exigeix la Unió Europea als seus estats membres.

Per tant, des de la nostra entitat, creiem que s'ha d'iniciar un procés de revisió de la superfície protegida del *Delta del Llobregat*, de manera que les noves delimitacions de la ZEPA N°146: *Delta del Llobregat*, es realitzin, només, sota criteris científics com obliga la normativa nacional i europea.

En conclusió:

- Que les zones protegides del Delta del Llobregat s'han quedat petites per la hivernada, la reproducció i la migració de les espècies d'aus que es mencionen en els annexes de la Directiva d'Aus.
- Que hi ha estudis científics independents que demostren que les espècies d'aus del Annex I presents al Delta del Llobregat necessiten nous espais per assegurar la seva conservació.
- Que la inclusió de la nova desembocadura del *Llobregat* dintre de les zones protegides és un compromís que va adquirir l'Estat espanyol davant de la Comissió Europea, per a que aquesta donés permís d'execució a les obres del desviament del riu, i així va quedar reflectit a la DIA del desviament del riu Llobregat.
- Que cal advertir al Govern de la Generalitat que, segons la Sentència del canal *Segarra-Garrigues* dels Tribunals Europeus en contra del Regne d'*Espanya*, sobre les zones que haurien d'estar protegides i manquen de protecció, no es pot executar en les mateixes, cap projecte que les puguin afectar, com seria el cas de nous projectes aeroportuaris, portuaris o d'accessos viaris o ferroviaris al Port.

Per tot això demanem la inclusió dintre de la ZEPA N°146: Delta del Llobregat, de les següents àrees importants per les aus:

Llera del riu Llobregat entre Molins de Rei i el Prat de Llobregat

En aquest tram del riu es troba una colònia reproductora de cames llargues / *Himantopus himantopus*, que ha arribat a contar amb un centenar de parelles (per exemple al 2002), encara que el número de parelles fluctua bastant anualment degut a les recurrents crescudes del riu a l'època reproductora.

Als aiguamolls de *Molins de Rei* s'ubica el principal ajocador d'ardeids de la *Vall Baixa*, algunes de les quals estan incloses a l'Annex I de la Directiva Aus de la UE:

- Agró roig / *Ardea purpurea*
- Martinet blanc / *Egretta garzetta*
- Martinet de nit / *Nycticorax nycticorax*.

Al tram entre *Cornellà* i *L'Hospitalet de Llobregat* s'ha format alguns hiverns un ajocador de martinets de nit de fins a 35 exemplars (gener de 2011).

Al tram entre *Sant Joan Despí* i *Sant Feliu de Llobregat*, l'ànec blanc / *Tadorna tadorna* ha hivernat en nombre molt escàs però regular des del 2007. L'any 2009 va criar amb èxit una parella en aquest indret (recordar que aquesta espècie, a Catalunya, només nidifica al Delta de l'Ebre i al Delta del Llobregat).

Durant la migració post-nupcial es produeixen concentracions d'entre 100-300 exemplars de gavina capnegra / *Larus melanocephalus*, que utilitzen l'aigua dolça del riu per netejar-se la sal del seu plomatge (degut a que s'alimenta al mar).

Els camps adjacents al *Llobregat* al seu pas per *Cornellà* i *Sant Joan Despí* acullen regularment la presència post-nupcial de la terrerola vulgar / *Calandrella brachydactyla* i el trobat / *Anthus campestris*.

El martinet menut / *Ixobrychus minutus* s'ha citat als canyissars d'aquest tram del riu durant la migració, sobre tot als Aiguamolls de *Molins de Rei*, on probablement va criar al 1999.

L'actual recuperació parcial de la qualitat físico-química de l'aigua del riu i de la vegetació fluvial està propiciant el retorn d'algunes espècies migratòries (moltes de l'Annex I de la Directiva Aus) com:

- La valona / *Tringa glareola* (amb concentracions de fins a 13 ex.)
- El flamenc / *Phoenicopterus roseus* (17 ex. entre setembre i desembre de 2001 a l'alçada de *Cornellà-Sant Boi*)

- El rasplet / *Porzana pusilla* (observada l'abril de 2008 a l'alçada de *Sant Joan Despí*).
La recuperació de certa fauna piscícola ha afavorit una important hivernada de 5-10 exemplars de blauet / *Alcedo atthis*.
Als últims 5 anys s'ha detectat la presència quasi regular de polla blava/ *Porphyrio porphyrio* als Aiguamolls de *Molins de Rei*.

Tram del riu *Llobregat* pel terme del *Prat de Llobregat* fins la desembocadura

La inclusió de la nova desembocadura del *Llobregat* dintre de les zones protegides és un compromís que va adquirir l'Estat espanyol davant de la Comissió Europea, per a que aquesta donés permís d'execució a les obres del desviament del riu, i així va quedar reflectit a la DIA del desviament del riu.

Tot aquest tram, actualment, està actuant com a una gran llacuna litoral que acaba en una gran badia marina. Malgrat que en aquest tram no s'ha pogut confirmar la reproducció de la polla blava / *Porphyrio porphyrio* i el martinet menut / *Ixobrychus minutus*, s'ha constatat la seva presència durant els mesos de nidificació.

Aquest tram també s'ha convertit en un lloc de muda d'alguns anàtids que crien a la Reserva Natural de *Cal Tet-Ca l'Arana* com:

- L'ànec blanc / *Tadorna tadorna* (fins a 33 exemplars al juliol de 2011)
- L'ànec griset / *Anas strepera* (fins a 125 ex. a l'agost de 2011)
- El morell cap-roig / *Aythya ferina* (fins a 19 ex. al juliol de 2011)
- El xibec / *Netta rufina* (fins a 9 exemplars a l'agost de 2011)
- L'oca vulgar / *Anser anser* (5 ex. durant l'estiu de 2011)

També és important per la migració i la hivernada d'espècies de l'Annex I de la Directiva Aus com:

- La gavina capnegra / *Larus melanocephalus* .
- El martinet blanc / *Egretta garzetta*

- El flamenc / *Phoenicopterus roseus* (2 joves des de setembre de 2011 fins gener de 2012)
- El bec d'alena / *Recurvirostra avosetta* (1-2 ex. des del 30/11/11 fins el 13/1/12)
- El territ variant / *Calidris alpina* (concentracions de fins a 10ex.)
- El xatrac bec-llarg / *Sterna sandvicensis*
- El curroc / *Sterna nilotica* (2 ex. el 21/4/11)
- El xatrac gros / *Sterna caspia* (5 ex. el 15/4/11)

També trobem d'altres espècies d'interès com l'ànec blanc / *Tadorna tadorna*

Al tram final de la nova llera es troba la nova colònia de gavina corsa / *Larus audouinii* establerta a la illota del riu des del 2009, fora de la ZEPA, i que aquest any ha arribat a les 380 parelles reproductores. Aquesta nova colònia constitueix l'única colònia catalana de cria fora del Delta de l'Ebre, essent l'única a tota Europa establerta en un àmbit fluvial. Aquesta espècie està catalogada com a vulnerable a nivell mundial i Catalunya acull el 60-70% de la població mundial.

El Riu Vell

Es tracta d'una petita llacuna que s'ha format a l'antiga desembocadura del *Llobregat* on es reproduïxen:

- La polla blava / *Porphyrio porphyrio*
- El martinet menut / *Ixobrychus minutus*
- El cabusset / *Tachybaptus ruficollis*
- La fotja vulgar / *Fulica atra*

Flanqueja aquesta llacuna un bosquet d'eucaliptus i àlbers on es forma l'ajocador més gran de corb marins grossos / *Phalacrocorax carbo* del *Delta del Llobregat* (372 ex. al gener de 2012). També actua com zona de migració i/o hivernada per algunes espècies com:

- El morell cap-roig / *Aythya ferina* (fins a 33 exemplars al 9/12/11)
- El martinet ros / *Ardeola ralloides*
- L'agró roig / *Ardea purpurea*
- El blauet / *Alcedo atthis*.

Zona agrícola de Can Trabal

Última zona agrícola de L'Hospitalet de Llobregat, important per la presència de rapinyaires com el falcó pelegrí / *Falco peregrinus* i de la gavina capnegra / *Larus melanocephalus*. Aquests terrenys compleixen una funció de tampó entre la metròpoli i els espais naturals.

Platja de Ca L'Arana i l'espigó de la desembocadura del Llobregat

Unes 16 Ha de tota aquesta platja queden fora de les zones protegides. En aquesta zona es reproduïxen varies espècies d'aus de l'Annex I de la Directiva Aus com:

- El xatrac menut / *Sterna albifrons* (fins a 12 parelles)
- El cames llargues / *Himantopus himantopus*
- El corriol camanegre / *Charadrius alexandrinus*

L'estiu de 2008 es va reproduir una parella perdiu de mar / *Glareola pratincola* i tres parelles de bec d'alena / *Recurvirostra avosetta*.

També nidifiquen d'altres espècies d'interès com l'ànec blanc / *Tadorna tadorna* (entre 1-2 parelles des de 2003). Des de 2008 una parella de garses de mar / *Haematopus ostralegus* intenta criar cada any però fracassa per la depredació dels ous per part de la guineu i/o el porc senglar (única zona de cria a Catalunya fora del Delta de l'Ebre).

A la platja i l'espigó es produeixen grans concentracions de:

- Xatrac bec-llarg / *Sterna sandvicensis* (d'entre 200-500 exemplars, sobre tot al mes de juliol, amb un màxim de 835 exemplars a l'agost de 2010)
- Gavina corsa / *Larus audouinii* (més de 500 exemplars a l'última dècada, amb un màxim de

2.437 exemplars al juny de 2008)

- Gavina capnegra / *Larus melanocephalus* (de l'orde de 1000-2000 exemplars, amb un màxim de 4.100 al febrer de 2008)
- Xatrac comú / *Sterna hirundo* (molt fluctuant, des d'unes poques desenes fins als 500 exemplars de juny de 2007).

Aquesta platja també és important pel corriol camanegre / *Charadrius alexandrinus* (amb concentracions migratòries de 1-2 desenes, amb un màxim de 70 exemplars a l'abril de 2007). L'espigó constitueix la principal zona de descans al *Delta del Llobregat* del corb marí emplomallat / *Phalacrocorax aristotelis*.

Tot el mar adjacent a aquesta platja està fora de qualsevol protecció. Aquestes aigües són zona d'alimentació per les colònies de gavina corsa/ *Larus audouinii* i xatrac menut/ *Sterna albifrons*, així com de les diferents espècies de xatrac i de baldrigues. Sobre tot per la baldriga balear/ *Puffinus mauretanicus*, espècie en perill d'extinció que utilitza les aigües deltaïques durant la hivernada i com zona d'alimentació durant l'època reproductora (amb concentracions de fins a 2000 exemplars al desembre de 1999, l'abril de 2002 i març de 2004).

Aquestes aigües davant la platja de *ca l'Arana* també són importants per:

- La baldriga mediterrània / *Puffinus yelkouan* (amb concentracions de fins a 1120 exemplars al novembre de 2004 i 1500 al març del mateix any)
- La baldriga cendrosa / *Calonectris diomedea* (espècie estival amb concentracions de fins a 200 exemplars)
- El cabussó emplomallat / *Podiceps cristatus* (fins a 28 exemplars al gener de 2010)
- El gavot / *Alca torda* (fins a 25 exemplars al gener de 1999)
- La calabria petita / *Gavia stellata* (presència irregular a l'hivern)
- L'ànec negre / *Melanitta nigra* (concentracions migratòries de fins a 15 exemplars)
- L'ànec fosc / *Melanitta fusca* (un exemplar al gener-febrer de 2009)
- Cabussó orellut / *Podiceps auritus* (presència al març de 2004, desembre de 2005 i gener de 2006/08/09).

Igualment s'ha convertit en un lloc important per la migració i la hivernada d'espècies de l'Annex I de la Directiva Aus com:

- L'agró blanc / *Casmerodius albus* (amb concentracions post-nupcials de fins a 15 exemplars)
- El martinet blanc / *Egretta garzetta*
- El flamenc / *Phoenicopterus roseus*
- L'àguila pescadora / *Pandion haliaetus*
- L'arpella vulgar / *Circus aeruginosus*
- El falcó pelegrí / *Falco peregrinus*
- El bec d'alena / *Recurvirostra avosetta*

- El territ variant / *Calidris alpina*
- El batallaire / *Philomachus pugnax*
- La valona / *Tringa glareola*
- El tètol cuabarrat / *Limosa lapponica*
- El curroc / *Sterna nilotica*
- El xatrac gros / *Sterna caspia*
- El fumarell carablanc / *Chlidonias hybrida*
- El fumarell negre / *Chlidonias niger*

Corredor litoral (pineda de *Can Camins* i llacuna de la *Roberta*) i canals de l'aeroport

Com en el cas del desviament del riu, la protecció d'aquest corredor de 90 Ha, situat entre la Ricarda i el Remolar, era una de las mesures compensatòries més importants dintre de projecte d'ampliació de l'aeroport. I així es va comunicar a la Comissió Europea per a que permetés l'afectació a las ZEPA que produïa la nova pista. Deu anys després aquesta zona segueix sense contar amb cap protecció específica malgrat que la zona és important per l'alimentació d'altres espècies que es reproduïxen al *Delta del Llobregat* com:

- L'agró roig / *Ardea purpurea*
- El martinet ros / *Ardeola ralloides*
- El martinet blanc / *Egretta garzetta*
- El martinet de nit / *Nycticorax nycticorax*
- El cames llargues / *Himantopus himantopus*.

La zona té una importància crucial per al trànsit de rapinyaires entre les dos reserves com l'àguila pescadora / *Pandion haliaetus* i l'arpella vulgar / *Circus aeruginosus*. Als canals de l'aeroport crien espècies de l'Annex I de la Directiva Aus com la polla blava / *Porphyrio porphyrio* i el martinet menut / *Ixobrychus minutus*.

Canal de la *Bunyola* y camps agrícoles del *Prat de Llobregat*

En aquest sector agrícola es reproduïxen la polla blava / *Porphyrio porphyrio* i la terrerola vulgar / *Calandrella brachydactyla*. És la zona on més es practica la tècnica de l'*estanyat*, que implica la inundació de camps de cultiu per la seva dessalinització durant setmanes o mesos. Aquests camps, sobre tot a la primavera, es converteixen a les principals zones de descans i alimentació d'un nombre important de les limícoles i gavines que passen pel *Delta del Llobregat*, alguns d'ells de l'Annex I de la Directiva Aus com:

- El cames llargues / *Himantopus himantopus*
- El territ variant / *Calidris alpina*
- El batallaire / *Philomachus pugnax*
- La valona / *Tringa glaréola*
- La gavina capnegra / *Larus melanocephalus*
- La gavina corsa / *Larus audouinii*
- El curroc / *Sterna nilotica*
- El fumarell carablanc / *Chlidonias hybrida*

La conservació de la zona i dels valors agrícoles tradicionals és fonamental durant la migració d'aquestes espècies. Els guarets o camps sense conrear d'aquesta zona també acullen regularment, durant la migració i/o la hivernada, algunes espècies de l'Annex I com:

- El torlit / *Burhinus oedicephalus* (fins a 10 exemplars el gener de 2011)
- El corriol pit-roig / *Charadrius morinellus* (fins a 3 juvenils el setembre de 2007)
- La daurada grossa / *Pluvialis apricaria*

Bassa del Prat de Llobregat, canal de la Dreta i canal de laminació de la Ribera

Es tracta d'un conjunt de petites llacunes i canals de laminació executats i naturalitzats com a mesures de compensació de les infraestructures executades a la zona (Pota Sud). Posseeixen una bona cobertura vegetal que serveix per resguardar-se als ocells que s'alimenta a la zona agrícola. També posseeix una bona població nidificant de teixidors / *Remiz pendulinus* i boscarles de canyar / *Acrocephalus scirpaceus*. Alguns anys es reproduïx el cabusset / *Tachybaptus ruficollis* i ha arribat a fer-ho martinet menut / *Ixobrychus minutus*. Últimament a la zona s'ha detectat la presència de la polla blava / *Porphyrio porphyrio* i del rascló / *Rallus aquaticus*. Compleixen la funció de corredor biològic entre el riu i les zones humides interiors.

La Ribera del Prat de Llobregat i les marines de Sant Boi de Llobregat

Es tracta de la zona agrària compresa entre *Sant Boi i El Prat de Llobregat*, limítrofa amb el riu *Llobregat*. Són els camps agrícoles més productius i rendibles de tot el delta, es tracta de la zona agrícola més explotada. Aquest sector connecta directament amb la zona ZEPA de *Can Dimoni*. Moltes de les cites ornitològiques que es relacionen amb aquests camps, realment són d'aquest sector. Els seus estanyats serveixen com a zones d'alimentació de la colònia de cames llargues / *Himantopus himantopus* del riu, i la cobertura d'aquesta zona és fonamental per al manteniment dels valors naturals del riu.

L'àrea conserva grans zones sense conrear que s'aprofiten per alimentar els ramats d'ovelles, per la qual cosa posseeixen característiques de prats lleugerament salins que són utilitzats per espècies com:

- La daurada grossa / *Pluvialis apricaria* (hivernant regular als camps de Ca Dimoni amb concentracions de fins a 220 exemplars al desembre de 2007 i 2010)
- El corriol pit-roig / *Charadrius morinellus* (detectat durant la migració post-nupcial de 2010 i 2011 als camps de *Can Dimoni*)
- La fredeluga / *Vanellus vanellus*
- El torlit / *Burhinus oedicephalus* (hivernant regular a l'última dècada als camps de *Can Dimoni* amb concentracions de 15-20 exemplars).

A aquestes zones es reproduïxen els corriols petits / *Charadrius dubius* i una nodrida població de cueretes grogues / *Motacilla flava*.

Zona agrícola de Viladecans i Gava

Una mica més cap a la muntanya, trobem els camps agrícoles de Gavà, famosos pels seus espàrrecs i les seves terres molt sorrenques. La zona constituïa una gran badia que es va reblir per sediments d'argiles i llims, i que per poder ser conreades van ser emplenades amb sorres de la platja per l'home, per evitar la salinització i la inundació permanent del territori.

El resultat va ser una zona de cultiu molt especial on es donen característiques molt peculiars. Una altra singularitat de la zona és el sistema de reg i de desguàs, a un territori gairebé per sota del freàtic, que ha estat creuat i travessat per un gran conjunt de canals d'aigües someres on es reproduïxen i/o hivernen algunes espècies d'aus aquàtiques com:

- El corriol petit / *Charadrius dubius*
- La cuereta groga / *Motacilla flava*
- La terrerola / *Calandrella brachydactyla*
- El cabusset / *Tachybaptus ruficollis*
- El blauet / *Alcedo atthis*.
- El martinet blanc / *Egretta garzetta*.

Durant les migracions els camps són utilitzats pel trobat / *Anthus campestris* i la gavina capnegra / *Larus melanocephalus*, aquesta última amb concentracions post-nupcials als camps de *Can Dimoni* de fins a 340 exemplars a l'agost de 2010.

Aquesta zona és idèntica a la zona de *Viladecans* coneguda com *Les Sorres*, i que està inclosa dins de l'IBA i, parcialment, dins de la ZEPA.

Les pinedas de Gava i les seves zones humides

A aquesta zona per sobre de l'autovia de *Castelldefells* trobem un conjunt de pinedes i de zones humides inventariades, de les quals, just la meitat oriental ha estat inclosa dins de la ZEPA del *Delta del Llobregat*. La no inclusió de les pinedes i de les zones humides inventariades de la zona occidental, obeeix a criteris que no són científics, al contrari del que exigeixen les directives europees.

En aquests boscos destaca la nidificació del cucut reial / *Clamator glandarius* i de l'oriol / *Oriolus oriolus*. A les clapes d'alberedes també ho fa el teixidor / *Remiz pendulinus*. Durant l'època hivernal són refugi d'un important contingent d'espècies forestals com diferents fringílids, túrdids, sílvids i rapinyaires.

Bassa de laminació de la UPC de Castelldefells

Es tracta d'una llacuna artificial (com la majoria de les que hi ha actualment en el Delta) creada fa uns 10 anys, quan es construeix el Campus de la Universitat Politècnica de *Castelldefells*. La zona té valors ornitològics destacables, com la presència d'algunes espècies de l'Annex I de la Directiva Aus com:

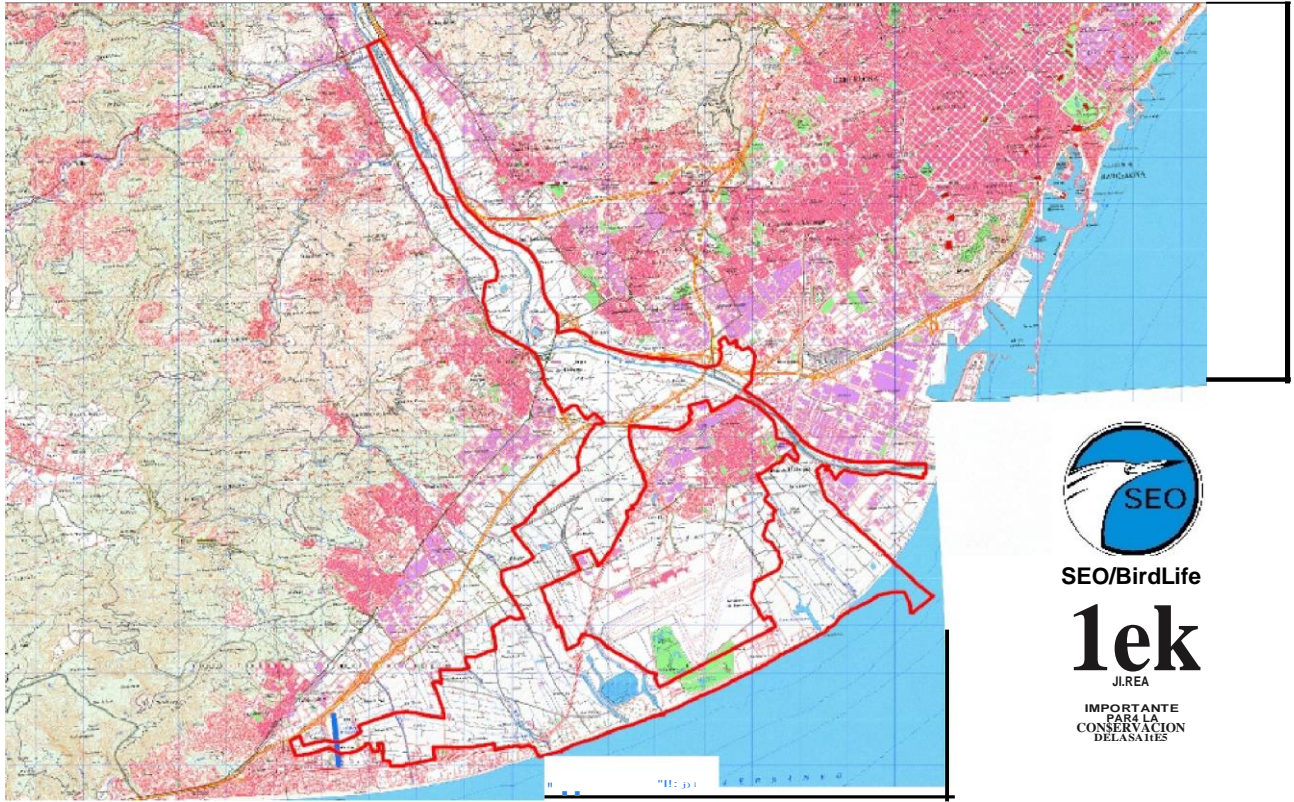
Lliga per a la
defensa del
patrimoni natural

- La polla blava / *Porphyrio porphyrio*
- El martinet menut / *Ixobrychus minutus*
- El martinet ros / *Ardeola ralloides*
- El blauet / *Alcedo atthis*

L'albereda que envolta una part de la llacuna, en bon estat de conservació, nidifica el teixidor / *Remiz pendulinus* i al hivern acull un petit ajocador de corb marins grossos / *Phalacrocorax carbo*.

Lliga per a la
defensa del
patrimoni **natural**

SEO/BirdLife

lek
JUREA

IMPORTANTE
PARA LA
CONSERVACION
DELAS AVES

NIF. G56459280 Número Registre Associacions de la Generalitat de Catalunya: 2327

DEPANA

Sant Salvador, 97 Baixos | Tel. 932 104 679 • Fax 932 850 426
08024 BARCELONA | info@depana.org • www.depana.org

OFICINA DEL PROGRAMA DE CONSERVACIÓ DEL LITORAL

Fra Antoni Cardoria i Grau, 3 Baixos - local 4 | Tel. 977 227 1 76
43002 TARRAGONA | litoral@depana.org